

Eesti Pank
Bank of Estonia

Eesti Panga 2009. aasta aruanne

2010

© Eesti Pank, 2010

Address

Estonia pst 13
15095 Tallinn

Telefon

668 0719

Faks

668 0836

E-post

info@eestipank.ee

Veebileht

www.eestipank.ee

Eesti Panga trükiste tellimisinfo

telefon: 668 0998

faks: 668 0954

e-post: trykis@eestipank.ee

ISSN 1406-1406

Keeletoimetaja: Kadri Põdra, Helve Hennoste

Kujundus ja makett: Vincent OÜ

Küljendus: Urmas Raidma

Trükitud trükikojas Folger Art

SISUKORD

EESTI PANGA OLEMUS JA PÕHIÜLESANDED	9
2009. AASTA ARUANDE EESSÕNA EESTI PANGA PRESIDENTILT	12
ARUANDEKOHUSTUS	16
Keskpanga aruandekohustuse õigusraamistik ja kohustuslikud väljaanded	16
Aruandekohustus Riigikogu ees	16
Majanduspoliitiliste seisukohtade regulaarne tutvustamine ja majandusandmete kättesaadavaks tegemine avalikkusele	17
EESTI PANGA PÕHIÜLESANNETE TÄITMISEL JÄRGITAVAD STRATEEGILISED EESMÄRGID	20
EESTI PANGA TULEVANE ROLL EUROALA LIIKMENA	24
Rahapoliitika ja majandusanalüüs	24
Reservihaldus ja välisvaluutaoperatsioonid	25
Sularaha ja maksesüsteemid	26
Statistikategevus	26
Keskpanga varad ja kohustused pärast eurole üleminekut	26
EESTI PANGA OLULISEMAD TEGEVUSED JA SAAVUTUSED 2009. AASTAL	29
RAHAPOLIITIKA	30
Majandusanalüüs, -prognoos ja -uuringud	30
Seiretegevus	30
Majandusülevaated	31
Prognoos	31
Uuringud	31
RESERVIHALDUS	33
Välisvaluutareservi struktuur	33
Investeeringiprotsess	33
2009. aasta investeeringutulemused ja neid mõjutanud tegurid	34
Normportfelli muutused 2009. aastal	34
Varahaldusteenuse osutamine avalikule sektorile	34
FINANTSSTABIILSUSE TAGAMINE	38
Finantssektori analüüs ja hinnang finantsstabiilsusele	38
Finantsstabiilsuse tagamiseks võetud meetmed	39
Muutused finantsstabiilsuse tagamise korralduses Euroopa Liidus	40
Väärtpaberituru infrastruktuuride tõhustamine	41
Maksesüsteemide järelevaatamine	43

STATISTIKATEGEVUS	44
Pangandus- ja muu finantsstatistika.....	44
Maksebilansistatistika.....	45
Üldmajandusstatistika	47
ARVELDUSSÜSTEEMID.....	48
Arveldussüsteemide arendamine	48
Arveldused Eesti Panga hallatavates arveldussüsteemides.....	48
SULARAHA.....	53
Sularahanõudluse rahuldamine	54
Ringlusse lastud pangatähed ja mündid ning nende struktuur	54
Sularaha töötlemine ja ekspertiis.....	54
Uute pangatähtede ja müntide ettevalmistamine	55
KOOSTÖÖ.....	60
Rahvusvaheline koostöö	60
Koostöö Euroopa Liidu institutsioonidega	61
Koostöö Rahvusvahelise Valuutafondiga	64
Koostöö Rahvusvahelise Arvelduspangaga.....	66
Koostöö reitinguagentuuridega	66
Koostöö Eestis	66
AVALIKUD SUHTED	70
Avalikkuse teavitamise põhimõtted	70
Meediasuhtlus ja avalikud esinemised.....	70
Eesti Panga 90. aastapäeva tähistamine	71
Eesti Panga endiste hoonete tähistamine mälestusplaatidega	71
Eesti Panga muuseum.....	72
JUHTIMINE, ORGANISATSIOON JA PERSONALIPOLIITIKA	76
Eesti Panga juhtimis- ja otsustusorganid.....	76
Eesti Panga juhtimissüsteemi ja töökorralduse arendamine 2009. aastal	78
Eesti Panga personalipoliitika.....	80
EESTI PANGA RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANNE	
31. detsembril 2009 lõppenud majandusaasta kohta	84

LISAD	105
ÜLEILMNE MAJANDUS 2009. AASTAL	106
Ameerika Ühendriigid ja Jaapan	107
Euroala	108
EESTI MAJANDUS 2009. AASTAL	109
Reaalsektor	109
Rahapoliitiline keskkond	109
Sise- ja välisnõudlus	110
Inflatsioon	111
Valitsussektor	112
Riigireiting	113
Finantssektor	116
Pangandus	116
Väärtpaberiturg	119
Muud finantsvahendajad	121
Makseviisid	123
EESTI PANGA 2009. AASTA MAJANDUSPROGNOOSIDE PÕHISÕNUMID	125
MÄÄRUSED, OTSUSED JA PUBLIKATSIOONID	127
2009. AASTAL VASTU VÕETUD EESTI PANGA PRESIDENDI MÄÄRUSED	128
2009. AASTAL VASTU VÕETUD EESTI PANGA NÕUKOGU OTSUSED	129
EESTI PANGA PUBLIKATSIOONID 2009	130

Günther-Friedrich Reindorff

1889–1974

Käesoleva aastaaruande vahelehtedel võib näha Günther Reindorffi kujundatud pangatähtede motiive ja – erilise haruldusena – 1940. aasta kümnekroonise pangatähe trükiplaatide detaile.

Trükiplaadid avastati 27. oktoobril 2000 Eesti Panga varahoidlast vana riiuli alt peidikust. Need olid seal lebanud ajast, kui Nõukogude okupatsioonivõimud 1940. aastal Eesti Panga üle võtsid. Okupatsiooni tõttu ei õnnestunud 1940. aasta pangatähti enam käibele lasta, valmistrükitud tiraaž hävitati. Trükiplaatide säilitatakse praegu Eesti Panga muuseumis.

Günther Reindorff (1889–1974) oli Eesti graafik ja kunstipedagoog. Reindorff on väga tuntud vabagraafikuna, ent vähemalt sama huvitav on ka tema rakenduslik looming. Tema tuntuimaks ja levinuimaks rakendusgraafikasarjaks võib pidada aastatel 1928–1940 käibele lastud Eesti krooni pangatähti. Viiekroonisel pangatähel on kunstniku autoportree kalurina. Selle motiivi leiata ka käesoleva aastaaruande vahelehtedelt.

Nooruses, pärast kunstiõpinguid Peterburis, töötas Reindorff 1920. aastani Peterburis ja Moskvast

kus joonistas Vene rahamärkide ja markide kavandeid ning visandas 1918. aasta kevadel Goznakis töötades ka Vene NFSV vapi graafilise kujutise, mille V. I. Lenin isiklikult kinnitas oma allkirjaga. Kavand oli kompositsioonilt lähedane VNFSV vapiga, mis kiideti heaks 1925. aasta konstitutsiooniga.

1920. aastal asus Reindorff elama Tallinna, kus tema töökohaks sai kunsttööstuskool. Reindorff oli ühtlasi Riigi Trükikoja konsultantkunstnik ning tegi kaastöid reklaamibüroodele. Ta on loonud eksliibriseid, raha-, märgi- ja postmargikavandeid ning kujundanud raamatuid, mööblit ja muid tooteid.

Sõjajärgsel ajal oli Reindorffi tegevus tarbegräafika vallas tagasihoidlik – põhjus oli nõukoguliku ornamentika pealesurumine. Aastatel 1949 ja 1954 süüdistati Reindorffi liigses lääneliku stiili austamises ja selles, et ta ei loonud piisavalt teoseid, milles kajastuks elu Nõukogude Eestis. Sel ajal loobus kunstnik aktiivsest loomingust ja keskendus kunsti õpetamisele.

Vabaloomingus saavutas Günther Reindorff tuntuse eelkõige loodusmotiivide joonistustega. Väga hinnatud on tema itaalia pliiatsiga loodud teosed, nende seas ka paljude asjatundjate poolt kunstniku parimaks teoseks peetav „Sibeliuse „Finlandia““. Ülipopulaarsed on Reindorffi muinasjutu-illustratsioonid, mis trükiti uuesti veel 1996. aastal.

G. Reindorff

EESTI PANK

KUMME
10
KROONI

1910

EESTI PANK

KUMME
10
KROONI

0123456

EESTI PANK

KUMME
10
KROONI

FR

0123456

EESTI PANK

FR

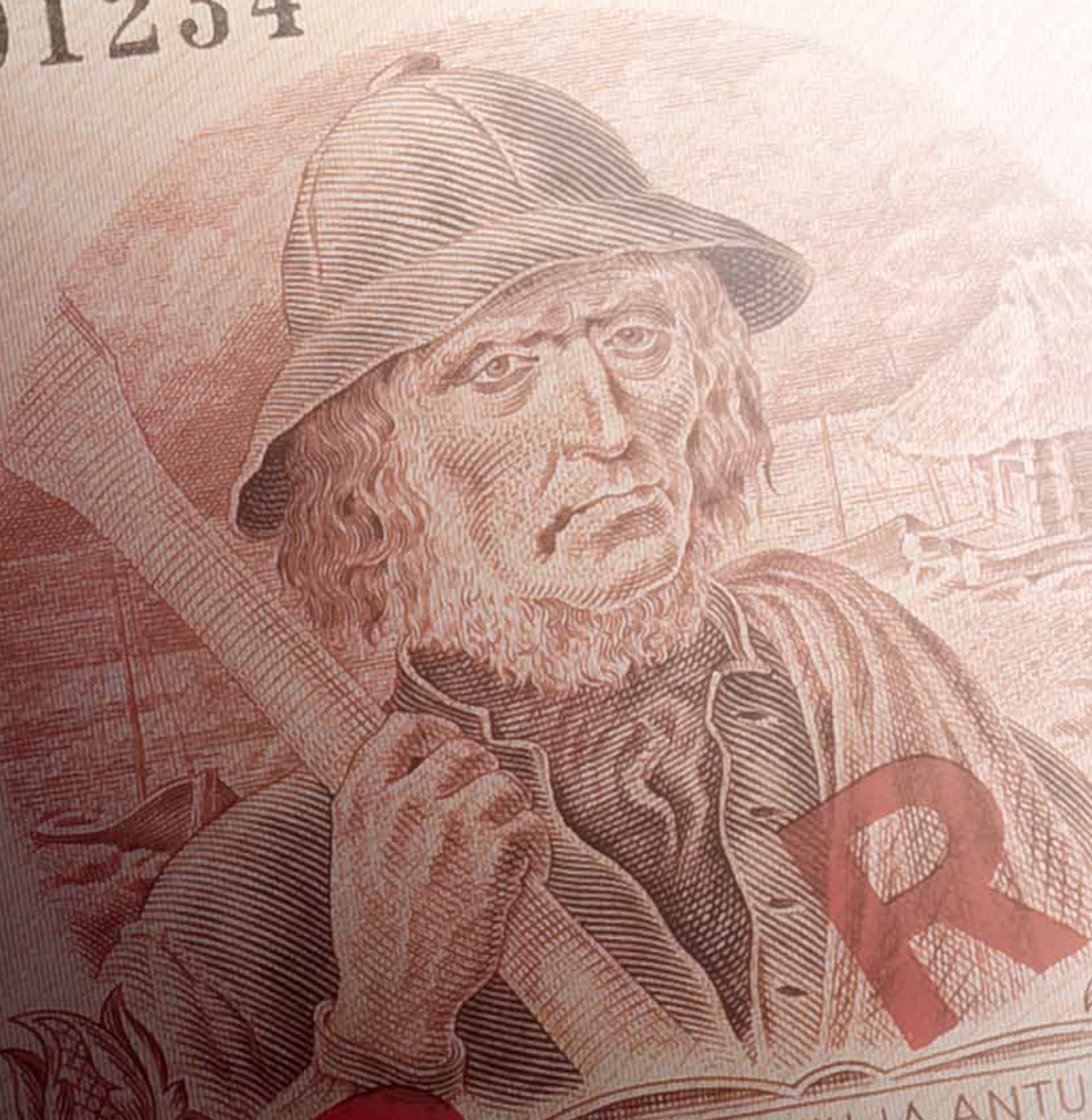
Eesti Panga olemus ja põhiülesanded

Eesti Pank on Eesti Vabariigi keskpank ning põhiseaduslik institutsioon, kes analüüsib ja hoiab käigus Eesti rahasüsteemi ehk teostab riigi rahapoliitikat. Rahapoliitika eesmärk on säilitada stabiilselt madal hinnatõus ja tagada parimad võimalused majanduskasvuks.

Eesti Panga missioon on tagada hinnastabiilsus Eestis. Missiooni elluviimiseks täidab Eesti Pank järgmisi põhiülesandeid:

- osaleb riigi majanduspoliitikas iseseisva rahapoliitika teostamise, valitsuse nõustamise ja rahvusvahelise koostöö kaudu;
- hoolitseb finantsstabiilsuse eest Eestis – see tähendab finantssektori poliitika kujundamist ning usaldusväärsete ja hästtoimivate maksesüsteemide käigushoidmist;
- korraldab sularaharinglust Eestis;
- valmistub saama üheks Euroopa kooskõlastatud majanduspoliitika ja ühtse rahapoliitika võrdväärseks kujundajaks teiste euroala keskpankade seas.

1234

SE... RAN... ATAHT ON VALJA ANTU
3... 1927 A. RAHASEADUSE
...NGA PÕHIKIRJA ALUSE

G. Reindorff

2009. aasta aruande
eessõna Eesti Panga
presidendilt

Eesti Panga presidendi sissejuhatus 2009. aasta aruandele

Juba rohkem kui 17 aastat on Eesti rahasüsteemi aluseks valuutakomitee. See tähendab, et Eesti krooni vahetuskurss on fikseeritud euro suhtes ja keskpanga kõik kohustused, sealhulgas majanduses ringlev baasraha, on täielikult kaetud välisvaluuta- või kullareservidega.

Sujuvalt toimiv valuutakomitee süsteem eeldab reaalsektori, eriti tööturu paindlikkust. Majanduse tasakaalustamiseks vahetuskurssi muuta ei saa. Kohanemine peab seega toimuma reaalmajanduse poolel ehk palkades ja hindades. Aeg-ajalt on küsitud, kas karmivõitu rahasüsteem ei ahista Eesti majandust liigselt. Praegu võib üsna kindlalt väita, et valuutakomiteepõhine rahasüsteem on meie majanduse kiirele kohandumisele välismaailma ebakindlusega just kaasa aidanud. Inflatsioon ja laenuõudlus alanesid kiiresti ning palgakasv aeglustus, mille tulemusena pöördus ka jooksevkonto ülejääki. Kui aga krooni vahetuskurss oleks sealjuures palju kõikunud, oleks see mõjunud laastavalt nii reaalsektori konkurentsivõimele kui ka finantsstabiilsusele.

Siinkohal tasub taas kord meenutada tõsiasja, et rahaline stabiilsus mängib olulist rolli tulevikuootuste kujundamisel. Ootustel omakorda on suur osa selles, kui kiiresti ja paindlikult majandusraskustele reageerib. Kui Eesti ettevõtjatel oluks tuleviku suhtes väiksem selgus, oleksid nad üleilmse nõudluse madalseisule hiljem reageerinud, mis oleks majanduse kohandumist asjatult venitanud.

2009. aasta kujunes paljudele Eesti ettevõtetele ja majapidamistele varasemate plaanide ümbervaatamise aastaks. Nüüdseks on ümberkorraldamine lõpule jõudmas ja kindlustunne taastumas. Meie lähiaja majanduskasv sõltub suuresti sellest, kui kiiresti kasutuseta jäänud tootmisressursid uuesti rakendada suudetakse. Pikemas perspektiivis on aga tähtis see, kui ligitõmbav on meie majanduskeskkond uutele investeeringutele.

Valitsuse otsustav tegevus 2009. aastal peatas koondeelarve tasakaalu halvenemise. Väike riigivõlg tähendab, et Eestit ei ole ohustanud avatus järskudele meelemuutustele maailma finantsturgudel. Reservid on andnud kindlust, et riiki ei taba lühiajalised likviidsusprobleemid, kui maksulaekumine peaks järsult langema. Vaatamata suurele ebakindlusele siinse regiooni majandusarengu suhtes, oleme olnud peaaegu täielikult isoleeritud mitmeid teisi riike tabanud kriisiolukordadest valitsussektori kulude rahastamisel. Ühiskondlik toetus riigieelarve tasakaalustamisele ning riigivõla piiramisele püsis Eestis tugev ka hiljutistel raskematel aegadel.

Lähiaastatel tuleb valitsussektoril eelarvepositsiooni parandamist kindlasti jätkata, kuna majanduskasvu taastumine ei taga puudujäägi iseeneslikku kadumist. Selleks on vaja suurendada tulusid või vähendada kulusid. Maksukoormus on Eestis viimastel aastatel märkimisväärselt suurenenud, mistõttu võiks eelistada kulude ohjamist.

Eesti rahasüsteemi põhieesmärk on hoida pikaajalist inflatsiooni euroala inflatsioonitaseme lähedal. Eelmiste aastate buumi ajal, kui nii sisenõudlus kui ka väliskaupade (nt toit ja energia) hinnad kasvasid kiiresti, oli seda eesmärki saavutada ehk raskem kui kunagi varem meie ajaloos. Inflatsiooniootused püsisid siiski ka buumi tipus suhteliselt vaoshoitud. Pikemas perspektiivis peaks inflatsioonisurvet leevendada asjaolu, et kuigi Eesti suhteline tulutase on märgatavalt vähenenud, ei ole suhteline hinnatase kuigivõrd muutunud. Senine palgalangus on vaid vähesel määral hüviste hindade langusse edasi kandunud. Edaspidi võib kiirem hinnakasv meid ohustada eelkõige toormehindade võimaliku tõusu näol maailmaturul. Samal ajal on lähiaastatel väga oluline ohjeldada administratiivsetest meetmetest tingitud inflatsiooni ning vähendada ühekordsete hinnatõusude ülekandumist teistesse hindadesse. Majanduspoliitilisi valikuid tehes ei tohi unustada, et liigkiire hinnakasv võib takistada majanduse taastumist.

Euroalaga liitumisest on viimastel aastatel saanud meie jaoks oluline teetähis. 2009. aastal tehtud rasked otsused on viinud meid eesmärgi saavutamisele lähemale kui kunagi varem. Ent hoolimata sellest, kas võtame euro kasutusele veidi varem või veidi hiljem, tuleb meeles pidada, et euro ei tähista meie jaoks teekonna lõppu, vaid uue teelõigu algust. Järgmiste sihtmärkide seadmine on juba käimas. Suuri majanduspoliitilisi suunamuutusi Eesti praegu ilmselt ei vaja, küll aga on oluline viia lõpule mitu poolele teele jäänud reformi ja järgida piisava rangusega juba ammu omaks võetud ning läbi proovitud vastutustundliku majanduspoliitika põhimõtteid.

Andres Lipstok
president

R

R

G. Reindorff

Aruandekohustus

ARUANDEKOHUSTUS

Keskpannga sõltumatus on iga hinnastabiilsuse tagamist esmatähtsaks pidava rahasüsteemi lahutamatu osa. Nüüdisaegne demokraatlik ühiskonnakorraldus eeldab igalt avalikke ülesandeid täitvalt institutsioonilt aruandlust oma tegevuse kohta. Eesti Panga kui Eesti Vabariigi sõltumatu keskpannga puhul tähendab see kohustust selgitada oma majanduspoliitilisi seisukohti ja otsuseid piisavalt selgelt ning põhjalikult nii Eesti kodanikele kui ka nende valitud esindajatele. Aruandekohustus ja keskpannga sõltumatus on kaks teineteist tasakaalustavat põhimõtet.

Keskpannga aruandekohustuse õigusraamistik ja kohustuslikud väljaanded

Keskpannga aruandekohustuse ulatust on täpsustatud mitmes Eesti seaduses. Eesti krooni tagamise seaduse kohaselt tuleb keskpangal vähemalt kord kuus avaldada andmed oma kullaja välisvaluutareservi suuruse ning ringluses olevate Eesti kroonide hulga kohta. Need andmed avaldatakse Eesti Panga bilansi ja krooni kattevara iseloomustavate ülevaattetabelitena. Riikliku statistika seaduse ja Eesti Panga seaduse järgi on keskpangal õigus ja kohustus koguda ning reeglitekohaselt avaldada oma vastutusvaldkonda käsitlevat raha-, finants- ja maksebilansistatistikat. Seda tehakse Eesti Panga veebilehe statistikarubriikides.

Lisaks kohustab Eesti Panga seadus keskpanka perioodiliselt avaldama andmeid oma tegevuse ning Eesti ja Euroopa Liidu majanduse kohta. Peale 4–6 korda aastas avaldatavate majanduspoliitiliste kommentaaride avaldab Eesti Pank kaks korda aastas prognoosi ja põhjalikuma majanduspoliitilise ülevaate Rahapoliitika ja Majandus ning kaks korda aastas finantspoliitilise ülevaate Finantsstabiilsuse Ülevaade. Eesti Panga aastaraamat avaldatakse koos aasta finantsaruandega. Aastaruande kinnitab Eesti

Panga nõukogu, kes seejärel esitab selle koos audiitori järeldusotsusega Riigikogule. Samal ajal keskpannga aastaaruandega esitatakse Riigikogule finantsinspeksiooni nõukogu kinnitatud finantsinspeksiooni aastaaruanne. Riigikogu kuulab ära Eesti Panga presidendi ettekande keskpannga aastaaruande kohta.

Aruandekohustus Riigikogu ees

Lisaks Eesti Panga presidendi iga-aastasele ettekandele Riigikogus teeb Eesti Pank Riigikoguga koostööd kohtumiste vormis ning jagab selgitusi ja kommentaare vastuseks Riigikogu liikmete küsimustele.

Eesti Panga juhid ja spetsialistid kohtuvad regulaarselt Riigikogu rahanduskomisjoniga, et selgitada keskpannga hinnanguid majandusprotsessidele ja arutada majandusarengu sõlmküsimusi.

Riigikogu fraktsioonide huvi korral on Eesti Panga juhid tutvustanud keskpannga majanduspoliitilisi seisukohti ning erinevaid töövaldkondi. 2009. aastal tunti enim huvi majanduse jätkusuutliku arengu võimaluste vastu, samuti peeti tähtsaks rahvusvahelisi majanduspoliitilisi suhteid.

Eesti Pank vastas kahele Riigikogu liikmete arupärimisele. Need käsitlesid põhiseaduslike institutsioonide koostööd majanduse stabiilsuse tagamisel, valuutakomitee usaldusväarsuse tagamist, Eesti Panga, finantsinspeksiooni ja rahandusministeeriumi kolmepoolsest koostöölepingust tulenevat tööd finantskriiside ohjamisel, Eesti Panga, Rootsi, Läti ja Leedu keskpankade koostööd, euro kasutuselevõtu tagamise majanduslikke meetmeid, Eesti Panga rakendatud krediitpoliitilisi meetmeid, Eesti Pangas rakendatud säästumeetmeid, keskpannga eraldi riigieelarvesse jms.

Majanduspoliitiliste seisukohtade regulaarne tutvustamine ja majandusandmete kättesaadavaks tegemine avalikkusele

Keskpanga usaldusväärsus avalikkuse silmis ja läbipaistev tegutsemine on hästi toimiva rahasüsteemi eelduseks. Nii avalikkus kui ka spetsialistid peavad saama Eesti Pangast regulaarset, piisavalt põhjalikku ja kvaliteetset majandusteavet. Keskpang peab oluliseks pakkuda infot kasutajale võimalikult mugavalt ja soodsalt (näiteks on Eesti Panga regulaarsed trükised tellijatele tasuta, neid saavad tasuta ka kõik maakonnarajamatukogud)¹, võimalikult kvaliteetselt ja õigel ajal (näiteks on statistikanäitajate avaldamise kord väga range). Lisaks veebilehel ning erinevates trükistes² avaldatud teabele saavad huvilised infot Eesti Pangast ise küsida. Infopäringuid saab esitada nii kirja, e-posti kui ka telefoni teel. 2009. aastal laekus Eesti Pangale 3252 infopäringut, millest 27 registreeriti teabenõudena.

---

¹ Andmed tuleb avaldada mitte ainult kindlal kuupäeval, vaid ka kindlal kellaajal ning need peavad olema rahvusvaheliselt aktsepteeritavate kvaliteedinõuete kohased.

² Eesti Panga 2009. aasta publikatsioonide täielik loend on esitatud aastaaruande lisa lk 130.

23456

VALJA ANTUD 3 MAI 1927A
ASEMOUSE JA PANGA
KIRIA ALUSEL

G. Reindorff

Eesti Panga
põhiülesannete täitmisel
järgitavad strateegilised
eesmärgid

EESTI PANGA PÕHIÜLESANNETE TÄITMISEL JÄRGITAVAD STRATEEGILISED EESMÄRGID

Põhiülesannete täitmisel lähtub Eesti Pank allpool nimetatud strateegilistest eesmärkidest.

I Rahapoliitika

1. Valuutakomitee säilitatakse kuni Eesti ühinemiseni euroalaga.

2. Eesti majanduse seirel pööratakse põhitähelepanu inflatsiooni inertsile ja väliskeskkonna ebakindlusega seotud probleemidele; majanduspoliitilises koostöös valitsusega leitakse viise neist ohtudest tuleneda võivate tagasilöökidest vältimiseks.

3. Eesti rahapoliitiline keskkond ja turuoperatsioonid ühtlustatakse majandus- ja rahaliidu omadega, arvestades Eesti eripära.

4. Majandusprognoosi meetodite arendamisel saavutatakse sisuline ja protseduuriline ühtsus Euroopa Keskpankade Süsteemi majandusprognoosi koostamisega.

5. Tagatakse Euroopa Liidu standardite kohase maksebilansi- ja finantssektori statistika järjepidev koostamine, statistikaväljundite kõrge kvaliteet ning paremad ja mitmekesisemad võimalused statistikaväljundite kasutamiseks.

II Finantsstabiilsus

6. Finantsstabiilsuse tagamisel hinnatakse finantssektori krediidi- ja likviidsusriski, seostades finantsstabiilsuse tugevusanalüüsid ja majandusprognoosi lisastsenaariumid. Kvaliteetse ja usaldusväärse hinnangu saamiseks konsulteeritakse turuosalistega ning koostööpartneritega kodu- ja välismaal.

7. Finantsstabiilsuse tagamisel arendatakse finantssektori turvavõrgustikku ning pööratakse erilist tähelepanu finantssektori infrastruktuu-

rile. Koostöös rahandusministeeriumi ja finantsinspeksiooniga tugevdatakse riiklikku ning koostöös Balti riikide ja Põhjamaade keskpankadega piiriülest valmisolekut kriisihalduseks.

8. Tegutsetakse arveldussüsteemide järelevaatajana ning korrapäraselt avaldatakse asjaomaseid hinnanguid.

9. Euroopa Liidu institutsioonide töös osaledes aidatakse kaasa Euroopa finantsturgude suuremale lõimumisele, sealhulgas väärtpaberiarvelduste vallas. Osaletakse väärtpaberiarveldussüsteemi TARGET2-Securities väljatöötamisel.

III Sularahanõudluse rahuldamine

10. Soodustatakse nüüdisaegsete maksevahendite kasutamist, et vähendada sularaha tähtsust raharingluses.

11. Suurendatakse sularaha käitlemise jõudlust, et vältida käitlemise kallinemist keskmises perspektiivis.

12. Väärtustatakse Eesti tähtsündmusi numismaatilis-bonistiliste toodete emiteerimiseks.

IV Eesti ühinemine euroalaga

13. Euro kasutuselevõtu ettevalmistustööd viiakse nii kaugemale, et need on võimalik lõpetada 12 kuu jooksul enne eurole üleminekut. Eesti eurovalmidust hinnatakse kaks korda aastas.

14. Valmistatakse ette välisvaluutareservide haldamise muudatused, et tagada majandus- ja rahaliidu täisliikmeks saamisel varade optimaalne investeerimine selleks ajaks muutuvate ülesannete ja keskkonna kohaselt.

15. Tagatakse sularahahalduse valmisolek euro sularahale üleminekuks.

16. Tagatakse valmisolek asjatundlikuks osalemiseks Euroopa ühtse rahapoliitika otsustus- ja koostöömehhanismis.

17. Riigi-, era- ja kolmanda sektori organisatsioon ning avalikkust teavitatakse Euroopa ühtse rahapoliitika teostamisest ning selle mõjust Eesti majandusele, samuti keskpanga ülesannetest Eesti ühinemisel euroalaga.

V Organisatsioon ja koostöö

18. Eesti Panga eesmärk on kuluefektiivselt pakuda keskpanga teenuseid nii riigisiselt kui ka Euroopa Keskpankade Süsteemi liikmena.

19. Pangavälise uurimiskoostöö edendamisel süvendatakse ühistegevust Euroopa Liidu teiste keskpankadega, jätkatakse külalisuurijate programmi ja toetatakse Eesti-sisest teaduskoostööd, sh Eesti Majandusteaduse Seltsi kaudu.

20. Arendatakse panga töötajate erialateadmisi ja oskusi sisekoolituste ning individuaalsete arengukavade abil.

21. Arendatakse panga juhtimissüsteemi (kinnistatakse panga organisatsioonilised väärtused, luuakse terviklik organisatsioonikirjeldus, määratakse panga tooted ja teenused ning määratakse kindlaks nende maksumus Euroopa Keskpankade Süsteemi metoodika kohaselt).

22. Muudetakse regulaarseks panga siseauditi ja riskijuhtimise protsesside enesehindamine.

23. Arendatakse panga kriitiliste protsesside talitluspidevust.

24. Eesti Panga muuseumi ja raamatukogu põhjal moodustatakse interaktiivsete võimalustega külastuskeskus, mis tutvustab Eesti Panga kui

Euroopa Keskpankade Süsteemi liikme rolli ja ülesandeid ning Eesti majandust ja raha ajalugu.

25. Parendatakse nii füüsilist kui ka infotehnoloogilist töökeskkonda ja täiustatakse kaugtöövõimalusi.

10

G. Reindorff

Eesti Panga
tulevane roll
euroala liikmena

EESTI PANGA TULEVANE ROLL EUROALA LIIKMENA

Kui Eesti võtab kasutusele euro, saab Eesti Pangast **Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPS) täievoliline¹ liige**. Eesti Panga nendes tegevusvaldkondades, mis kuuluvad Euroopa Liidu aluslepingute kohaselt Euroopa Keskpanka (EKP) ja EKPSi pädevusse, toob see kaasa olulisi muutusi. Samas jääb rida keskpanga põhitegevusvaldkondi, näiteks finantsstabiilsuse tagamine, suuresti väljapoole EKPSi pädevust, kuigi ka siin toimub ulatuslik üleeuroopaline koostöö². Sellistes valdkondades on euroalaga liitumisest tulenevad muutused minimaalsed. Enam-vähem senisel kujul jätkub ka kõigi nende keskpanga funktsioonide täitmine, mis pole otseselt seotud Euroopa Liidu liikmesusega – näiteks Eesti majanduse seire ja analüüs, majandusprognoosi koostamine, ametlike välisreservide³ haldamine, finantsjärelevalve korraldamine, rahvusvaheline koostöö väljaspool Euroopa Liitu (nt IMFi ja BISiga) ja palju muud.

EKPS koosneb Euroopa Keskpankade ja Euroopa Liidu riikide keskpankadest, mis kõik on iseseisvad asutused. Kõigi ELi riikide keskpangad on Euroopa Keskpanka omanikud ja teevad sissemaksid EKP põhikapitali ning reservidesse. Sissemaks suurus sõltub liikmesriigi SKPst ja rahvaarvust.

EKPSi **põhieesmärk on tagada hinnastabiilsus** ning selle kõrval aidata kaasa Euroopa Liidu majanduspoliitiliste eesmärkide saavutamisele, kahjustamata seejuures hinnastabiilsuse põhieesmärki.

EKPSi põhiülesanded on järgmised:

- eurosüsteemi ühtse rahapoliitika kujundamine ja rakendamine;
- välisvaluutaoperatsioonide teostamine;

- euroala liikmesriikide ametlike välisreservide haldamine;
- maksesüsteemide tõrgeteta toimimise tagamine.

Lisaks toetab EKPS oma tegevusega finantsjärelevalveasutusi ja aitab kaasa finantsstabiilsuse tagamisele Euroopa Liidus. EKPS korraldab ka oma ülesannete täitmiseks vajaliku statistika kogumist.

Kokkuvõttes toob euroala liikmeks saamine suuremaid muutusi kaasa rahapoliitika ja euroala majandusanalüüsi, reservihalduse ja välisvaluutaoperatsioonide, statistika ning sularaha ja maksesüsteemide vallas.

Rahapoliitika ja majandusanalüüs

Euroala rahapoliitikas järgitakse **keskse otsustamise ning hajutatud teostamise** põhimõtet. Kõik rahapoliitika küsimused ning EKPSi ülesannete täitmiseks vajalike reeglite kehtestamine ja otsuste vastuvõtmine kuuluvad **EKP nõukogu⁴** pädevusse. Rahapoliitilise raamistiku kujundamisel ja rahapoliitika eesmärkide määratlemisel teeb EKP nõukogu koostööd liikmesriikide keskpankadega. Koostöö toimub arvukates EKPSi komiteedes ja rakkerühmades, kus kõik olulised otsused eelnevalt läbi arutatakse. EKP juhatuse ülesanne on korraldada EKP nõukogu otsuste rakendamist riikide keskpankade kaudu.

Praegu EKPSis kasutatavatest rahapoliitikavahenditest on olulisemad kommertspankadele lühiajaliste laenude andmiseks regulaarselt korraldatavad **repooksjonid ja kohustuslike reservide süsteem**. Tuginedes EKP ja EKPSi komiteede koostöös valminud materjalidele, määrab EKP nõukogu konkreetse inflatsiooneesmärgi

¹ Praegu on Eesti Pank EKPSi piiratud õigustega liige.

² Finantsstabiilsuse tagamisel on EKPSil üksnes piiratud roll, mis seisneb eelkõige eri riikides aset leidvatest tegevustest teavitamises. Finantsüsteemi reguleeriva seadusandluse väljatöötamine on Euroopa Liidu teiste asutuste ja ELi riikide pädevuses.

³ Mitte segi ajada keskpanga reservidega (vt „Reservihaldus ja välisvaluutaoperatsioonid“ lk 25).

⁴ EKP nõukogu koosneb EKP juhatuse liikmetest ja euroala riikide keskpankade presidentidest. Kui Eestist saab euroala liige, saab Eesti Panga presidentist EKP nõukogu liige.

ning selle saavutamiseks vajalikud rahapoliitilised intressimäärad. Rahapoliitiline põhieesmärk on praegu sätestatud inflatsioonimäär, mis on keskmises perspektiivis 2% lähedal, kuid siiski alla selle. Tähtsaim rahapoliitiline intressimäär on EKPSi põhirefinantseerimisoperatsioonidele kohaldatav intressimäär. Selle viimane väärtus enne 1. jaanuari 2010 oli 1,00%.

Igapäevast rahapoliitikat viiakse ellu EKP ja liikmesriikide keskpankade koostöös. Näiteks kehtestab kohustuslike reservide määra ja regulaarsete refinantseerimisoperatsioonide mahu ehk eurosüsteemi kommertsbankadele antavate lühiajaliste laenude kogusuuruse EKP, ent rahapoliitiliste tehingute vahendamine on liikmesriikide keskpankade ülesanne. Kommertsbankade kohustuslikud reservid paiknevad liikmesriikide keskpankades avatud kontodel. Ka laenuandmine kommertsbankadele toimub eurosüsteemi keskpankade vahendusel – konkreetse refinantseerimisoperatsiooni ehk sisuliselt laenutehingu sõlmimise juures on kommertsbanka partneriks üldjuhul liikmesriigi keskpank, mitte EKP.

EKPSi rahapoliitilise põhieesmärgi saavutamise ei ole mõeldav ilma euroala majandusarengu seire, analüüsi ja prognoosimiseta. EKP nõukogu langetab intressiotsused euroala majanduse ja rahapakkumise tervikliku analüüsi tulemusena. Analüütiline töö jaguneb kahe suure valdkonna vahel. Ühest küljest jälgivad nii EKP kui ka euroala liikmesriikide keskpangad euroala majandust üldiselt – vaadeldakse näiteks kogunõudlust, finantsturgude intressitaset ja likviidsust, kapitali- ja tööturul valitsevaid tingimusi, euro vahetuskursi muutusi ja maailmajanduse üldist arengut. Väga oluline teema on euroala riikide eelarvepoliitika. Majandusanalüüsi

tulemusena valmib hinnang lühemas ja keskmises vaates ees ootavatele inflatsioonimuutustele. Teisest küljest jälgitakse rahapakkumise ja krediidi koondnäitajaid ning nende pikaajagsemat mõju inflatsioonile.

Kõik see toimub EKP ja riikide keskpankade tihedas koostöös. Euroala riigi keskpanga suutlikkus oma seisukohti veenvalt esitada ning otsustele eelnevatel aruteludel tõhusalt kaasa rääkida eeldab ulatuslikku „kodutööd”. See seab kõrged nõudmised keskpanga töökorraldusele ja töötajatele.

Reservihaldus ja välisvaluutaoperatsioonid

Välisreservide haldamine EKPSis jaguneb kaheks. Iga euroala liikmesriigi keskpank teeb **sissemakse EKP põhikapitali ja välisreservidesse**. Neid reserve kasutatakse vajaduse korral valuutaturu interventsioonideks, mis toimuvad kas ainult EKP osalemisel, kõigi euroala riikide keskpankade osavõtul või mõne kombineeritud variandina. EKP ise oma reservide investeerimisega ei tegele, vaid seda teevad liikmesriikide keskpangad. EKP reservid jagatakse haldamiseks rahvuslike keskpankade vahel nn kapitalivõtme⁵ järgi. Investeerimisest saadav tulu läheb EKP-le; liikmesriigid osalevad EKP kasumi jagamisel ja vajaduse korral suurendavad EKP kapitali.

Lisaks EKP reservidele haldab iga EKPSi kuuluv keskpank iseseisvalt **oma riigi ametlike välisreserve**. Liikmesriigi ametlike reservide haldamiseks ei ole kehtestatud ühtseid reegleid. Eurosüsteemis on nende reservide funktsiooniks tagada vajaduse korral lisissemakse

⁵ Kapitalivõti – kooskõlas EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokolliga artikliga 29 kaalutakse ELi riikide keskpankade osa EKP kapitali märkimisel, arvestades võrdselt vastavate liikmesriikide osa Euroopa Liidu elanikkonnas ja SKPs, mille teatab EKP-le Euroopa Komisjon. Osakaalu korrigeeritakse iga viie aasta järel või uue liikmesriigi ühinedes Euroopa Liiduga. Sellest tulenevalt toimus 1. jaanuaril 2009 iga viie aasta järel ette nähtud EKP kapitali märkimise aluse korrigeerimine Euroopa Komisjoni esitatud andmete põhjal. EKP märgitud kapitali kogusumma moodustas 2009. aasta 1. jaanuaril 5 760 652 402,58 eurot. Eesti osakaal selles oli 0,1790%. Üksteist euroalavälisest liikmesriiki peavad tasuma miinimumosa enda märgitud kapitalist (praegu 7%) panuseks EKP tegevuskuludesse. Vt ka http://www.ecb.int/press/pr/date/2009/html/pr090101_1.en.html.

EKP reservidesse. Keskpanga reservidel on aga ka palju laiem roll. Nimelt on liikmesriikide keskpangad, kaasa arvatud Eesti Pank, iseseisvad juriidilised isikud oma varade ja kohustustega, mistõttu peab neil olema piisav kapitalipuhver erakorraliste kahjude katteks. Piisavat kapitalipuhvrit on Eesti Pangale vaja ka eurosüsteemi rahapoliitika elluviimisega otseselt mitte seotud ülesannete täitmiseks.

Sularaha ja maksesüsteemid

Sularaha ringlusse laskmist puudutavad eeskirjad ja reeglid kehtestab EKP nõukogu, konsulteerides eelnevalt liikmesriikide keskpankadega. Sularaharingluse igapäevane korraldamine on eurosüsteemi keskpankade ülesanne ning euro sularaha läheb ringlusse (kommertspankade vahendusel) liikmesriikide keskpankadest, mitte EKPst. Seetõttu ei ole ka ringluses olev euro sularaha mitte EKP, vaid liikmesriikide keskpankade kohustus ning on arvel liikmesriikide keskpankade bilanssides.

Üks EKPSi põhiülesanne on edendada maksesüsteemide tõrgeteta toimimist. Seda ülesannet täidavad EKPSi kuuluvad keskpangad kahel viisil – maksesüsteemide haldurina ja valdkonna poliitika kujundajana (järelevaatajana).

Eesti Panga kui maksesüsteemide halduri jaoks ei too euroalaga liitumine kaasa mingeid muutusi.

Eesti Panga kui EKPSi liikme roll maksesüsteemide valdkonna poliitikakujundajana hõlmab põhiliselt kahte kohustust. Esiteks osaleb Eesti Pank EKPSis maksesüsteemide poliitika väljatöötamises (eelkõige tähendab see EKPSi standardite ja juhendite ning Euroopa Keskpanga õigusaktide väljatöötamist). Teiseks täidab Eesti Pank nii täna kui ka tulevikus maksesüsteemide järelevaataja rolli, hinnates maksesüsteemide vastavust kehtestatud standarditele.

Statistikategevus

EKPS vajab oma põhiülesannete täitmiseks üksikasjalikku teavet euroala majanduse ja finantssüsteemi kohta. Andmete kogumisel, töötlemisel, analüüsil, avaldamisel ja metoodikategevusel kehtiv ülesannete jaotus EKP ja liikmesriikide keskpankade vahel sarnaneb sellega, mis kehtib rahapoliitika vallas. EKP nõukogu kinnitab EKPSi tööks vajalikud standardiseeritud statistikanõuded ja statistika edastustähtajad, olles eelnevalt konsulteerinud liikmesriikide keskpankadega. Statistiliste andmete igapäevase kogumise ja töötlemisega tegelevad aga keskpangad.

Pärast Eesti ühinemist euroalaga kasvavad Eesti Panga tööülesanded statistika vallas, kuna ühisrahasüsteemis nõutakse euroala keskpankadelt üksikasjalikumalt statistikat kui euroalaväliselt keskpankadelt.

Keskpanga varad ja kohustused pärast eurole üleminekut

Eesti Pank ja teiste euroala riikide keskpangad on ka pärast euro kasutuselevõttu sõltumatud ja iseseisvad keskpangad oma varade ja kohustustega. Eurosüsteemiga ühinedes ei jää Eesti Panga bilansis varasid või reserve üle. Tõsi, bilansi kogumaht väheneb mõnevõrra, põhiliselt kommertspankadele kehtestatud kohustusliku reservi määra muutuse tõttu.

Eesti Panga bilansi **kohustuste poolel** toimub pärast euroalaga ühinemist ainult kaks tehnilist muutust. Esiteks kirjendatakse sularahaemissioon (mis on bilansis kirjas keskpanga kohustusena) mitte kroonides, vaid eurodes ehk muutub raha nimi. Kohustuse suurus põhimõtteliselt ei muutu (tehniliselt on sularahaemissiooniga seotud kohustuse kirje bilansis alates euroalaga liitumisest arvestuslik suurus ehk hinnang Eesti osale kogu piirkonnas käibele lastud sularaha-

kogusest). Nii nagu praegu kroonid, jäävad tulevikus Eestis ringluses olevad eurod Eesti Panga kohustuseks, mis on vaja saja protsendi ulatuses katta Eesti Panga varadega.

Teiseks väheneb pärast euro kasutuselevõttu EKP reeglite kohaselt Eesti pankade kohustusliku reservi nõue – kohustusliku reservi määr langeb praegusest 15%lt 2%le.⁶ Selle tulemusena hoiavad pangad oma kontodel Eesti Pangas vähem raha.

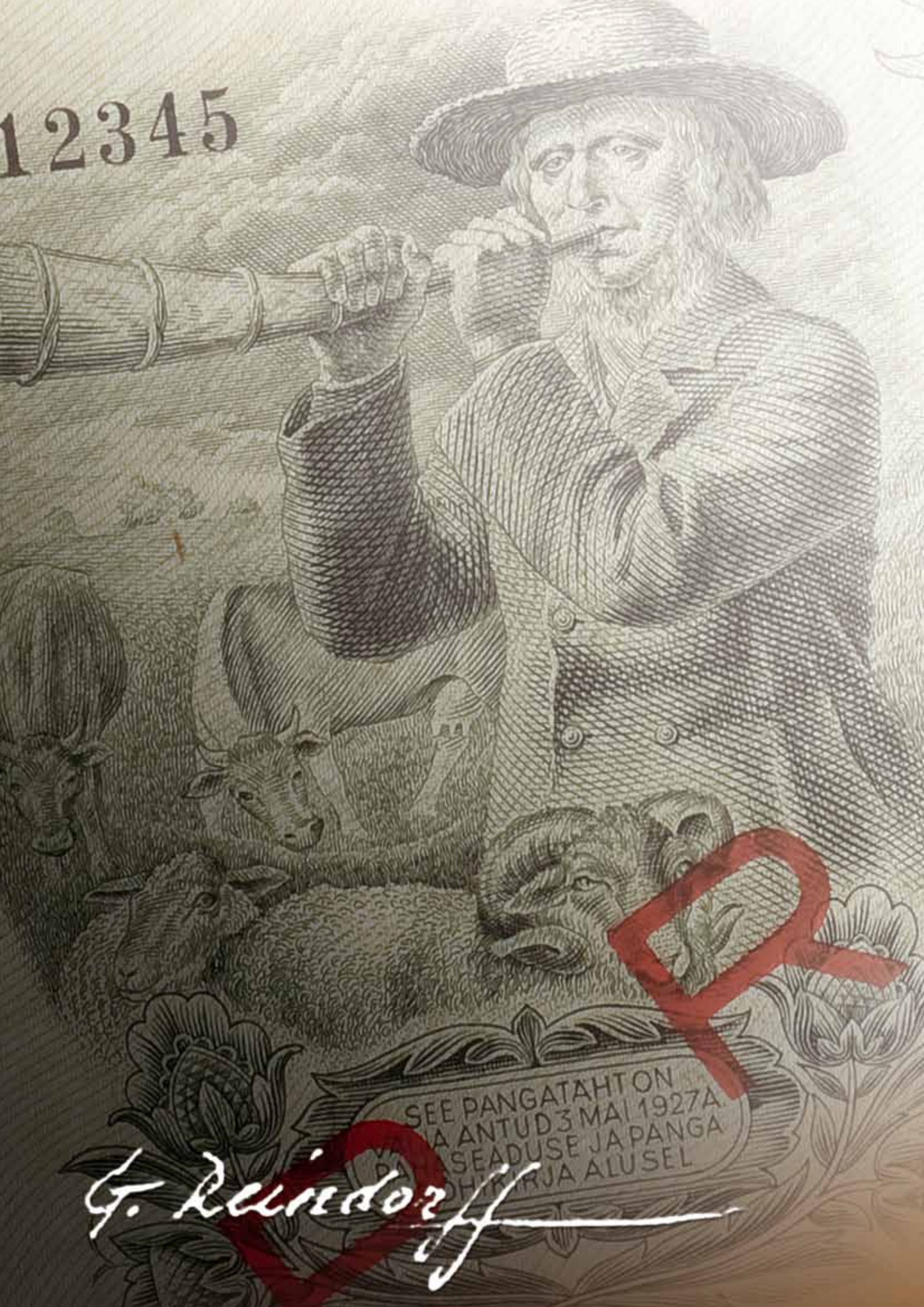
Varade poolel toob euroalaga ühinemine kaasa samuti kaks muutust. Esiteks suureneb Eesti Panga osalus EKP-s ning kantakse üle osa reservidest. Teiseks, kuna kohustusliku reservi määr alanedes viivad pangad osa (kuid mitte mingil juhul kogu) kontoraha Eesti Pangast välja, vähenevad selle võrra ka Eesti Panga välisvarad.

Pärast euro kasutuselevõttu **hakkab järk-järgult muutuma Eesti Panga varade struktuur**. Kui krooni emissioon peab olema valuutakomitee reeglite kohaselt tagatud ainult välisvaradega, siis euro emissioon võib olla tagatud nii kodu- kui ka välismaiste varadega (nõuetega nii Euroopa Liidu ja liikmesriikide kui ka välisriikide vastu), mis peavad vastama EKPSi ühtsetele nõuetele. Kui praegu on krooni kattevaraks suurte tööstusriikide (USA ja euroala) valitsuste võlakirjad, siis euroalal võivad (euro) kattevaraks lisaks võlakirjadele olla ka teistsugused finantsvarad, nagu näiteks laenuid kommertsbankadele.

---

⁶ Keskpangas hoitava reservi tegelik vähenemine on siiski väiksem, sest ligi pool kohustuslikust reservist on pankadel lubatud täita kõrgekvaliteediliste likviidsete välisvaradega.

12345

SEE PANGATAHTON
JA ANTUD 3 MAI 1927A
SEADUSE JA PANGA
OHIRJA ALUSEL

G. Reindorff

Eesti Panga olulisemad tegevused ja saavutused 2009. aastal

Rahapoliitika
Reservihaldus

RAHAPOLIITIKA

Eesti Panga eesmärk on hinnastabiilsuse tagamine krooni fikseeritud vahetuskursi kaudu.

Eesti Pank tagab rahasüsteemi sujuva toimimise rahapoliitika vahenditega ning aktiivse osalusega majanduspoliitilises diskussioonis. Keskpanga peamine rahapoliitika vahend on krediidiasutustele pakutav välisvaluuta ostu-müügi püsivõimalus (valuutaaken). Valuutaakna kaudu on pankadel võimalik täiendada oma Eesti krooni reservi, müües selleks keskpangale soovitud kroonikogusega ekvivalentne kogus välisvaluutat, ja vastupidi – osta Eesti krooni eest välisvaluutat. Eesti Panga kasutada olevate rahapoliitika-vahendite seas on oluline roll ka kohustusliku reservi nõudel, millega kohustatakse pankasid hoidma osa oma varadest puhvritena Eesti Pangas või kvaliteetsetes välisvarades.

Pankade kohustusliku reservi määra keskpank 2009. aastal ei muutnud, see jäi kõrgele 15% tasemele. Selle põhjus olid pinged rahvusvahelistel kapitaliturgudel. Eesti pangandussüsteemi iseloomustab endiselt kõrge likviidsuse ja kapitaliseerituse tase.

Eesti krooni rahaturg oli ka 2009. aastal äärmiselt väike ning Eesti rahaturu intressimäära (TALIBOR) muutused ei mõjutanud endiselt vähemalgi määral kapitali hinda kodumaise reaalsektori jaoks.

Fikseeritud kurss ja valuutakomitee süsteem on Eestis edukalt toiminud 17 aastat. Süsteemi tugevad küljed ilmnisid äsjase languse perioodil. Palkade ja hindade paindlikkus tuli vägagi edukalt toime majanduse sisemiste ja välimiste tasakaalunäitajate kohandamisega muutunud majandusolukorras. Inflatsioon ja laenuõudlus alanesid kiiresti ning palgakasv aeglustus, mille tulemusena pöördus ka jooksevkonto ülejääki. Kui aga krooni vahetuskurss oleks sealjuures suurel määral kõikunud, oleks see mõjunud laastavalt nii reaalsektori konkurentsivõimele kui ka finantsstabiilsusele.

MAJANDUSANALÜÜS, -PROGNOOS JA -UURINGUD

Seiretegevus

Üleilmse majanduskriisi ägenemine 2008. aasta sügisel mõjutas oluliselt Eesti Panga majandusseire ja prognoosiprotsessi. Heitliku väliskeskonna tõttu muutusid 2009. aastal nii reaalmajanduse kui ka finantssektori arengu seire rõhuasetused. Ehkki seiretegevuses järgiti kuist tsükliit nagu varemgi, jätkus ka üleilmse finantskriisi haripunktil juurutatud ning finantssüsteemi olukorda hindavate operatiivsete ülevaadete koostamine. Osa neist valmis iga päev. Kui aasta teisel poolel olukord stabiliseerus, osutus võimalikuks nendest raportitest järk-järgult loobuda. Täiendava seiretegevusega olid seotud peaaegu kõik rahapoliitiliste otsuste ettevalmistamisega tegelevad keskpanga osakonnad. Seiretegevuse tulemused kajastuvad panga pressiteadetes ja avalikes kommentaarides. Eesti kui väga väikese ja avatud majanduse jaoks on väliskeskkonnas toimuva mõtestamine alati olnud regulaarse seiretegevuse vältimatu osa. Tavaliselt on põhitähelepanu olnud Euroopa Liidu riikidel. Üleilmse majandus- ja finantskriisi tõttu aga tuli 2009. aastal rohkem käsitleda tähtsamate suurriikide arengut.

Hinnastabiilsuse ja turgude paindlikkuse kõrval keskendus seiretegevus väliskeskkonna ebastabiilsusele, sealhulgas kriisi mõju edasikandumise võimalikkusele ning ülemaailmsete ja piirkondlike finantsturgude olukorrale. Finantsstabiilsuse küsimusi käsitleti tihedamalt ka rahvusvahelises koostöös. Arvestades muutunud majanduskeskkonda, suurenes vajadus hinnata kõrge võlakoormusega ettevõtete ja eraisikute võimet kohanduda muutuva majandusstruktuuri vajadustega.

Koostöö valitsusega ning valitsuse nõustamine olulistest majanduspoliitilistest küsimustest toimus tavapärasest mitmekesisemates vormides.

Majandusülevaated

Üleilmse finants- ja majanduskriisi ajal otsustati tihendada suhtlust avalikkusega ning kommenteerida keskpanga pressikonverentsidel majanduse olukorda ja arengut kuus korda aastas. Samuti avaldab Eesti Pank kaks korda aastas pikema majandusülevaate, mis sisaldab majandusprognoosi (vt ka „Eesti Panga 2009. aasta majandusprognooside põhisoõnumid” lk 125).

Kord poolaastas hindab pank finantssektori olukorda. Analüüsi tulemused avaldatakse finantsstabiilsuse ülevaates. Samuti kaks korda aastas analüüsitakse eurole ülemineku kontekstis Eesti majanduse arengu jätkusuutlikkust. Tulemused avaldatakse euro kasutuselevõtu aruandes. Fikseeritud vahetuskursi tingimustes on eriline tähtsus tööturu paindlikkusel ning tulutaseme sujuv ühtlustumine jõukamate riikide omaga eeldab tootlikkuse kasvul põhinevat paindlikku palgajundust, seetõttu on ühekordsetest uuringutest välja kasvanud regulaarne tööturu ülevaade.

Prognoos

Eesti Pank avaldab prognoose kaks korda aastas, aprillis ja novembris (vt „Eesti Panga 2009. aasta majandusprognooside põhisoõnumid” lk 125). Prognoos hõlmab jooksvat aastat ja kaht järgnevat aastat ning sisaldab üldjuhul ka kaht riskistsenaariumit. Nii kevad- kui ka sügisprognoos avaldatakse Eesti Panga veebilehel.

USA investeerimispanka Lehman Brothersi pankrotile järgnenud järsk maailmakaubanduse langus eeldas olukorra kiiret hindamist. Seetõttu koostas Eesti Pank 2009. aasta jaanuaris täiendava vaheprognoosi. See oli eriti vajalik valitsusega peetavas diskussioonis riigirahanduse jätkusuutlikkuse taastamise kiiruse ja meetmete üle.

Eesti majanduse struktuuri kiired muutused eeldavad prognoosimudeli pidevat arendamist.

Alusmudeli uuendamise käigus ühtlustatakse ka prognoosimise meetodikat ja korraldust sellega, mida kasutatakse Euroopa Keskpankade Süsteemis. Prognoosimudeli täiustamise ülesanne on keskpangas jagatud majandusuuringute osakonna ja rahapoliitika osakonna vahel. Finantssektori käitumise prognoosimisel ja prognoosimeetodite arendamisel osaleb finantsvahenduse osakond. Majandusprognoosile tuginedes korraldab Eesti Pank regulaarselt pangandussektori tugevusanalüüse, mille meetodikat täiustatakse samuti pidevalt.

Uuringud

Eesti Panga majandusuuringud põhinevad **strateegilisel uurimisplaanil**, mis määrab uuringute üldraamistiku pangas. Aastatel 2007–2009 olid esmatähtsad valdkonnad **makromajandus- ja pangandusmudelite süsteemi arendamine, rahapoliitika- ja finantssektori uuringud** ning **Eesti rahasüsteemi jätkusuutlikkuse analüüs**. Nendel teemadel korraldati 2009. aastal 13 uurimust.

Majandusuuringute osakonnas valminud uurimustes käsitleti majandusšokkide mõju uute ettevõtete asutamisele, ettevõtete tootlikkuse tegureid ning palgajunduse paindlikkust Eesti ettevõtetes, Eesti tööturu avanemise mõju, riigieelarve pikaajalist jätkusuutlikkust, viivislaenude arengut majandus- ja laenuotsükli jooksul jm. Lisaks jätkati pangandussektori krediidiriski mudeli ja pankade kasumlikkuse mudeli täiendamist, rahapoliitika simulatsioonimudeli koostamist ning Eesti majanduse makroprognoosi alusmudeli arendamist.

Lisaks Eesti Panga toimetistes avaldamisele on keskpangas korraldatud majandusuuringute tulemusi edukalt tutvustatud ka rahvusvahelisel tasandil. 2009. aastal avaldati uurimusi rahvusvahelise levikuga akadeemilistes teadusväljaannetes ja esitleti rahvusvahelistel teaduskonverentsidel.

2009. aastal jätkus **rahvusvaheline ja kodumaine koostöö** uuringute alal. Eesti Panga spetsialistid osalesid Euroopa Keskpankade Süsteemi liikmete ökonomeetrilise modelleerimise töögrupi ning palgaarengut analüüsiva võrgustiku töös. Koostöös Euroopa Töö-ökonomistide Assotsiatsiooni (EALE) ning Tartu Ülikooli majandusteaduskonnaga korraldati 2009. aasta sügisel Tallinnas kõrgetasemeline majanduskonverents „European Association of Labour Economists Annual Meeting 2009”, millest võttis osa enam kui 300 majandusteadlast Euroopast, Ameerikast ja mujalt. Samuti osaleti Tallinna Tehnikaülikooli eestvedamisel 2009. aasta juunis toimunud siirderiikide majandust käsitleva rahvusvahelise konverentsi „Economies of Central and Eastern Europe: Convergence, Opportunities and Challenges 2009“ korraldamisel.

Eesti Panga enda uuringute esitlemise kõrval kutsuti Eestisse oma töödest rääkima ka nimekaid **väliseksperthe**. Näiteks tutvustas Maailmapanga vanemökonomit ja Girona Ülikooli majandusprofessor Julián Messina uurimust haridustasemete ja töökohtade mittevastavuse seostest palgaga Eestis. Tokio Ülikooli majandusprofessor R. Anton Braun pidas seminari eelarvepoliitikast majanduskriisi tingimustes Hispaania ja Jaapani näitel. Soome Panga juhatuse liige Seppo Honkapohja tutvustas Põhjamaade kogemusi 1990. aastate finantskriisiga toimetulekul. Jätkus

ka maailmamainega Eesti majandusteadlasele, professor Ragnar Nurksele pühendatud loengusari, kus 2009. aastal pidas loengu Rootsi Panga president Stefan Ingves.

2009. aastal toimus kaksteist Eesti Panga **avatud seminari**, millest kümnel olid lektoriteks külalisesinejad piiri tagant ning kahel panga enda uurimistööde esitlejad.

Püsivalt oluline roll teaduskoostöös on Eesti Panga **külalisuurijate programmil** – 2009. aastal osales majandusuuringute korraldamisel viis väliseksperthe. Samuti jätkati edukalt Eesti noortele majandusteadlastele mõeldud iga-aastase **teaduspreemia** väljaandmise traditsiooni. 2009. aastal määrati preemia seitsmendat korda ja selle pälvis Tartu Ülikooli doktorant Helen Poltimäe uurimusega „Keskkonnamaksude mõju leibkondade tulujaotusele”.

RESERVIHALDUS

Eesti Panga välisvaluuta-reserv (VVR) on Eesti krooni kattevara ning selle abil tagatakse krooni stabiilsus. Eestis rakendatava valuutakomitee põhimõtte kohaselt peab VVR täielikult katma kõik Eesti Panga kroonikohustused, sh emitteeritud sularaha ja kommertsbankade arved keskpangas. Välisvaluuta-reservi investeerimisel lähtub Eesti Pank rangetest riskipiirangutest, mille olulisemad eesmärgid on tagada vahendite säilivus ja likviidsus. Tulu suurus on eesmärgina kolmandal kohal.

Välisvaluuta-reservi struktuur

Välisvaluuta-reservi struktuur 2009. aasta jooksul kuigi palju ei muutunud. See jaguneb endiselt likviidsuspuhvriks ja investeerimisportfelliks. Väikese osa reservist moodustab ka kuld.

Likviidsuspuhver, mida keskpank saab igal hetkel kasutada Eesti krooni ja välisvaluuta ostu-müügi-tehinguiks kodumaiste krediidiasutustega, moodustab kogu välisvaluuta-reservist umbes 10%.

Teine, suurem osa VVRist ehk investeerimisportfell investeeritakse rahvusvahelistel finantsturgudel. Rahapaigutuse eesmärk on saavutada seatud piirangute raames üleilmse majandustsükli jooksul optimaalne, rahaturu intresse ületav keskmine tulusus. Peamiselt paigutatakse investeerimisportfelli vahendeid juhtivate tööstusriikide likviidsetel võlakirjaturgudel, jälgides ja juhtides pidevalt investeringute intressi-, krediidid-, valuuta- ja likviidsusriske. Riskide ja riskihalduse täpsem kirjeldus on Eesti Panga veebilehel.

Seoses üleilmse finantskriisiga arutas Eesti Panga rahapoliitika komitee 2009. aasta kevadel välisvaluuta-reservide investeerimisreeglitikkude ning pidas vajalikuks ka väiksemate muudatuste tegemist. Muudatuste tagajärjel vähenes senisest veelgi VVRi krediidirisk ja paranes investeringute hajutatatus.

Investeerimisprotsess

Intressiriski juhitakse Eesti Pangas normportfelli kaudu. Sellega määratakse keskmine riskitase, mida pank on valmis võtma, ning ühtlasi välisvaluuta-reservi juhtimise tõhususe tulemusetalon. Normportfell ei sisalda valuutariski. Kehtestatud on limiidid, mille ulatuses võib tegelik investeerimisportfell normportfelist erineda.

Otsuse normportfelli riskitaseme kohta teeb Eesti Panga rahapoliitika komitee. Normportfelli riskitaseme vähendamine tähendab sisuliselt portfelli keskmise kestuse lühendamist: rohkem varasid paigutatakse väikese muutlikkusega kindlamat tootlust pakkuvatesse finantsinstrumentidesse. Seetõttu kompenseerivad kogunenud intressid turu heitlikkusest tuleneva võimaliku hinnakõikumise. Riskitaseme suurendamisel toimitakse vastupidiselt: rohkem varasid paigutatakse pikema kestusega vahenditesse ehk riiklikesse võlakirjadesse kestusega üle ühe aasta.

Kõrvuti tulu teenimisega suhteliselt stabiilse normportfelli abil ehk passiivse investeerimisega teenitakse Eesti Pangas lisatulu ka aktiivse investeerimisega, paigutades raha üleilmsetele finantsturgudele. Seda tüüpi investeerimisotsused põhinevad majandusanalüüsil, mitmesuguste turuseoste ja muude tegurite arvestamisel. Turgude ja väärtpaperite valikul lähtutakse investeringu ideest, eeldatavast kestusest ja oodatavast tulususest. Investeerimisel rakendatakse peamiselt otsuste hajutatuse põhimõtteid, mille eesmärk on riske hajutada ja paremini ära kasutada turgudel tekkivad võimalused. Investeeritakse mitmel turul, kasutatakse erinevaid finantsinstrumente ja võetakse erineva kestusega investeerimispositsioone. Investeerimisotsuseid teevad portfelli haldurid üksteisest sõltumatult. Sõltumatu otsustamine on võimalik seetõttu, et üldine riskiliimit on jagatud osadeks ja iga osa kasutamise üle otsustab seda haldav portfelli haldur.

Eesti Pank püüab ajaga kaasas käia ning leida suhteliselt efektiivsetel turgudel oma niši. Investeerimisel kasutatakse kaht erinevat otsustamisviisi: subjektiivset ning mudelipõhist. Esimene neist põhineb peamiselt majandusprotsesside kvalitatiivsel analüüsil, turupsühholoogia arvestamisel ja portfelli haldurite kogemusel, teine aga kvantitatiivsete turuseoste arvestamisel investeerimismudelite abil. Nende kahe käsitluse kombineerimisel püütakse teha parimaid otsuseid raha-, kapitali- ning valuutaturgudel investeerimisel.

Oma osa aktiivses investeerimises on ka välis-halduritel. 2009. aasta lõpus oli Eesti Pangal kolm välis-haldurit. 2007. aastal alustas Informed Portfolio Management, BlackRock investeerib Eesti Panga varasid 2006. aastast ja PIMCO alates 2005. aastast. Välis-haldurite kasutuses on osa riskilimiidist, mis investeeritakse põhiliselt tuletisinstrumente kasutades.

Aktiivse investeerimise kogutulemusena teeniti normportfelliga võrreldes 2009. aastal 69 baaspunkti lisatulu.

2009. aasta investeerimistulemused ja neid mõjutanud tegurid

Eesti Panga välisvaluuta-reservi suurus oli 2009. aasta lõpus 43,26 miljardit krooni, kahane-des aastaga ligikaudu 2%. Kohustustevaba reserv moodustas sellest ligi 12% ehk 5,3 miljardit krooni.

Investeerimistulu oli 2009. aastal positiivne, kuid madalam kui prognoositud. Aasta alguses läbis maailmamajandus kriisi kõige madalama punkti ja hakkas aasta teisel poolel ilmutama paranemismärke. See tõi kaasa aktsiaindeksite kiire tõusu. Samal ajal jäi võlakirjade tootlus üldjoontes muutumatuks. See oli tingitud väga madalast

inflatsioonist, jätkuvast ebakindlusest majandus-aktiivsuse kasvu pärast ja keskpankade läbi aegade madalaimale tasemele püsima jäänud baasintressimääradest.

Püsivalt madalate intressimäärade tõttu oli väga madal ka välisvaluuta-reservide tulusus (0,88%), olles väga lähedal rahaturu tulususele (vt joonis 1).¹

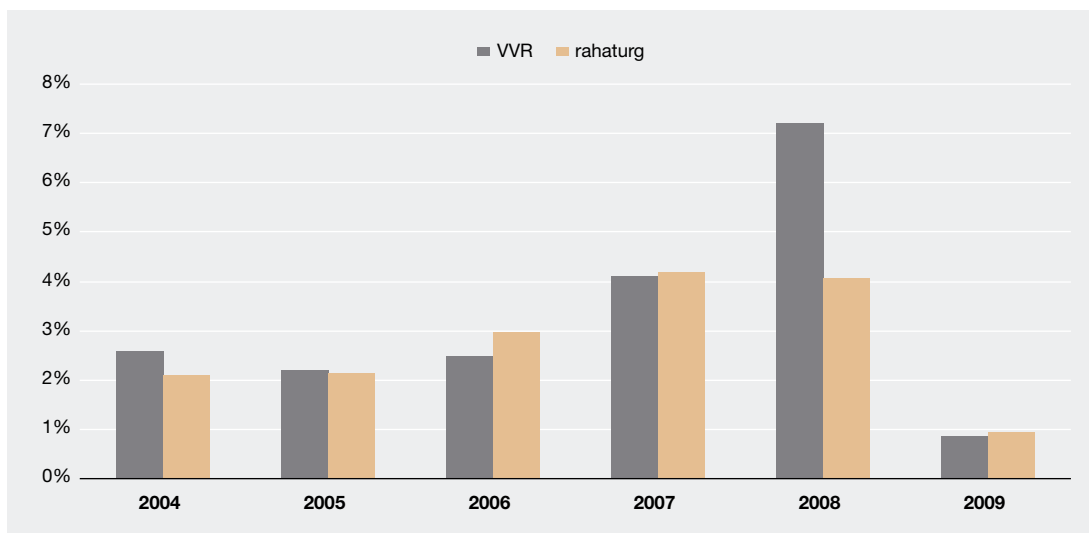
Normportfelli muutused 2009. aastal

Alates 2008. aasta novembrist oli normportfelli kestus 1,5 aastat. 2009. aasta alguses langesid võlakirjade intressimäärad turul valitseva suure ebakindluse tõttu. Aprillis-mais aga muutus meeoleolu turgudel optimistlikumaks, mistõttu hakkasid võlakirjade intressimäärad tõusma. Seetõttu otsustas Eesti Panga rahapoliitika komitee juunis normportfelli kestust vähendada. Aasta lõpuni kehtinud normportfell kestusega 0,6 aastat on esitatud tabelis 1.

Varahaldusteenuse osutamine avalikule sektorile

Eesti Pank on mitu aastat teinud koostööd avaliku sektori asutustega. Ressursi kokkuhoiu vajadusest tingituna lõpetati riskihaldusteenuse leping töötukassaga. Täisteenusena jätkas keskpank varahaldusteenust tagatisfondile, mille investeerimisportfelli maht oli 2009. aasta lõpus 2,2 miljardit krooni.

¹ Kuni aastani 2007 on rahaturu tootlusena kasutatud Citigroupi kolme kuu euro rahaturu tootluse indekseid, mille arvutamise aluseks on pankadevaheline kolme kuu eurohoiuse määr. Nimetatud instrument aga sisaldab märgatavat krediidiriski, mille võtmise võimalused Eesti Panga VVri investeerimisel viimasel paaril aastal on märkimisväärselt kahanenud, seetõttu on 2008 ja 2009. aastal rahaturu tulususeks võetud kolme kuu repo tulusus.

Joonis 1. Välisvaluutareservi tulusus võrreldes rahaturu tulususega.

Tabel 1. Normportfelli struktuur

	3 kuud	1-3 a	3-5 a	5-7 a	7-10 a	10+ a
Euroala	88,05%	5,26%	2,71%	1,86%	1,37%	0,76%
USA	92,79%	3,50%	1,65%	1,18%	0,89%	

20

G. Reinhardt

FR

Finantsstabiilsuse tagamine
Statistikategevus
Arveldussüsteemid

FINANTSSTABIILSUSE TAGAMINE

Eesti Panga missioon on tagada hinnastabiilsus Eestis. Selleks, et keskpank saaks oma missiooni ellu viia, peab finantssüsteem toimima oluliste tõrgeteta. Finantssüsteemi stabiilsuse tagamine on Eesti Panga olulisemaid ülesandeid.¹ Eesti Pank hindab finantssüsteemi ohustavaid riske ning rakendab meetmeid, et selliste riskide realiseerumise võimalust vähendada.

Finantssüsteemi stabiilsuse ja seda ohustavate riskide analüüsi tulemused avaldab Eesti Pank tavapäraselt kaks korda aastas ilmuvas finantsstabiilsuse ülevaates. Ülevaates antakse hinnang ka finantssektori seisukohalt olulise infrastruktuuri – makse- ja arveldussüsteemide – toimimise ja võimalike sellega seotud riskide kohta. Selleks, et suurendada finantssektori toimimise läbipaistvust ning anda turuosalistele võimalus teha oma otsuseid parema teabe põhjal, avaldab Eesti Pank iga kuu andmeid pankade ja liisinguettevõtete tegevuse kohta. Alates 2008. aastast avaldatakse andmeid kommenteeritult.

Eesti finantssektor ja majandus on rahvusvaheliselt lõimunud, seetõttu on finantssektori toimimise tagamiseks väga oluline nii riigisisene kui ka piiriülene koostöö sektori tegevuskeskkonda mõjutavate institutsioonidega. Eesti Panga, finantsinspektsiooni ja rahandusministeeriumi koostöö tugineb 2007. aastal uuendatud koostööleppetele. Teabevahetuseks ja tegevuste paremaks kooskõlastamiseks on moodustatud nende asutuste esindajatest koosnev komisjon, mis käib regulaarselt koos. Lisaks tavapärasest tegevust korraldavale raamistikule sätestab eraldiseisev koostöölepe ülesanded ja ühise tegutsemise alused eriolukorras ehk süsteemse finantskriisi korral. Tuleb aga meeles pidada, et kuigi finantsvahendussüsteemi toimimine on laiem eesmärk ja ühiskondlik huvi, lasub esmane vastutus iga panga tegevuse jätkusuutlikkuse kindlustamisel panga omanikel ja juhtkonnal.

Peale kodumaise tegevuse teeb Eesti Pank finantsstabiilsuse kindlustamiseks aktiivselt koostööd teiste keskpankadega, sealhulgas osaleb Euroopa Keskpankade Süsteemi liikmena Euroopa keskpankade ühistegevuses. Samuti osaleb Eesti Pank Eesti seisukohtade kujundamisel Euroopa Liidu finantssektori poliitika erinevates küsimustes. Piirkondliku lõimumise tõttu on koostöö eriti tihe Põhjamaadega ja Balti riikidega. Alates 2006. aastast kuulub Eesti Pank Põhja- ja Baltimaade keskpankade koostöövõrgustikku, mille kaudu vahetatakse finantssüsteemide toimimise ja tegevuskeskkonna kohta regulaarselt teavet. 2009. aastal jõudsid lõpusirgele ettevalmistused Põhjamaade ja Balti riikide pangajärelevalveasutuste, keskpankade ja rahandusministeeriumide uue piiriülese finantsstabiilsuse tagamise koostööleppe allkirjastamiseks. Lepe täpsustab infovahetuse ja koostöö põhimõtteid ning ühiseid tegevusjuhiseid kriisiolukordade puhuks.

Finantssektori analüüs ja hinnang finantsstabiilsusele

2008. aasta teisel poolel pingestunud ülemaailmne finantskeskkond avaldas mõju ka Eestis tegutsevatele pankadele. Eelkõige muutus raskestiks pikaajalise ressursi hankimine finants-turgudel. See omakorda mõjutas ettevõtete ja majapidamiste laenu raha kättesaadavust ning selle hinda. Sise- ja välisnõudlus oli kogu 2009. aasta jooksul väga nõrk ning ettevõtted ja majapidamised piirasid tarbimist ning investeringuid. Samal ajal on majanduse toimimiseks vaja, et reaalsektoril oleks piisav juurdepääs finantseerimisvahenditele ka majanduse langusetapis. Kuigi kriisieelsete leebete laenuitingimuste taaskehtestamist ei ole lähiaastail põhjust eeldada, on pangad väljendanud valmisolekut rahastada elujõulisi projekte. Laenuvõtjale peaks leevendust pakkuma ka baasintressimäära languse tõttu alanenud laenuintressimäärad ning üleüldine hinnalangus.

¹ Finantsstabiilsuse tagamine on üks keskpanga ülesannetest (vt lähemalt lk 20).

Ettevõtete ja majapidamiste võlakoormuse suurenemine laenumahu kiire kasvu aastatel ja majanduslanguse käigus kahanenud tulud töid tähelepanu keskmesse reaalsektori laenumaksevõime ning selle halvenemise mõju pankade kapitaliseeritusele. Arvestades 2009. aasta majanduse kulgu, oli pankade laenukahjumite suurenemine ootuspärane. Väga oluline on hinnata pankade võimet suurenevate kahjumitega toime tulla, sest kahjum laenu-tegevusest vähendab pankade kapitali. Pangandussektor saab end halvemateks aegadeks kindlustada headel aegadel reserve kogudes, mida Eestis tegutsevad pangad majanduse tõusuetapis ka tegid. Euroopa Liidu nõuetest kõrgemad omavahendite osatähtsuse nõuded aitasid koguda vajalikke puhvreid ning seetõttu ei olnud Eestis vaja otsest riigi tuge finantsasutustele.

Eesti Pank korraldab regulaarselt pangandussektori tugevusanalüüse, mis tuginevad majandusprognoosile. Analüüsimetoodikat on pidevalt täiustatud. Eesti Panga viimase majandusprognoosi² põhjal koostatud analüüsi tulemused kinnitavad Eestis tegutsevate pankade head vastupanuvõimet.

2009. aasta lõpul antud hinnangu kohaselt on Eesti finantsstabiilsust ohustavad riskid aasta vältel vähenenud ja pangandussektori puhvid piisavad. Väliskeskonna riskid aga on endiselt tavapärasest kõrgemad ning Eesti eraisikute ja ettevõtete sissetulekute tase ning maksevõime püsib aastataguse perioodiga võrreldes madal. Kasvanud võlakoormust arvestades on lähiaastatel oluline majanduse paindlikkus ning ettevõtete ja eraisikute võime kohanduda muutuva majandusstruktuuri vajadustega.

Ka Euroopa keskpankade koostöös pöörati suuremat tähelepanu majanduse languseta-pist tulenevate laenukahjumite mõjule pankade

kapitaliseeritusele ning Euroopa Liidu üldisele finantsstabiilsusele.³ Samuti analüüsiti Euroopa pankade rahastamisstruktuure ja sellega seotud poliitikakavasid ning pankade tasustamisskeemide mõju finantsstabiilsusele.

Finantsstabiilsuse tagamiseks võetud meetmed

Valitsused Euroopas ja mujal maailmas jätkasid 2009. aasta alguses abinõude rakendamist, et tagada pangandussektori toimimine ja likviidsus ning vältida majanduskriisi süvenemist. Euroopa Liidu riikide meetmete alus oli Euroopa Liidu majandus- ja rahandusministrite nõukogu ehk ECOFINi raames kokku lepitud ühine tegevuskava.

Arvestades maailmamajanduse arengust tulevaid riske ning Eesti pangandussektori lõimumist Rootsi, tihendas Eesti Pank veelgi koostööd Rootsi keskpangaga. Nimelt sõlmisid Eesti Pank ja Riksbank 2009. aasta veebruaris ennetava kokkuleppe finantsstabiilsuse tagamiseks ja kindlustunde suurendamiseks finants-turgudel. Leppe maht oli kuni 10 miljardit Rootsi krooni Eesti kroonide vastu. See suurendas Eesti Panga võimekust likviidsuse tagamisel Eestis kehtivas valuutakomitee süsteemis. Kokkulepe Riksbankiga pakkus ülemaailmse finantssektori ebakindluse ajal täiendava tagatise lisaks Rootsi pankade Eestis asuvate tütarettevõtete ja filiaalide kõrgetele likviidsuse ja kapitali puhvritele. Lepingu käikulaskmiseks 2009. aastal vajadust ei tekkinud.

Riigi sekkumine finantsturu toimimise tagamisse peab olema ajutine. Seetõttu algasid ülemaailmse finantssektori olukorra stabiliseerumisel arutelud, kuidas järk-järgult asuda vähendama riiklikke toetusi finantssektorile. Arvestades majandusolukorra ebakindlust ja toetusmeet-

² 2009. aasta sügisprognoos.

³ 2009. aastal kutsus Euroopa Keskpank kokku rakkerühma (Task Force on Credit Cycles), mille töös osales ka Eesti Pank.

mete lõpetamise võimalikku piiriülest mõju, on meetmete vähendamise puhul vaja koordineerida riikide tegevust ja vahetada infot. Sellest tulenevalt leppisid liikmesriigid ECOFINis kokku kriisimeetmete lõpetamise üldpõhimõtted.

Samal ajal jätkus finantsturgude järelevalve ja regulatsiooni tugevdamisele suunatud tegevus. Olulisemad sammud olid pankade kapitali adekvaatsuse raamistiku edasine tugevdamine ja muudatused Euroopa Liidu finantsstabiilsuse tagamise korralduses (vt lähemalt allpool). Tugevama reguleerituse ja kapitalinõuetega püütakse suurendada pankade vastupanuvõimet ja vähendada ohtu, et ühe panga raskused võiksid kujuneda ohuks üldisele finantsstabiilsusele.

Euroopa Komisjon moodustas 2009. aastal pangandussektori kapitalinõuete karmistamiseks vajalike õigusaktide ettevalmistamiseks ekspertiisrühmi. Õigusaktide muudatused hõlmasid näiteks kauplemisportfellide tingimuste, väärt-paberistamise ning juhtide tasustamise reeglite karmistamist. Edaspidi on kavas kehtestada ka täiendavate kapitalipuhvrite moodustamise kohustus ning muuta finantsarvestuse reegleid selliselt, et vähendada pankade tegevuse tsüklilist mõju. Esialgsed muudatusettepanekud hõlmasid muu hulgas täiendava kapitalinõude rakendamist välisvaluutas antud eluasemelae-nudele. Eestis on eurolaenude osatähtsus küllaltki suur, eelkõige just eluasemelae-nude puhul, kuid arvestades Eesti rahvusvaheliselt lõimunud finantssektorit, euroga seotud valuutakomitee süsteemi ning eurole ülemineku kava, ei ole siiski põhjust pidada euroga seotud laene riskiallikaks, mis vajaks piirava regulatsiooni kehtestamist.

Peale piiriülese koostöö tegeles Eesti Pank 2009. aastal riigisisese finantsstabiilsuse tagamise ja kriisihaldusraamistiku täiendamise-ga. Riigikogu kinnitas märtsis täiendused riigieelarve seadusesse, riigi poolt eraõiguslike juriidiliste isikute asutamise ja nendes osalemise seadusesse ning

Riigikogu kodu- ja töökorra seadusesse. Need täiendused on tehtud eelkõige selleks, et tõhus-tada riigi tegutsemist finantskriisi olukorras ja see-läbi kindlustada finantsstabiilsuse säilimine.

Lähtudes ebakindlast olukorrast majanduses ja finantsturgudel, otsustas Eesti Pank 2009. aastal säilitada Eestis tegutsevatele krediitiasutustele kehtiva 15% kohustusliku reservi määra ja kapitali adekvaatsuse 10% miinimumnõude. Eesti Panga 2009. aasta sügisprognoosi põhistsenaariumi põhjal majanduskriis leeveneb ja euro kasutuse-levõtu väljavaatega kaasneb investorite usalduse kasv. See omakorda loob eeldused, et pankadele kehtestatud rangeid kohustusliku reservi nõudeid võidakse 2010. aastal vähendada.

Muutused finantsstabiilsuse tagamise korralduses Euroopa Liidus

Finantsgruppide kasvav piiriülene tegevus ja finantskriisis saadud õppetunnid näitavad, et finantsjärelevalveks ja kriiside ennetamiseks on vaja senisest tihedamat piiriülest koostööd. Eelmisel aastal oligi üks olulisemaid initsiatiive finantssektori vallas läbirääkimised Euroopa Liidu järelevalveraamistiku reformimise üle. Samuti algatati arutelu liikmesriikide koostöö tõhustamise üle finantskriiside lahendamisel ja asjaomase õigusraamistiku ühtlustamisel.

Ettepanekutest olulisemaid on Euroopa Süs-teemsete Riskide Nõukogu (ESRB) ja Euroopa finantssektori järelevalveasutuste asutamine. Järelevalveraamistiku muudatused kinnita-takse eeldatavasti 2010. aastal ja uued järele-valveasutused peaksid alustama tegevust 2011. aastal. ESRB hakkab hindama makro-majanduse või finantsüsteemi üldisest arengust tulenevaid finantsstabiilsust ohustavaid riske ning andma hoiatusi ja soovitusi riskide mõju vähendamiseks. ESRB üldkogus hakkab hääleõigusliku liikmena osalema Eesti Panga president. Praeguste nõuandvate järelevalveko-

mitteede asemele asutatavate Euroopa Finantsjärelevalveasutuste Süsteemi (ESFS)⁴ peamiste eesmärkidena nähakse finantssüsteemi ja finantsturgude heatasemelise toimimise tagamist ning järelevalve koostöö parandamist.

Finantsstabiilsuse tagamisel on lisaks järelevalvele oluline tõhus tegutsemine kriiside lahendamisel. Piiriüleste kriiside lahendamine ja tegevuse kooskõlastamine aga on keerukas. Seda raskendavad riikide erinevad huvid, aga ka erinevused riikide õigussüsteemis ja võimalike kriisimeetmete rakendamise ajastuses. Kriisihalduse põhimõtete ühtlustamiseks algasid eelmisel aastal kooskõlas ECOFINi kinnitatud tegevuskavaga konsultatsioonid Euroopa Liidu kriisijuhtimise raamistiku reformiettepanekute kohta. Reformide eesmärk on saavutada senisest ühtsem kriiside ennetamise ja lahendamise käsitlus, mis oleks kooskõlas Euroopa ühisturu arengu ja piiriülese finantsintegratsiooni süvenemisega.

Eesti Pank peab piiriülese järelevalve ja kriisihalduse puhul esmatähtsaks järelevalveasutuste ja teiste institutsioonide tõhusat koostööd. Järelevalveasutuste koostöö toimib kõige paremini siis, kui kõigi liikmesriikide huvid on kohaselt arvesse võetud ning riikide õigused ja kohustused on kooskõlas. Seejuures tuleb arvestada Euroopa järelevalveasutuste otsuste mõju konkreetse riigi finantsstabiilsusele. Samuti ei tohiks otsused liikmesriigile kaasa tuua liigseid kulusid.

Väärtpaberituru infrastruktuuride tõhustamine

Eesti Panga üks strateegiline eesmärk on arendada finantssüsteemi infrastruktuuri. Seetõttu on Eesti Pank osalenud **eurosüsteemi keskse arveldusplatvormi TARGET2-Securities (T2S) projektis**. 2009. aasta vältel kestis T2S platvormi spetsifitseerimise etapp (vt joonis 1).

Projekti efektiivsemaks haldamiseks asutati 2009. aasta kevadel EKP nõukogu otsusega uus juhtimisorgan, kaheksaliikmeline T2S programmi juhatus⁵ (T2S Programme Board), mis juhib projekti ja teeb EKP nõukogule ettepanekuid projektiga seotud strateegilistes küsimustes, arvestades kõikide osaliste⁶ huve. Projekti spetsifitseerimisetapi tähtsamad teemad olid järgmised:

- projekti haldusstruktuuri muutmine seoses spetsifitseerimisetapi lõppemisega (vt joonis 2);
- projekti hinnastamine;
- T2S platvormi üldine funktsionaalsus;
- õigusküsimused.

Lisaks T2S programmi juhatusele moodustatakse uues haldusstruktuuris väärtpaberite keskdepositooriumide kontaktgrupp, mis allub T2S programmi juhatusele ning koosneb väärtpaberite keskdepositooriumide ja T2S programmi juhatuse esindajatest.

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ettevalmistusetapp		T2S platvormi spetsifitseerimine		T2S platvormi arendamine		Testimine	Migreerumine	

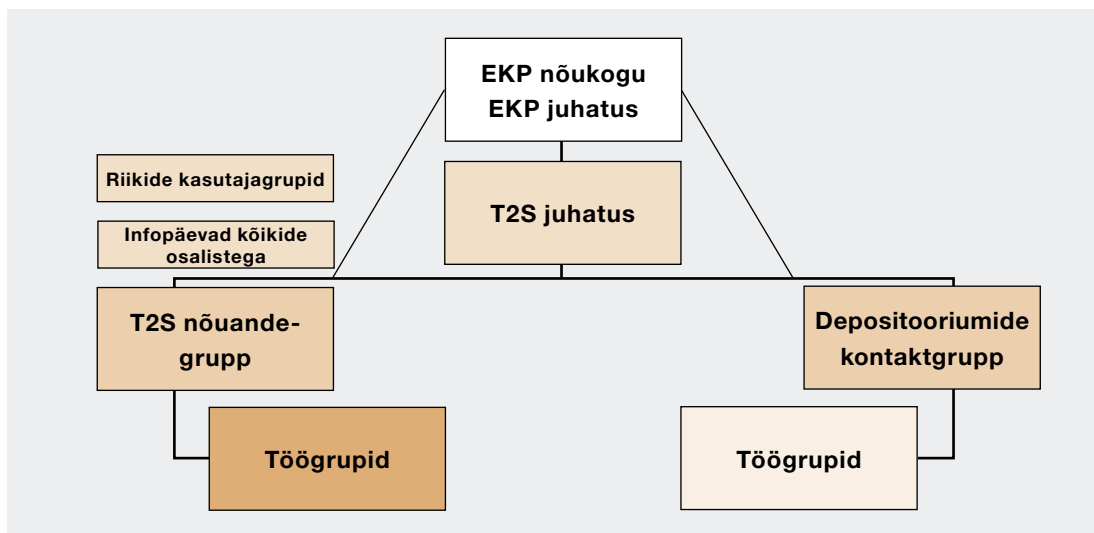
Joonis 1. T2S projekti etapid

Allikas: Euroopa Keskpank

⁴ Euroopa Finantsjärelevalveasutuste Süsteemi moodustavad kolm Euroopa järelevalveasutust – Euroopa Pangandusjärelevalve Asutus, Euroopa Väärtpaberituru järelevalve Asutus ning Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve Asutus – ning liikmesriikide finantssektori järelevalveasutused.

⁵ T2S programmi juhatus on kogu, kes on saanud mandaadi EKP nõukogult ja vastutab T2S programmi rakendamise eest. Muu hulgas juhitakse programmi igapäevast tööd ning vastutatakse suhete eest T2S klientide ja välispartneritega. Samuti annab T2S programmi juhatus aru EKP otsustusorganitele.

⁶ Sealhulgas keskpangad, väärtpaberite keskdepositooriumid ja T2S platvormi lõppkasutajad ehk peamiselt krediidiasutused.

Joonis 2. T2S haldusstruktuur projekti spetsifitseerimise etapis

Allikas: Euroopa Keskpank

T2Si projekti spetsifitseerimisetapis jätkab tööd ligikaudu 80-liikmeline T2S nõukogu, mis moodustati juba 2007. aastal ettevalmistusetapis ja kuhu kuuluvad T2Sis osalevate keskpankade⁷, väärtpaberite depositooriumide⁸ ja kasutajate esindajad ning vaatlejad.

Projekti hinnastamisel jõuti otsusele, et kõikidele liitujatele kehtestatakse ühtne hinnakiri liitumise ajast hoolimata ning allahindlusi depositooriumide tasandil ei tehta. Lisaks platvormi funktsionaalsuse kirjeldusele kinnitas EKP nõukogu T2S platvormiga liituvatele depositooriumidele 2010. aasta alguses viis kõlblikkuse tingimust.

Eurosüsteemi ja T2S platvormi vastu huvi tundvad väärtpaberidepositooriumid sõlmisid 2009. aasta suvel-sügisel T2S koostöömemorandumi (EKP suunis), millega on ühinenud 28 depositooriumi Euroopa 26 riigis⁹. Kuigi esialgu oli T2S platvorm mõeldud peamiselt väärtpaberinõuete arveldamiseks, kui raha pooleks on euro, siis üha

enam liigutakse mitmevääringulise arveldusplatvormi arendamise poole. Taani, Rootsi ja Norra turud on keskpankade toetusel otsustanud oma riigi vääringud T2S arveldusvääringute hulka lisada.

Eesti turu vajaduste selgitamiseks ja seisukohade kujundamiseks moodustati 2009. aasta alguses Eesti Panga algatusel **T2S Eesti kasutajagrupp**. Riikliku kasutajagrupi eesmärk on esindada riigi huve Euroopa Keskpanga juures tegutsevas T2S projektimeeskonnas, T2S nõukogus ja Eestis tegutsevate turuosaliste juures. T2S Eesti kasutajagrupi tähtsaimad otsused 2009. aastal olid Eesti Väärtpaberikeskuse (EVK) ühinemine eurosüsteemi ja depositooriumide koostööleppes, et liituda T2S platvormiga euroarveldusteks. Eesti krooni lisamist T2S arveldusvääringute hulka küll kaaluti, kuid ei peetud Eesti turu suure integreerituse tõttu majanduslikult mõttekaks ka siis, kui Eesti ei ole T2S platvormi käikumineku ajal euroala liige.

⁷ Eurosüsteemi keskpangad ja need keskpangad, kes on EKP-le kinnitanud huvi lisada kohalik vääring T2S platvormi vääringute hulka.

⁸ Väärtpaberite keskdepositooriumid, kes on eurosüsteemiga sõlminud koostööleppe.

⁹ 2009. juulis koostööleppe sõlminud depositooriumide nimekiri on kättesaadav aadressil <http://www.ecb.europa.eu/paym/t2s/html/nl0509.en.html>. Sügisel lisandus leppe sõlminute hulka Norra depositoorium VPS.

Lisaks osales Eesti T2S kasutajagrupp nii kesk-panga, EVK kui ka pankade tasandil Põhja Balti koostöös ning panustas T2S ülesehitamisse, osaledes T2S-teemalistes üleeuroopalistes konsultatsioonides.

Maksesüsteemide järelevaatamine

Eesti pankadevahelistes arveldussüsteemides ei tulnud 2009. aastal ette selliseid juhtumeid, mis oleksid ohtu seadnud riigi finantssektori stabiilsuse. Eriti oluliste arveldussüsteemide (TARGET2-Eesti, EP RTGS ja ESTA) funktsionaalsus ja tööpõhimõtted on kavandatud nii, et erinevate riskide realiseerumise võimalused on viidud miinimumini.

Alates 2009. aasta 3. augustist on **TARGET2-Eesti liige** lisaks 2008. aasta mais liitunud krediitiasutustele ja Eesti Pangale ka **Eesti Väärtpaberikeskus**. EVK liitumine ja euroarvelduste juurutamine väärtpaberitehingutest tulenevate nõuete arveldamisel mõjutab nii TARGET2-Eesti kui ka väärtpaberiarveldussüsteemi toimimist, seetõttu analüüsis Eesti Pank EVK projekti mõju arveldussüsteemides.

EVK TARGET2-euroarvelduste projektis juurutati teenused kahes etapis:

- 1) Eesti-siseseid teenused, mis ei hõlma väärtpaberi ostu-müügitehingutest tulenevate rahaliste nõuete ja kohustuste arveldamist (makseid tehakse eelkõige investeerimisfondide osakutega seoses ja väärtpaberiomandusega seotud väljamaksete tegemiseks), rakendati 3. augustil 2009;
- 2) Eesti-sisene väärtpaberite ostu-müügitehingutest tulenevate rahaliste nõuete ja kohustuste arveldamine rakendati 4. jaanuaril 2010.

EVK kavatseb Eesti-siseste teenuste (eelkõige teise etapi teenuste) juurutamisel kõrvaldada eelnevatel aastatel Eesti Panga arveldussüsteemide järelevaataja hinnangutes viidatud puudused, mille tõttu ei ole arveldusriskid seni olnud täielikult maandatud. Selleks kasutatakse:

1) reaalajalist väärtpaberi ülekannet makse vastu (*delivery versus payment*, DVP) arveldust;

- 2) integreeritud arveldusmudelit, kus arveldussüsteemi osalised (kontohaldurid) kannavad raha arveldussüsteemis TARGET2-Eesti avatud EVK maksemooduli kontole, mida saab kasutada arvelduste vajaliku tagatiskontona;
- 3) EVK muudetud andmetöötlusreegleid.

Eesti Panga hinnangul on EVK pakutud lahend nii operatsiooniliselt, tehniliselt kui ka järelevaatamise poolest mõistlik ja asjakohane.

STATISTIKATEGEVUS

Eesti Panga seadusjärgne ülesanne on koostada riigi maksebilansistatistikat ning raha- ja finantsstatistikat. Keskpanga statistikategevuse eesmärk on pakkuda nii oma ülesannete täitmiseks kui ka avalikule tarbijale kvaliteetset, usaldusväärset, ajakohast ja erapooletut statistikat. Statistika kogumise, töötlemise ja avaldamise korraldus on paindlik ning arvestab rahvusvahelisi soovitusi ja statistikastandardeid. Statistika-tegevusest saadav sisend on väga oluline rahapoliitiliseks analüüsiks ning finantssektori ja Eesti välissektori riskide hindamiseks. Keskpanga veebilehe pidevalt täiendatav statistikarubriik sisaldab üle 400 tabeli ja teeb pangas koostatud statistika kättesaadavaks kõigile huvilistele väljaspool panka. Eesti Pank lähtub statistika-tegevuses nii riigisisestest kui ka rahvusvahelisest huvist. Ülesandeid täidetakse riikliku statistika üldtunnustatud häid tavasid järgides, olles samal ajal efektiivne ja ressursisäästlik.

Selle nimel, et kogu Eesti riikliku statistika korraldus oleks eespool nimetatud nõuete kohane, jätkas Eesti Pank 2009. aastal aktiivset osalemist uut riiklikku statistikaseadust välja töötava töögrupi tegevuses ja aruandluse lihtsustamist kavandava valitsuskomisjoni töös. Mõlemad töögrupid asutati 2008. aastal, et tänapäevastada riikliku statistika korraldust ja selle õiguslikke aluseid Eestis ning hõlbustada juba kogutud statistiliste andmete korduvkasutamist. See aitaks vähendada andmete esitamisest tekkivat halduskoormust ning alandaks statistika kogumise kulusid.

Aastal 2009 alustati Eesti Panga välisveebi statistikarubriigi uue struktuuri ja sisu väljatöötamist ning korraldati statistikamooduli hange, et Eesti Panga statistika oleks paremini ja kasutajasõbralikumalt kättesaadav. Muudatuste ettevalmistamine ja elluviimine jätkub 2010. aastal.

Praegu nüüdisajastatakse rahvusvahelisi statistikastandardeid. Eesti Pank osales selles prot-

sessis Euroopa Komisjoni (Eurostat) ja Euroopa Keskpanga (EKP) mitme tööühma ning komitee kaudu. Eesti Panga esindajad võtsid osa ka statistikastandardite uuendamisele pühendatud seminaridest. Aastast 2014 hakkavad kõik Euroopa riigid korraga rakendama uusi rahvamajanduse arvepidamise ja maksebilansistatika standardeid.

2009. aastal osalesid keskpanga eksperdid ka Eesti OECDga liitumise läbirääkimistes, varustades liitumisaruande koostajaid statistilise materjaliga. Mitmes OECD komitees sooritati edukalt OECD statistikanõuetele vastavuse eksamid.

Eesti Pank korraldas 2009. aastal kaks rahvusvahelist statistikatöörühmade kohtumist: Euroopa Keskpanga üldmajandusstatistika töögrupi töökohtumise ning Põhjamaade ja Balti riikide keskpankade statistikakoostöövõrgustiku NORDSTAT seminari.

Pangandus- ja muu finantsstatistika

2009. aastal jätkas Eesti Pank ettevalmistusi, et andmete kogumine ja koostatavad väljundid viia kooskõlla Euroopa Keskpanga nõuetega. Peamiselt hõlmas tegevus krediitiasutuste aruandlusemuudatuste väljatöötamist EKP uute rahaloomeasutuste statistika määruste kohaselt. Eesti Panga presidendi asjaomased määrused, millega täiendati olemasolevaid aruandeid ja kehtestati üks uus aruanne, jõustusid 1. jaanuaril 2010.

Euroopa Kesk pangale edastati finantssektori statistikat 2008. aastaga võrreldavas mahus. Lisaks tehti ettevalmistusi investeerimisfondide statistika koostamiseks ja edastamiseks EKP uue määruse kohaselt. Kuni 2009. aasta lõpuni edastati investeerimisfondide statistikat agregeeritud ja lihtsustatud kujul. Alates 2010. aastast hakatakse EKP-le investeerimisfondide statistikat edastama euroala riikidega samas mahus.

2009. aasta sügisel korraldati Eesti Pangas rahaloomeasutuste bilansistatistika koostamise ja EKP-le edastamise audit. Selle käigus vaadati põhjalikult üle kogu protsess andmekogumisest ja töökorraldusest väljundite koostamise ja edastamiseni. Audit korraldati EKP juhiste kohaselt. Audit andis seda laadi statistika kogumisele ja koostamisele Eesti Pangas kõrge hinnangu ega tuvastanud puudujääke.

2009. aasta kevadel hakati välja töötama kvartaalsete finantskontode koostamise automatiiseeritud süsteemi. Aluseks võeti Soome Pangas väljatöötatud eritarkvara, mida hakati Eesti Panga infosüsteemi lõimima. Aasta lõpuks jõuti ette valmistada rakenduse majutamise tehniline keskkond ning koostada veidi üle poolte andmeallikate kirjeldused ja need allikad kõnealuse tarkvaraga integreerida. 2010. aasta lõpuks on plaanis jõuda nii kaugemale, et uut tarkvara saaks osaliselt kasutada kvartaalsete finantskontode koostamises.

2009. aastal arendati aktiivselt Eesti Panga statistikaväljundeid. Esiletoomist väärib Eesti Panga välisveebi statistikarubriigi all alamloike „Rahaloomeasutuste statistika“ väljatöötamine. Seal avaldatakse rahaloomeasutuste agregeeritud bilanss ning raha- ja krediidiagregaadid EKP metoodika kohaselt. Teiste rahaagregaatide kõrval avaldab keskpank nüüd ka laiemat rahapakumise näitajat M3.

Regulaarseid statistikaväljundeid koostati ja edastati tarbijatele ajakohaselt. Tavapärastele väljunditele lisandus uusi (nt alustati kord kvartalis finantstugevusindikaatorite edastamist IMFi). Samuti lisandus hulgaliselt päringuid rahvusvahelistelt organisatsioonidelt (EKP, IMF, BIS jt) ja andmeedastust seoses IMFi missioonide ja OECDga liitumise ettevalmistustega

Maksebilansistatistika

2009. aastal oli maksebilansistatistika koostamise prioriteet 2010. aastast rakenduvate OECD otseinvesteeringute statistika koostamise uute standardite (*OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment, 4th Edition*) juurutamine. Toimusid arutelud metoodikaküsimustele optimaalsete lahenduste leidmiseks ja ka muud konsultatsioonid ekspertidega väljastpoolt Eesti Panka. Uute standardite järgimiseks oli vaja muuta aruandevorme ja maksebilansistatistika infosüsteemi BOPFACTS.

Keskpank edastas 2009. aastal Eurostatile esimest korda väljaspool Euroopa Liitu registreeritud ja Eesti residentide kontrollitavate ettevõtete statistikat¹ (ettevõtete arv, käive, töötajate arv) 2007. aasta kohta. Eestis registreeritud ja mitte-residentide kontrollitavate ettevõtete statistika² koostamise eest vastutab statistikaamet.

Sisemajanduse koguprodukti (mille üks sisend on maksebilansi kaupade ja teenuste konto) ja maksebilansi suurema kooskõla tagamiseks hakati 2009. aastal kvartali maksebilanssi avaldama samal päeval SKP avaldamisega ehk senisest 20 päeva varem (senise tähtaja T + 90 asemel tähtajaga T + 70).

2009. aastal arendati veebipõhist aruandlusportaalit eAruanne, tehti koostööd andmeesitajatega maksebilansi algandmete ja väljundite kvaliteedi parandamiseks ning täiendati maksebilansi metoodikat. Maksebilansistatistika veebipõhise aruannete kogumissüsteemiga eAruanne oli 2009. aasta lõpuks liitunud 1438 ettevõtjat ehk 39% andmeesitajatest. Aasta jooksul liitus portaaliga 349 andmeesitajat ehk ligi kaks korda enam kui aasta varem. Portaali kasutajate hulgast lahkus 91 ettevõtjat, peamiselt likvideerimise või

¹ Inglise *outward FATS (Foreign Affiliated Trade Statistics)*.

² Inglise *inward FATS*.

ühinemise tõttu. Esialgne analüüs näitas, et portaaliiga liitunud ettevõtjate statistikakultuur (aruannete esitamise tähtaeg, vastamismäär) oli kõrgem kui valimis keskmiselt. Aasta jooksul tehti aruandlusportaalile hooldustöid ja väiksemaid täiendusi, kõrvaldati pisivigu ning valmistati ette uus hooldusleping. OECD uute statistikanõuete juurutamise tõttu alustati ka ettevalmistusi aruandevormide muutmiseks infosüsteemis.

Koostöö statistilisi andmeid koguvate ja haldavate riigiasutustega oli tihe. Statistikaametilt võeti täielikult üle välissektori kaudselt mõõdetavate finantsvahendusteenuste³ arvestus, sest kõik lähteandmed pärinevad Eesti Pangast. Maksebilansistatistika infosüsteemis töötati välja algoritmid, mis hõlbustavad väljundite koostamist rahvusvaheliste nõuete kohaselt ning andmete edastamist. Lisaks muudatustele statistikaameti vaatluste sisus kaasnes ümberkorraldustega loobumine maksebilansi investeerimis- ja pensionifondide aruandest (nn vorm 5), sest andmeid saadakse edaspidi finantsinspektsiooni täiendatud aruannetest.

Reisiteenuste konto koostamisel alustati koostööd Tartu Ülikooli ettevõttega Positium OÜ ning selle tulemusena võeti kasutusele mobiilpositsioneerimise meetod mitteresidentide arvu hindamiseks Eestis. Uued andmeallikad oli vaja kasutusele võtta, sest statistikaamet lõpetas turistide piiriküsitlused. Mobiilpositsioneerimine võimaldab eristada kuni 100 eri riigist pärit Eesti külastajaid ning nende külastuse kestust. Positium OÜga sõlmiti ka uus leping Eestist pärit reisijate arvu hindamise meetoodika väljatöötamiseks külastatavate riikide kaupa.

Euroopa Liidu rahvusvaheliste maksete uue määruse vastuvõtmise tõttu, mis tõstis maksete deklareerimise lävesid, muudeti 2009. aastal ka asjaomast Eesti Panga määrust. Muudatused jõustuvad 2010. aastal ning uus kord vähendab

äriühingute aruandluskoormust. Samuti täiendati maksebilansi kiirhinnangu mudelit otse- ja muude investeringute kohta ning tehti ettevalmistusi uue tegevusalade klassifikaatori EMTAK2008 (NACE-Rev2) kasutuselevõtuks.

Aruannete senisest paremale ja tähtajalisemale laekumisele aitas kaasa 2009. aastast juurutatud aruandlusdistsipliini rikkujatele sunniraha kohaldamine – aasta jooksul tehti sunniraha ettekirjutus ligi 100 äriühingule ning sunniraha menetlus algatati 8 juhtumil.

2009. aastal jätkus ka maksebilansistatistika kvaliteedi hindamine, milleks koostati kaks kvaliteediaruannet. Esimene neist oli Eurostati initsiatiivil ja Euroopa Liidu määrustel põhinev igaaastane jooksevkonto ja otseinvesteeringustatistika kvaliteedi aruanne. Selle põhjal oli Eesti maksebilansi kvaliteet endiselt hea, sest hilisem korrigeerimine on jäänud lubatud piiridesse. Teine aruanne koostati riikliku statistika hea tava põhimõttel ning see hõlmas maksebilansi kiirhinnangut, kvartali maksebilanssi ja rahvusvahelist investeerimispositsiooni. Kvaliteedianalüüsi tulemused on plaanis avaldada 2010. aasta alguses Eesti Panga veebilehel statistikarubriigis. Aegridade analüüsi ja kvaliteedikontrolli juures oli suureks abiks tarkvara Sirius juurutamine. Siriuse on välja töötanud Hollandi keskpank, kes seda ka edasi arendab. Statistikaeksperdid saavad selle tarkvara abil andmeid mugavamalt analüüsida. Ühtlasi arendati Siriust edasi nii, et see võimaldaks kontrollida maksebilansitehingute ja rahvusvaheliste investeerimispositsioonide kooskõla.

Rahvusvahelise koostöö vallas jätkus osavõtt Euroopa Keskpanga väärtpaberite koondandmebaasi (CSDB) projektist. Peamiselt kontrolliti Eesti Väärtpaberite Kesksregistris registreeritud võlakirjaemissioonide ja börsil kaubeldavate aktivate andmete kvaliteeti ning edastati neid kord

³ Inglise keeles *financial intermediation services indirectly measured (FISIM)*.

kuus Euroopa Keskpanngale. Samuti tehti ettevalmistusi üleminekuks väärtpaberipõhisele portfelliinvesteeringute statistikale alates 2011. aastast. EKP aruandlusmääruste kohaselt tuleb selle statistika koostamisel vähemalt 90% ulatuses kasutada väärtpaberipõhist (ISIN-koodi põhist) käsitlust. See peaks aitama vähendada eri riikide statistika ebakõla.

Üldmajandusstatistika

Üldmajandusstatistika vallas jätkati regulaarset andmeedastust Euroopa Keskpanngale ja Rahvusvahelisele Arvelduspangale (BIS). Andmete edastamine laienes Euroopa Liidu majandus- ja rahandusministrite nõukogu peadirektoraadile (ECFIN), kellele saadetakse iga kuu andmeid välisfinantseeringute kohta.

ARVELDUSSÜSTEEMID

Finantssüsteemi toimimise olulisim eeldus on hästi töötavad ja tõhusad maksesüsteemid. Pankadevaheliste maksesüsteemide haldamine ja arendamine on Eesti Panga põhiülesandeid.

Arveldussüsteemide arendamine

2008. aastal oli arveldussüsteemide edendamisel nii Eestis kui ka peaaegu kogu Euroopas olulisim euro piiriülese kiirmaksete arveldussüsteemi TARGET2 arendamine ja käivitamine. 2009. aastal kujunes Euroopa Keskpanga ja Euroopa Keskpankade Süsteemi kuuluvate kõikide keskpankade jaoks tähtsaimaks arveldussüsteemi TARGET2 täiustamine.

2009. aastal pöörati maksesüsteemide puhul suuremat tähelepanu talitluspidevusele ja riskijuhtimisele. Lisaks tavaolukorras töökindluse tagamisele jätkas Eesti Pank koos teiste eurosüsteemi keskpankadega talitluspidevuse planeerimist ja testimist, mida on vaja finantskriiside ja operatsiooniliste kriisidega toimetulekuks.

Selleks, et statistilised andmed oleksid kiiresti ja hõlpsamalt kättesaadavad, käivitati 2009. aastal TARGET2 ühtne statistika andmebaas. Lisaks tuli kasutusele tarkvara SWIFT Alliance LITE, mis võimaldab väikepankadel senisest soodsamalt TARGET2ga liituda.

Peale Eesti pankadevaheliste arveldussüsteemide arendamise on Eesti Pank seadnud eesmärgi aidata kaasa Euroopa finantssüsteemi suuremale ühtlustamisele ja lõimumisele. 2009. aastal jätkasid Eesti pangad Euroopa Maksenõukogu¹ eestvedamisel ettevalmistusi Euroopa Liidu ühtse euromaksete piirkonna² moodustamiseks. Lisaks piiriülesele koostööle

teevad kommertspangad, Eesti Pank ja Pangaliit riiklikku koostööd EPC toimkonna raames. Selles vallas võib kõige tähtsamaks pidada ettevalmistusi makseteenuste direktiivi rakendamiseks Eesti seadustikus.³

2009. aastal täiustati kiirmaksete arveldussüsteemi EP RTGS. Nimelt vahetati välja SWIFTi tarkvara, et minimeerida operatsiooniriske ning infotehnoloogia süsteemi ja ärijuhtimise riske. Samuti tehti süsteemiarendus, mis võimaldab maksete tegemisel Eesti Pangas asuvatele kontodele kasutada kohaliku kontonumbri kõrval ka rahvusvahelist kontonumbrit (IBAN).

2009. aastal avati mitmele uuele välispankade filiaalile konto Eesti Pangas. Samuti tehti ettevalmistusi liitumiseks pankadevaheliste arveldussüsteemidega. Seega on 2010. aastal oodata Eesti oluliste maksesüsteemide kasutajate hulka uusi liikmeid.

Möödunud aastal taasalustati ka eurole ülemineku ettevalmistusi, et liituda euroalaga 1. jaanuaril 2011.

Arveldused Eesti Panga hallatavates arveldussüsteemides

Eesti Pank haldab kolme pankadevaheliste maksete arveldussüsteemi: kroonimaksete arveldamiseks jaemaksete arveldussüsteemi ESTA ja kiirmaksete süsteemi EP RTGS ning euromaksete arvelduseks piiriülest kiirmaksete arveldussüsteemi TARGET2-Eesti.

Pankadevaheliste maksete arveldussüsteemide vahendusel arveldatakse iga päev keskmiselt 99 000 makset käibega 12,5 miljardit krooni.

¹ European Payments Council (EPC).

² Single Euro Payments Area (SEPA).

³ Makseteenuste direktiiv (Payment Services Directive, PSD) rakendati Eesti seadusandluses jaanuaris 2010.

Eesti jaemaksete arveldussüsteem ESTA on kiiremaid kogu Euroopas. Maksed kantakse üle teises pangas olevale kontole 10 korda arvelduspäeva jooksul. Pangaklientidele tähendab see, et makse algatamise ajast sõltuvalt jõuab maksja algatatud makse saaja kontole 30–90 minuti jooksul. Jaemaksete arveldussüsteemi ESTA eripära on võimalus arveldada ka suure väärtusega makseid.

ESTA kliendisõbraliku funktsionaalsuse tõttu arveldatakse enamik kohalikke pankadevahelisi kroonimakseid ESTAs – 98 600 makset päevas moodustab 99,7% kõikidest pankadevahelistest maksetest. Jaemaksete süsteemi vahendusel arveldati 2009. aastal keskmiselt 1,5 miljardit krooni päevas. Võrreldes 2008. aastaga kasvas ESTA vahendusel arveldatud maksete arv aastaga 1%, kuid käive oli 17% väiksem (vt joonis 1). Samuti kahanes makse keskmine suurus 18% ehk 15 300 kroonile.

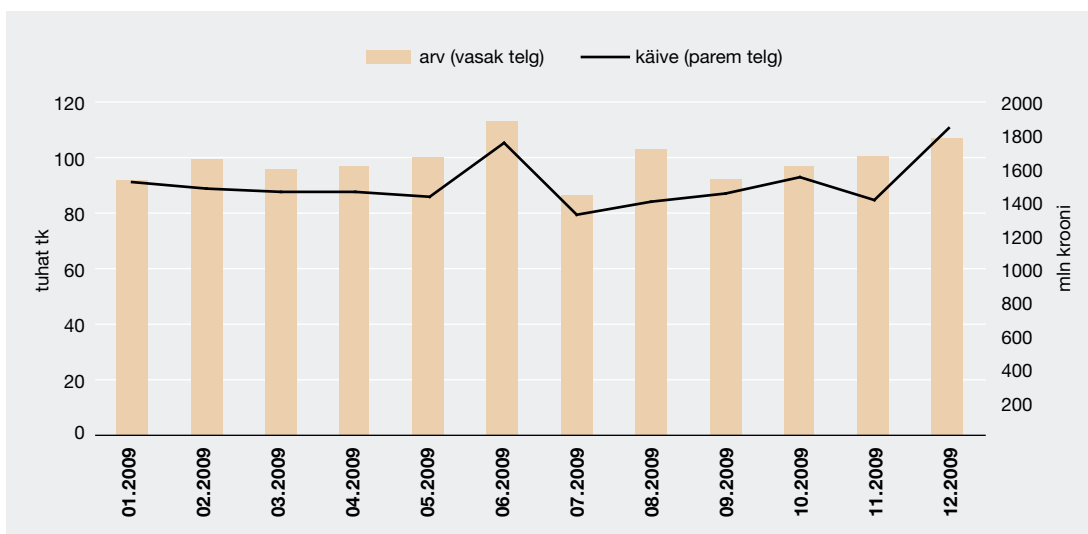
Reaalajalises kiirmaksete arveldussüsteemis EP RTGS toimub arveldus kohe, rahaülekanne ühest pangast teise toimub umbes 5 minutiga.

RTGSis arveldatud maksete arv on aastaga 28% langenud. Selle põhjus on kliendimaksete arvu

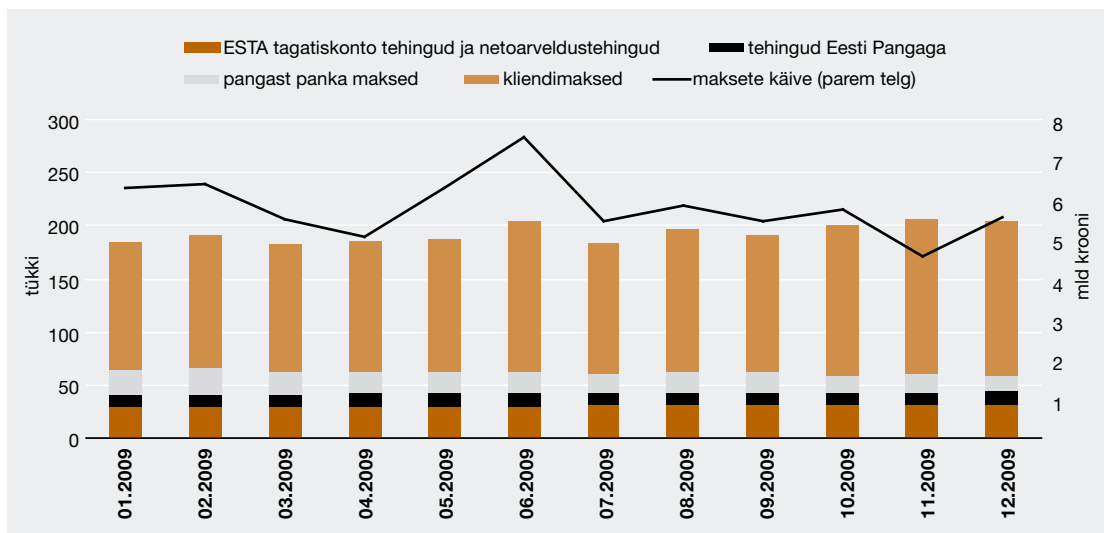
vähenedamine 28%. Aastal 2009 arveldati keskmiselt 193 tehingut päevas (vt joonis 2). Pangaklientide algatatud kiirmaksed moodustavad 68% kõikidest tehingutest, päevas arveldati keskmiselt 130 kliendimakset keskmise suurusga 5 miljonit krooni.

Kiirmaksete keskmine päevakäive 2009. aastal oli 5,8 miljardit krooni. Suurima osa käibest moodustavad pankade „kohustuslikud” maksed – ESTA tagatiskonto tehingud (39%) ja pankade omavahelised tehingud (29%). Eelmise aastaga võrreldes kasvas EP RTGSis arveldatud maksete käive 6%.

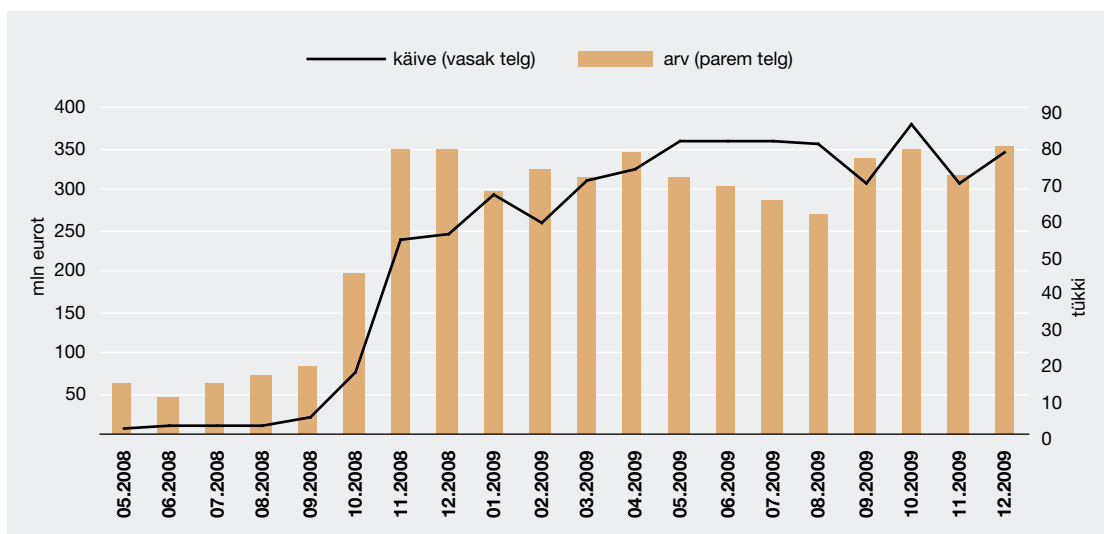
Piiriülese kiirmaksete arveldussüsteemi TARGET2-Eesti vahendusel arveldatud maksete arv kasvas selle töösoleku teisel aastal. Euro-maksete arvelduste alternatiivset kanalit TARGET2 hakati rohkem kasutama 2008. aasta lõpus. 2009. aastal arveldati päevas keskmiselt 70 makset väärtusega 330 miljonit eurot (5,2 miljardit krooni; vt joonis 3). TARGET2 vahendusel aga laekus meie pankadele ja pangaklientidele iga päev keskmiselt 200 makset väärtusega 330 miljonit eurot (5,2 miljardit krooni).

Joonis 1. ESTAs arveldatud maksete keskmine arv ja käive päevas 2009. aastal

Joonis 2. EP RTGSis arveldatud maksete keskmine arv ja käive päevas tehingutüüpide kaupa 2009. aastal

Joonis 3. TARGET2-Eesti maksete keskmine arv ja käive päevas

2345

SEE PANGATAHT ON VALJA ANTUD
3 MAI 1927 A. RAHASEADUSE
JA PANGA PÕHIKIRJA ALUSEL

G. Reindorff 50

Sularaha

0012345

EESTI PANK

50

VIISKÜMMEND KROONI

PRESIDENT *J. Kaasik* 0006789

DIREKTORID *J. Kallas*
A. Kõrre

SEE PANGA AHJ ON VALMISTAMISEKS
12 MAI 1927 A. RAHVA KADUSE
JA PANGA PÕHIKIRI ALUSEL

50

1929

SULARAHANÕUDLUSE RAHULDAMINE

Ringluses lastud pangatähed ja mündid ning nende struktuur

2009. aasta 31. detsembril oli sularaha ringluses 9777,4 miljonit krooni. Sellest 1706,8 miljonit krooni ehk 17% oli Eestis tegutsevate krediidi-asutuste ja hoiu-laenuühistute kassades ning 8070,6 miljonit krooni ehk 83% käibes väljaspool krediidasutusi ja hoiu-laenuühistuid.

2009. aastal vähenes ringluses olev sularaha 2218,8 miljonit krooni ehk 18,5%, mis on suurim langus Eesti krooni ajaloos ning peegeldab möödunud aasta majanduslangust. Kokkuvõttes vähenes ringluses oleva sularaha summa 2005. aasta lõpukuude tasemele. Kahanes kõikide ringluses olevate pangatähtede kogus, kusjuures kõige enam vähenes 500krooniste pangatähtede arv ja koguväärtus.

Kuigi käibemüntide kogus ringluses suurenes

endiselt, oli kasvu kiirus oluliselt väiksem kui eelnevatel aastatel. Aasta lõpus oli ringluses 460 miljonit münti ehk iga Eesti elaniku kohta üle 340 münti.

Ringluses oleva pangatähe arvestuslik keskmine väärtus oli 2009. aasta lõpus 120 krooni. Ringluses oleva keskmise käibemündi arvestuslik väärtus oli 34 senti.

Sularaha töötlemine ja ekspertiis

2009. aastal väljastati Eesti Pangast krediidi-asutustele 10 131,5 miljonit Eesti krooni sularaha ning Eesti Panka tagastati 12 337,0 miljonit krooni ehk pisut vähem kui 2008. aastal (vt tabel 1). Eesti Pangast väljastatud pangatähtede kogus on 500kroonise nimiväärtusega pangatähtede käibe languse tõttu märkimisväärselt vähenenud. Eesti Panka tagastatud pangatähtede kogus on pisut väiksem kui 2008. aastal. Ka keskpangast väljastatud müntide kogus on oluliselt kahanenud.

Tabel 1. Ringluses olevad pangatähed ja mündid 2009. aasta lõpus

Nimiväärtus	Summa (mln kr)				Arv (mln tk)			
	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009
1 kroon	4,6	4,6	4,6	4,6	4,6	4,6	4,6	4,6
2 krooni	33,5	38,5	39,6	39,2	16,8	19,2	19,8	19,6
5 krooni	47,8	49,5	49,9	48,8	9,6	9,9	10,0	9,8
10 krooni	85,6	94,3	95,0	92,4	8,6	9,4	9,5	9,2
25 krooni	225,4	233,4	232,8	230,8	9,0	9,3	9,3	9,2
50 krooni	49,0	54,4	52,1	48,5	1,0	1,1	1,0	1,0
100 krooni	1 180,1	1 193,1	1 165,2	1044,7	11,8	11,9	11,7	10,4
500 krooni	10 001,2	9 942,5	10 194,6	8104,1	20,0	19,9	20,4	16,2
Pangatähed kokku	11 627,3	11 610,3	11 833,9	9 613,2	81,3	85,4	86,3	80,0
5 senti	2,1	2,1	2,0	2,0	41,5	41,2	40,8	40,4
10 senti	13,4	14,6	15,2	15,4	134,4	146,0	152,1	154,1
20 senti	22,3	24,7	26,1	26,6	111,3	123,4	130,6	132,8
50 senti	22,1	25,1	27,2	28,0	44,1	50,2	54,4	55,9
1 kroon	61,0	69,7	74,8	74,8	61,0	69,7	74,8	74,8
5 krooni	8,5	9,0	9,4	9,7	1,7	1,8	1,9	1,9
Käibemündid kokku	129,4	145,1	154,9	156,4	394,1	432,3	454,6	460,0
Meenemündid	6,4	6,7	7,5	7,9	0,1	0,1	0,1	0,2
Kõik kokku	11 763,2	11 762,2	11 996,3	9 777,5	-	-	-	-

Tabel 2. Sularaha liikumine Eesti Panga ja krediidasutuste vahel

Aasta	Summa (mln kr)		Arv (mln tk)			
	Eesti Pangast väljastatud	Eesti Panka tagastatud	Eesti Pangast väljastatud		Eesti Panka tagastatud	
			Pangatähed	Mündid	Pangatähed	Mündid
2006	12 399,0	10 732,5	118,6	37,5	110,4	0,7
2007	12 474,8	12 472,6	114,6	38,4	110,5	0,3
2008	12 897,5	12 646,9	102,0	24,7	101,1	2,6
2009	10 131,5	12 337,0	77,1	12,0	82,7	6,7

Tabel 3. Ringlusest kõrvaldatud käibekõlbmatud pangatähed 2009. aasta lõpuks

Nimi-väärtus	Summa (mln kr)				Arv (mln tk)			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
1 kroon	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
2 krooni	0,7	14,1	11,0	8,1	0,4	7,0	5,5	4,0
5 krooni	6,3	16,5	11,4	11,3	1,3	3,3	2,3	2,3
10 krooni	2,9	61,3	30,8	26,5	0,3	6,1	3,1	2,6
25 krooni	16,3	47,3	154,0	241,2	0,7	1,9	6,2	9,6
50 krooni	12,4	16,0	17,5	5,0	0,2	0,3	0,4	0,1
100 krooni	63,7	284,6	1017,6	902,5	0,6	2,8	10,2	9,0
500 krooni	537,9	124,8	1774,0	1039,0	1,1	0,2	3,5	2,1
Kokku	640,2	564,6	3016,3	2233,4	4,5	21,8	31,2	29,8

Kõik Eesti Panka tagastatud pangatähed sorteeritakse täisautomaatsete sorteerimismasinatega. Käibekõlbmatuks muutunud pangatähed hävitatakse, ringluskõlblikud suunatakse tagasi ringlusse. 2009. aastal kõrvaldati ringlusest 29,8 miljonit pangatähte kogusummas 2233,4 miljonit krooni (vt tabel 2). Võrreldes 2008. aastaga on käibekõlbmatuks arvatud pangatähtede arv vähenenud (vt tabel 3).

2009. aastal tehti Eesti Pangas ekspertiis 23 597-le krediidasutuste kaudu laekunud rikutud ja vigastatud pangatähele ja 4010 mündile. Ekspertiisides avastati kolm võltsimistunnustega pangatähte.

Eestis kokku tuvastati 2009. aastal 243 võltsitud pangatähte, mille ekspertiis tehti kohtuekspertiisi ja kriminalistika keskuses. Sealjuures olid suurema osatähtsusega 500krooniste pangatähtede võltsingud (63,0%). Arvestades ringluses olevate pangatähtede arvu (80 miljonit), on võltsingute arv suhteliselt tühine. Võltsitud münte 2009. aastal ei avastatud. Samuti ei esinenud sularaharingluses häireid.

Uute pangatähtede ja müntide ettevalmistamine

2009. aastal jätkus uute 10sendiste käibemüntide hankimine Saksa rahapajalt Staatliche Münze Berlin.

2009. aasta aprillis lasi Eesti Pank ringlusse Eesti Rahva Muuseumi 100. aastapäevale pühendatud, maailmas ainulaadse kodarrahakujulise hõbedast meenemündi nimiväärtusega 10 krooni. Meenemündi tagaküljel on kujutatud rahvapärimuse koguja märkmikku, kuhu on aegade jooksul talletatud kirjeldusi ja lugusid inimestest ning nende elust. Märkmiku järjehoidja kulgeb külateena, ühendades eilset tänase ja homsega. Münti esiküljel on Eesti Vabariigi suur riigivapp ja aastaarv 2009. Meenemündi on kujundanud Liis Dvorjanski ja verminud Soome Rahapaja (Suomen Rahapaja Oy) ning neid vermiti 6000 tükki.

2009. aasta juulis lasi Eesti Pank ringlusse laulu- ja tantsupidude traditsioonile pühendatud 10kroonise hõbemündi tiraažiga 10 000 ja

100kroonise kuldmündi tiraažiga 5000. Meene-
mündid on verminud Hollandi Kuninglik Raha-
paja (Koninklijke Nederlandse Munt). Kullast
meenemündi tagaküljel on kujutatud 1960. aas-
tast kasutusel olnud laululava, mille kaarest on
saanud laulupidude sümbol. Kullast meene-
mündi on kujundanud Merle Kasonen ja Triinu
Silla. Hõbedast meenemündi tagaküljel on kuju-
tatud meeste tantsuring, mida võib vaadata ka
ajarattana, mis sümboliseerib laulu- ja tantsu-
pidude pikka traditsiooni. Hõbedast meene-
mündi on kujundanud Tiiu Pirsko ja Mati Veer-
mets. Mõlema meenemündi esikülje põhielement
on Eesti Vabariigi suur riigivapp ja aastaarv 2009.

50R

D

G. Reindorff

Koostöö

KOOSTÖÖ

RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Rahvusvaheline koostöö on Eesti Panga tegevuses väga oluline. See, mis toimub väikese ja avatud majandusega Eestis, on enamasti tihedalt seotud protsessidega väljaspool Eestit. Keskpanga rahvusvahelisel suhtlusel on tähtis osa Eesti majanduspoliitiliste huvide kaitsmisel ja riigi majandusarengu küsimuste selgitamisel rahvusvahelisele üldsusele ning välisinvestoritele.

Tähtis on, et keskpanga välissuhtlus toimuks koordineeritult ning hästi läbimõeldult. Tõhusa koostöö alus on Eesti Panga välissuhtluse raamistik. See hõlmab regulaarseid majanduspoliitilisi ülevaateid ja eelkõige Euroopa Liidu riikide ning Eesti naaberriikide majanduspoliitilist seiret, arutelusid Euroopa Liidu komiteede ja töörühmade kohtumiste ettevalmistamiseks ning seal toimunud ülevaate saamiseks, välissuhtluse andmebaasi haldamist ja mitmesugustel rahvusvahelistel kohtumistel ning üritustel osalemist.

Enne komiteede ja kõrgetasemeliste koostööorganite istungeid toimuvad töökoosolekud, kus Eesti Panga osakondade eksperdid täpsustavad kohtumisel osaleva Eesti Panga esindajaga oluli-

sed küsimused Eesti Panga jaoks ja teevad ettepanekud sõnavõttudeks.

Eesti Panga välissuhtlusest moodustab mahukaima osa suhtlemine Euroopa institutsioonidega ja osalemine Euroopa Liidu töökohtumistel, mis omakorda tõhustab koostööd naaberriikide keskpankadega. 2009. aastal jõudsid lõppjärku Eesti liitumisläbirääkimised OECDga, kus osalesid ka Eesti Panga eksperdid.

Eesti Panga suhtluspartnerite seas on juba enam kui viisteist aastat olnud eriline roll Põhjamaade ja Balti riikide keskpankadel. Nii nagu möödunud aastatel, toimus ka 2009. aastal Balti keskpankade seminar ja kohtumised presidentide ning asepresidentide tasemel. Traditsiooniline kõrge tasemel ühisseminar Soome Pangaga peeti seekord Eestis ja keskendus Soome ning Eesti majandusarengule ja -poliitikale. Samuti käsitleti Põhjamaade ja Balti riikide finantssektori poliitikat ja kriisihalduse koostöö küsimusi. Rootsi Panga president Stefan Ingves pidas 2010. aasta alguses Eesti Pangas avaliku loengu „Exit strategies – the importance of coordinated solutions after the crisis”, mis oli ühtlasi osa professor Ragnar Nurkse mälestusele pühendatud loengusarjast.

Tabel 1. Eesti Panga lähetused aastatel 2008–2009

	2009			2008		
	Lähetused kokku	EK ja EKPSi lähetused	Muud lähetused	Lähetused kokku	EK ja EKPSi lähetused	Muud lähetused
Lähetuste arv	594	315	279	735	327	408
Töötajaid lähetuses	138	81	109	148	80	117
Lähetuspäevad	1661	914	747	1932	978	954
Lähetuskulud (mln kr)	6,3	3,7	2,6	7,8	4,3	3,5
Keskmine lähetuskulu (tuhat kr)	10,7	11,8	9,3	10,7	13,2	8,6
Lähetuse keskmine pikkus (päeva)	2,8	2,9	2,7	2,6	3,0	2,3

Tabel 2. Eesti Panga osalemine rahvusvaheliste organisatsioonide ja institutsioonide töös

Euroopa Liidu Nõukogu koostööorganid	Mitteametlik majandus- ja rahandusministrite nõukogu Majandus- ja rahanduskomitee
Euroopa Komisjoni koostööorganid	Euroopa panganduskomitee Euroopa pangajärevalve komitee Raha-, finants- ja maksebilansistatistika komitee Maksebilansistatistika komitee
Euroopa Keskpankade Süsteemi koostööorganid	Euroopa Keskpanga üldnõukogu Raamatupidamise ja rahatulu komitee Pangajärevalve komitee Rahatähtede komitee Avalike suhete komitee Personaljuhtimise komitee Infotehnoloogia komitee Siseaudiitorite komitee Rahvusvaheliste suhete komitee Õiguskomitee Turutehingute komitee Rahapoliitika komitee Makse- ja arveldussüsteemide komitee Statistikakomitee
Rahvusvaheline Majanduskoostöö Organisatsioon (OECD) – vaatljalikmehna kuni Eesti liitumiseni OECDga	Majanduspoliitika komitee Majandusarengu ja -seire komitee Finansturgude komitee Statistikakomitee Investeeringute komitee
Rahvusvaheline Arvelduspank (BIS)	BISi aktsionäride nõukogu BISi keskpankade presidentide töökohtumised BISi rahapoliitika koostööfoorum BISi statistikakomitee (Irving Fisher Committee) BISi tehnilise abi koordinaatorite koosolekud BISi turvaülemate komitee

Koostöö Euroopa Liidu institutsioonidega

Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPS), Euroopa Liidu Nõukogu ehk ministrite nõukogu ja Euroopa Komisjoni juurde asutatud komiteesid ja töögrupe, mille tegevuses Eesti Panga esindajad osalevad, on ligikaudu seitsekümmend. 2009. aastal võtsid Eesti Panga juhid ja eksperdid osa 315 komiteede ja töögruppide koostumisest ELi institutsioonides. Töö komiteedes ja töögruppides pakub võimalust läbi arutada ELi riikide eksperdiarvamus ja poliitiline arvamus, pakkudes igale osalejale tänuväärset võimalust oma seisukohti põhjendada ja selgitada.

Euroopa Keskpank

Euroopa Keskpank (EKP), kus eurosüsteemi keskpankade juhid langetavad euroala rahapoliitilised otsused, on Eesti Panga olulisim koostööpartner Euroopa Liidus. Eesti Pank on Euroopa Keskpankade Süsteemi täieõiguslik liige.

Kuni Eesti ei ole eurot kasutusele võtnud, on tähtsamad koostöövaldkonnad ELi majanduspoliitika, euroalavälise riikide rahapoliitika ning euroala laienemise ettevalmistused, sealhulgas euroalaga ühinemise tingimuste täitmise aruande ehk nn lähenemisaruande koostamine. Eesti Panga president osaleb koos ELi teiste keskpankade juhtidega tavaliselt neli korda aastas peetavatel EKP üldnõukogu istungitel. Igapäevane koostöö toimub EKPSi 13 komitees ja nende allstruktuurides. Seal koostatakse ühisanalüüse ning rahvuslike keskpankade esindajate osalusel valmistatakse ette otsustusorganite – EKP nõukogu ja üldnõukogu – tööd ja vahetatakse infot. Komiteede tegevus hõlmab keskpanga kõiki tegevusvaldkondi.

Valik Euroopa Keskpanga kohtumistel 2009. aastal käsitletud teemasid

Sobiva majanduspoliitika strateegia valik hinnataseme ühtlustumise ehk nomi-

naalse konvergensti perioodil huvitas Euroopa Liidu institutsioone ka 2009. aastal. Eesti jaoks on oluline, et majanduskasvu kiiruse ja inflatsioonitase hindamisel võetaks arvesse meie valuutakomiteepõhist fikseeritud vahetuskurssi ja piiriülesest (eelkõige Põhjamaadega) tugevasti lõimunud finantsüsteemi. Samuti on tähtis, et neid asjaolusid arvestataks Eesti majanduse rahastamist käsitledes. Eesti Pank selgitas Eesti majandusarengu eripära korduvalt Euroopa Keskpanka komiteede ja töögruppide koosolekutel.

Vahetuskursi stabiilsust tagav majanduspoliitiline raamistik ning majanduse ja turgude (sh tööturu) paindlikkus vahetuskursimehhanismi ERM2 raames. EKP hindab kord aastas vahetuskursimehhanismi ERM2 toimimist ja arutab sellega liitunud riikide lubaduste täitmist. EKP koostatavas ERM2 toimimise aruandes analüüsitakse vahetuskursimehhanismiga liitunud riikide majandusarengut, et hinnata nende sobivust euroalasse. Vahetuskursimehhanismiga ERM2 ühines Eesti 28. juunil 2004. Eesti esindajad on oma selgitustes ja materjalides rõhutanud vajadust keskenduda analüüsil eelkõige ERM2 toimimise seisukohalt esmaolulistele teemadele. ERM2 temaatikat arutati 2009. aastal ka Euroopa Liidu Nõukogu kohtumistel (vt lk 63).

Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu¹

2009. aasta veebruaris avalikustas Euroopa Komisjoni egiidi all tegutsenud Jacques de Larosière'i juhitud kõrgetasemeline töögrupp 31 soovitusi ELi finantsinstitutsioonide ja -turgude järelevalve organisatoorse ülesehituse kohta. Töögrupp andis soovitusi, kuidas tugevdada järelevalvet Euroopa finantsstabiilsuse üle, varajast eelhoiatust ja tugevdada koostööd kriisimehhanismide alal. 2009. aasta mais avalikustas Euroopa Komisjon teatise Euroopa finantsjärelevalve kohta, milles tegi ettepanekud Euroopa järelevalvestruktuuri ülevaatamiseks ning Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu (ESRB)

asutamiseks. ESRB alustab tööd tõenäoliselt 2011. aastal (vt lähemalt lk 40-41).

Euroopa Liidu Nõukogu

Peale Euroopa Keskpankade Süsteemi koostööorganite võtavad Eesti Panga esindajad osa ka Euroopa Liidu Nõukogu ehk ministrite nõukogu ja selle juures töötavate komiteede ning töögruppide tegevusest. Näiteks osales Eesti Panga president 2009. aasta aprillis ja oktoobris majandus- ja rahandusasjade nõukogu (ECOFIN) mitteametlikel kohtumistel. Arutlusel olid Euroopa ja maailmamajanduse olukord ning väljavaated; ELi finantsstabiilsust käsitlevad küsimused, näiteks ELi finantssektori järelevalve praktika ühtlustamine, kriisi ajal võetud erakorraliste meetmete lõpetamise kavandamine ning riigirahanduse tõhustamine. Arutlusel oli ka viie aasta möödumine Euroopa Liidu laienemisest ning sellega kaasnenud areng.

Keskpanka kompetentsi kuuluvates küsimustes nõustavad Eesti Panga spetsialistid rahandusministeeriumi ametnikke, kes kord kuus valmistavad ette Euroopa Liidu majandus- ja rahandusministrite nõukogu (ECOFIN) kohtumisi. 2009. aastal olid selliste küsimuste hulgas riigirahanduse jätkusuutlikkuse tagamine, hinnang liikmesriikide majandus- ja rahanduspoliitikale, finantsturgude järelevalve ning piiriüleste kriiside lahendamise, sealhulgas finantssektori tugevusanalüüsi tulemuste hindamine. Aasta lõpus kerkis olulise küsimusena üles finantssektori kriisist ülesaamise ja majanduslike strateegiate kavandamine. Samuti kiitis ECOFIN heaks Euroopa Liidu positsioonid rahvusvahelisteks kohtumisteks IMFi ja G20ga.

Olulisemaid Euroopa Liidu Nõukogu allstruktuure, mille tööst Eesti Panga esindajad osa võtavad, on Euroopa Liidu Nõukogu majandus- ja rahanduskomitee (EFC) ning selle raames koos käivad töögrupid rahvusvaheliste majandusküsimuste ja müntide valdkonnas. Majandus-

¹ European Systemic Risk Board (ESRB).

ja rahanduskomitee valmistab ette ECOFINi koh- tumisi, seetõttu arutati 2009. aasta kohtumistel ka selle valdkonna kõiki olulisi küsimusi.

Euroopa Liidu Nõukogus 2009. aastal arutatud küsimused

Euroopa Liidu majandusolukord. 2009. aastat iseloomustasid kiired muutused ning teisel poolaastal ilmnasid majanduse elavnemise esimesed märgid. See omakorda intensiivistas ELi tasandil tegevust, millega kaasnes Euroopa majanduse senise päästeplaani raames võetud meetmete hindamine ning hakati kavandama samme kriisist ülesaamiseks.

Eesti Pank keskendus kommentaarides eelkõige Eesti ja teiste ERM2 riikide majanduspoliitika teemadele, sealhulgas eelarve pikaajalisele jätkusuutlikkusele ning inflatsiooni- ja struktuuripoliitika. Tähtis oli tagada Eesti kohta adekvaatne ja objektiivne hinnang ELilt ning üldjoontes vastas see Eesti Panga ootustele.

Euroala laienemine. Eesti Panga arvates on kogu ELi huvides, et euroala laieneks kooskõlas ELi asutamislepingu sätetega ja ühtseid reegleid järgides. Vastasel korral kannataks euro kui rahvusvahelise reservvaluuta usaldusväärsus.

Eesti Pank jälgis tähelepanelikult euroalaga liitumise kriteeriumide majanduslikult mõtestatud tõlgendamist kohtumistel Eestis ja ELis. Keskpang peab oluliseks, et ERM2 lubaduste käsitus oleks objektiivne ja Eestile ei tekiks täiendavaid kriteeriume euroalaga liitumiseks. Samuti tuleb rõhutada vanade ja uute liikmesriikide võrdse kohtlemise tähtsust.

Euroopa Liidu tasandil finantsjärelevalve ja kriisiohjamine. Finantsjärelevalve ja kriisiohjamise piiriülene koostöö tugevnes 2009. aastal, viies ühtlasi finantsjärelevalve raamistiku

reformi esimeste tulemusteni. Nimelt lepiti kokku Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu asutamises. Eesti finantsüsteemi eripärast tulenevalt on meie jaoks eriti tähtis tõhustada piiriülest järelevalvekoostööd. Eesti Pank toetab seisukohta, et piiriüleste pankadega seotud järelevalve korraldamisel ning finantskriiside reguleerimisel peab siht- ja lähteriigi riiklikel institutsioonidel olema selge rollijaotus.

Eesti Pank osales 2009. aastal ELi kõrgetasemelises töögrupis, mille algne eesmärk oli ette valmistada üleeuroopaline kriisiharjutus. Kriisilukorras sai töögrupi ülesandeks jälgida ELi töökorralduse kitsaskohti.

Euroopa Liidu ühisseisukoht Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) küsimustes.

Keskpang osales 2009. aastal aktiivselt IMFi liikmesriikide majanduspoliitika seire tugevdamise ning laenupoliitika ajakohastamise aruteludes, kus püüti leida lahendusi üleilmsele majandus- ja finantskriisile ning taastada majandus- ja finantsstabiilsus. Kõrgendatud tähelepanu oli suunatud IMFi krediidisuutlikkuse tagamisele (fondi ressursside suurendamine) ning üleilmse likviidsuse suurendamisele (IMFi liikmesriikidele SDRide² jagamise teel). Niisamuti oli endiselt päevakorras IMFi valitsemise reform, sealhulgas kvootide ja esindatuse küsimus. Keskpang osales ka IMFi rahvusvahelise rahandus- ja finantskomitee (IMFC) kevad- ja sügiskoosolekutel esitatavate Euroopa Liidu ühisseisukohtade kujundamises.

Statistika. Eesti Pank on aastaid toetanud statistika heade tavade väljatöötamist ja rakendamist. Ka 2009. aastal pöörati suurt tähelepanu statistika kvaliteedile ja statistika ühtlustamisele ELi kõigis riikides. Keskpang toetas statistika kogumiseks, töötlemiseks ja avaldamiseks kuluvate vahendite tõhusamat kasutust konkreetsete põhieesmärkide seadmise kaudu (vt ka „Statistikategevus” lk 44).

² SDR (*special drawing right*) on IMFi arvestusühik, mis võeti kasutusele 1969. aastal. SDRi väärtuse aluseks on neljast valuutast koosnev korv (USD; EUR; JPY; GBP).

Euroopa Komisjon

Eesti Panga esindajad osalevad Euroopa Komisjoni juures moodustatud pangandusekspertide, pangajärelevalve, maksebilansi ning raha-, finants- ja maksebilansistatistika komiteedes ning töörühmades, mis tegelevad kommunikatsiooni, statistika, majandusprognoside, maksesüsteemide, panganduse, sularaha ja müntide emiteerimise ning nende võltsinguid käsitlevate küsimustega. Komisjoni ekspertidega toimuvad regulaarsed kohtumised nii Eestis kui ka Brüsselis, et arutada Eesti majanduse väljavaateid ja täpsustada kõiki andmeid Euroopa Liidu riike käsitlevates majandusprognosides, mida koostab Euroopa Komisjon.

Koostöö Rahvusvahelise Valuutafondiga

Rahvusvaheline Valuutafond (IMF) on Eesti jaoks väga tähtis rahvusvahelise koostöö foorum, mis hõlmab enamikku maailma riikidest (täpsemalt 186 riiki). IMFi põhieesmärgid on tagada rahvusvahelise raha- ja finantssüsteemi stabiilsus, toetada jätkusuutlikku ja stabiilset majanduskasvu ning seega vältida maksebilansi- ja finantskriise, soodustada rahvusvahelise kaubanduse arengut. Eesti Vabariigi huvide esindamise eest fondis vastutab Eesti Pank.

Eesti Panga president on IMFi kõrgeima otsustusorgani, aktsionäride nõukogu liige ehk Eesti kuberner ning rahandusministeeriumi kantsler on aktsionäride nõukogu asendusliige ehk Eesti asekuuberner. Mõlemad osalevad igal aastal toimival IMFi aastakoosolekul. Kaks korda aastas (kevadel ja sügisel) koguneb aktsionäride nõukogu nõuandev organ rahvusvaheline rahandus- ja finantskomitee (IMFC).

Igapäevane koostöö IMFiga toimub eelkõige Eestit esindava Põhjamaade ja Balti riikide valijaskonna kaudu. See koondab kaheksa riiki (Eesti, Island, Leedu, Läti, Norra, Rootsi, Soome ja Taani), kes valivad ühise esindaja IMFi direktorite

nõukogusse. 2009. aastal esindas valijaskonna huvisid Rootsi direktor Jens Henriksson, alates 2010. aasta jaanuarist on valijaskonna direktor Taani esindaja Per Callesen. Fondi igapäevases otsustusprotsessis osalemiseks kooskõlastab valijaskond nende kaheksa riigi seisukohad direktorite nõukogus käsitletavates küsimustes.

Põhjamaade ja Balti riikide huvialasse kuuluvaid teemasid ja nendega seotud probleeme arutatakse kaks korda aastas valijaskonna rahandus- ja finantskomitees (NBMFC). Komiteesse kuulub igast valijaskonna riigist valitsusasutuse ja keskpanga esindaja. Kord aastas toimuvad ka valijaskonna koordineerimistöös iga päev osalevate ekspertide (koordinaatorite) kohtumised.

Rahvusvahelise Valuutafondi ja Eesti seirekoostöö raames toimus 2009. aastal kaks IMFi esindajate visiiti Eestisse. Fondi põhikirja IV artiklist tulenevad tavapärased majanduspoliitilised konsultatsioonid toimusid 14.–26. oktoobril, sellele eelnevalt korraldati Eestisse lühimissioon 12.–18. mail. Sügisel toimunud visiidi põhjal valminud põhiaruanne (IV artikli raport) avaldati pärast selle arutelu IMFi direktorite nõukogus 2010. aasta jaanuari alguses nii IMFi kui ka Eesti Panga veebilehel.

Esialgsetel andmetel toimub fondi visiit Eestisse 2010. aastal samuti sügisel, enne seda korraldatakse kevadel lühiviisiit.

Valik Rahvusvahelise Valuutafondi foorumitel 2009. aastal käsitletud teemasid

Arvestades IMFi mandaati (kaasa aidata majandus- ja finantsstabiilsuse säilitamisele ning pakuda liikmesriikidele finantstuge avaldunud maksebilansiprobleemide korral), on maailmamajanduses valitseva ebakindluse juures olnud fondil täita keskne roll – nii kriisile reageerimise kui ka rahvusvahelise finantsarhitektuuri reformi puhul.

IMFi laenuressursid ja –vahendid. Eeskätt on tähelepanu keskmes olnud kriisist mõjutatud

riikide toetamine. Paljud IMFi liikmesriigid toetasid fondi rahaga (kahepoolsed laenulepped), et tagada fondi laenuressursside piisavus ja kindlustatus finantsabi suurenenud nõudluse tõttu. Lisaks otsustas IMF oma krediidisuutlikkuse tõstmiseks müüa piiratud koguse fondi kullavarudest ning esimest korda emiteeriti IMFi võlakirju. Ülemaailmne majandusolukord on märkimisväärselt muutunud ja riskid on suured, seetõttu on IMF oma laenupoliitikat ja krediidiliine täiendanud.

Ülemaailmse likviidsuse suurendamiseks jagas IMF oma liikmesriikidele ühtekokku 283 miljardi USA dollari väärtuses SDRide jagamise IMFi liikmesriikidele³. Selle põhieesmärk oli vältida maailmajanduse madalseisu või taandarengut ning säilitada likviidsus.

IMFi seiretegevus. Kuigi üleilmsete finantssüsteemide pinged on vähenenud ja IMFi tähelepanu keskmes on nüüd kriisist ülesaamise strateegiate kujundamine, on endiselt tähtis IMFi seiretegevuse tugevdamine ja laiendamine. Eelkõige on kõne all, kuidas ühendada IMFi kahepoolne (IV artikli konsultatsioonid) ja mitmepoolne seire ning saavutada makromajanduse ja finantssektori suurem kooskõla. Oluline on ka tõhustada majanduse haavatavuse tuvastamist ja analüüsi ning riskihinnanguid, mis on hädavajalikud tulevaste kriiside vältimiseks. Koos finantsstabiilsuse nõukoguga (FSB)⁴ on IMF välja töötanud töökindlamat eelhoiatussüsteemi. Sealjuures kasutatakse mõlema organisatsiooni eksperditeadmisi, et paremini välja selgitada üleilmseid riske ja finantssektori kitsaskohti.

Lisaks on IMF kaasatud G20 tippkohtumisel 2009. aasta septembris heaks kiidetud kiire, jätkusuutliku ja tasakaalustatud majanduskasvu raamdokumendi⁵ elluviimisse. Täpsemalt öeldes püüab G20 kujundada oma liikmesriikide poliitikat ja strateegiaid nii, et need toetaksid jätkusuutliku ülemaailmse majanduskasvu saavutamist. Selle kindlustamiseks aga vajatakse nii IMFi kui ka Maailmapanga analüütilist tuge. Fondil on palutud hinnata, kas G20 riikide tegevuskavad on ühise eesmärgi saavutamiseks kooskõlas, ning soovitada vajaduse korral täiendavate poliitiliste meetmete rakendamist. Esimesi vahetulemusi oodatakse 2010. aasta juunis toimuvaks G20 tippkohtumiseks.

Seire on IMFi mandaadi kohaselt tema üks põhi-tegevus, seetõttu peab Eesti Pank väga oluliseks selle tugevdamist, iseäranis finantssektori seire süvendamist ja tulemuste tihedamat seotust üldise majanduskeskkonna seirega. Üleilmsete finants- ja rahastamisrisi hinnangute andmisel aga oleme veendunud, et riigipõhise käsitluse asemel tuleks enam tugineda piirkondlikule ja grupipõhisele käsitlusele. Lisaks tuleks kriisiohjet riikide vahel rohkem ühtlustada.

IMFi juhtimispõhimõtete ja -süsteemi reform. 2009. aastal jätkusid arutelud IMFi juhtimissüsteemi tõhustamise teemal. Kuigi praegusest kriisist saadud kogemused kinnitavad, et IMFi direktorite nõukogu kui fondi otsustusorgan suudab liikmesriikide vajadustele ja ootustele kiiresti reageerida, on endiselt päevakorras IMFi legitiimsuse suurendamine ja poliitilise toetuse tagamine ehk vaeste riikide hääleõiguse suurendamine, mida on vaja fondi mandaadi edukaks täitmiseks.

Praegu on esmatähtis lõpetada 2008. aastal heaks kiidetud kvootide- ja hääleõiguse reform, mille kohaselt liikmesriikide kvootide arvutamise valem lihtsustatakse ning alaesindatud liikmesriikide kvote ja hääleõigust suurendatakse. Reformi jõustumiseks oodatakse liikmesriikidelt kuni 30. aprillini 2010 IMFi põhikirja asjaomaste muudatuste ratifitseerimist.⁶

Praegu on esmatähtis lõpetada 2008. aastal heaks kiidetud kvootide- ja hääleõiguse reform, mille kohaselt liikmesriikide kvootide arvutamise valem lihtsustatakse ning alaesindatud liikmesriikide kvote ja hääleõigust suurendatakse. Reformi jõustumiseks oodatakse liikmesriikidelt kuni 30. aprillini 2010 IMFi põhikirja asjaomaste muudatuste ratifitseerimist.⁶

³ SDRide kahe jagamise tulemusena sai Eesti 63,7 miljonit SDRi.

⁴ Financial Stability Board, mis asutati 2009. aasta aprillis FSF (Financial Stability Forum) asemele.

⁵ „Framework for Strong, Sustainable and Balanced Growth“.

⁶ Reformi järel suureneb Eesti kvoot ja hääleõigus IMFis vastavalt 31% ja 16%. Praegu on Eesti kvoot kehtiva valemiga kohaselt 65,2 miljonit IMFi arvestusühikut ehk SDRi (ligi 1,1 miljardit krooni) ehk 0,03% IMFi kvootide üldmahust. Praegu on Eestil 902 häälet ehk 0,04% koguhäälest.

Et IMFi legitiimsust veelgi suurendada, korraldatakse järgmine kvootide ülevaatus enne 2011. aasta jaanuari (korralisest ülevaatuses kaks aastat varem). Nii G20 riikide liidrid kui ka IMFC on teinud ettepaneku suurendada arenevate ja arenguriikide kvooti ülesindatud liikmesriikide arvelt vähemalt 5%. Ettepaneku menetlemine jätkub 2010. aastal.

Eesti on Põhja- ja Baltimaade valijaskonna liikmena alati toetanud IMFi juhtimissüsteemi tõhusdamist, tagades samal ajal Euroopa Liidu ja Eesti asjakohane esindatus IMFi juhtorganites.

Koostöö Rahvusvahelise Arvelduspankaga

Rahvusvaheline Arvelduspank (BIS) on keskpankade vanemaid koostööfoorumid. Eesti Pank on BISi asutajaliige (BIS asutati 1930. aastal) ning Eesti Panga president osaleb keskpankade juhtide regulaarsetel kohtumistel.

BISi kohtumistel käsitletakse aktuaalseid rahapoliitilisi küsimusi (sh keskpanga rolli), eri maailmajagude majandus- ja finantsturgude olukorda ning finantssektori juhtimist ja järelevalvet.

Koostöö reitinguagentuuridega

Eesti saab alates 1997. aastast riigireitingu hinnanguid kolmelt peamiselt üleilmselt reitinguagentuurilt: Moody's Investors Service, Standard & Poor's ja Fitch Ratings. Eesti Pank korraldab Eesti riigi suhteid reitinguagentuuridega. See hõlmab reitinguviite kord aastas ning pidevat suhtlust analüütikutega (loe lähemalt alapeatükis „Riigireiting” lk 113).

KOOSTÖÖ EESTIS

Eesti Panga eksperdid ja juhid osalevad mitmesugustes Eesti koostööorganites (vt tabel 3).

Riigisisese kõrgetasemelise koostöö näide on Eesti Panga algatusel korrapäraselt kord kvartalis toimuvad nn neljapoolsed kohtumised, kus keskpanga, rahandusministeeriumi, majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi ning peaministri büroo ametnikud ja riigi presidendi majandusnõunik arutlevad päevakajalistel majandusteemadel: Eesti majandusolukord ja -prognoos, eelarvestrateegia, finantsstabiilsus, Eesti tööturu olukord, rahvusvaheline koostöö jne. Nimetada tuleb ka Eesti Panga, rahandusministeeriumi ja finantsinspeksiooni ühiskomisjoni kohtumisi finantssektori poliitika küsimustes.

Tabel 3. Eesti Panga osalemine koostöös Eestis

- Euroopa Liidu Koordinatsioonikogu (KOK)
- Lissaboni protsessi töögrupp
- Asjatundjate komisjon ja selle alltöörühmad
- Välisasjade töögrupp
- Euroopa Maksenõukogu (EPC) Eesti toimkonna koosolek
- Finantsteenuste seadusandluse töögrupp
- Rahapesu ja terrorismi tõkestamise koordinatsioonikomisjon
- Arengukoostöö ja arenguabi töörühm
- Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) liitumisläbirääkimiste komisjon
- Töögrupp Eesti esindamiseks Euroopa Komisjonis, Euroopa Kohtus ja esimese astme kohtus Eesti seisukohtade väljatöötamiseks
- Euroopa Liidu edasise laienemisega tegelev töörühm

Eesti Pank osaleb aktiivselt rahandusministeeriumi juhitavas ning korrapäraselt koos käivas asjatundjate komisjonis, mis teeb ettevalmistusi euro kasutuselevõtuks Eestis. 2009. aasta viimastel kuudel aktiveerus märkimisväärselt asjatundjate komisjoni ja selle allüksuste tegevus.

Eesti Pank on asjatundjate komisjoni allüksuste raames koos teiste riigiasutuste ja erasektori esindajatega tõhustanud ettevalmistusi sularaha, maksesüsteemide ühtlustamise, õigusküsimuste ning avaliku kommunikatsiooni valdkonnas. 2010. aasta veebruariks valmistati ette Vabariigi Valitsuse eurole ülemineku plaani uus üksikasjalik versioon.

Eesti Panga president kuulub ka peaministri juhitavasse eurogrupi poliitilisse tööühma, mis jälgib Maastrichti kriteeriumide täitmist ja koordineerib Eesti ühinemist euroalaga.

Iga kuue kuu tagant vahetub Euroopa Liidu eesistujariik, siis täpsustatakse uueks eesistumisperioodiks alati ka Eesti poliitilised prioriteedid ja eesmärgid. Eesti Pank täpsustab samal ajal keskpanga jaoks esmatähtsad teemad Euroopa Liidus ning teavitab nendest ka valitsust. Valitsuse pikaajalised eesmärgid on kinnitatud kolmeaastases raamprogrammis Eesti üldiste eesmärkide elluviimiseks Euroopa Liidus.

Euroopa Liidu otsustusprotsessides osalemise koordineerimiseks Eestis on 2005. aastal asutatud Euroopa Liidu koordinatsioonikogu (KOK), mille töös osalevad kõik ministeeriumid ja Eesti Pank. KOKi tegevus hõlmab Euroopa Liidu õigusaktide ülevõtmise koordineerimist, valitsusele esitatavate seisukohtade arutelu ning ametkondade teabevahetust Euroopa Liidu küsimustes.

Koostöö Presidendi Kantseleiga

Eesti Panga juhatuse liige Märten Ross on Vabariigi Presidendi mõttekoja liige. Mõttekoda analüüsib erinevaid eluvaldkondi ja järelduste põhjal töötab välja soovitusi Eesti tasakaalustatud arenguks.

Koostöö rahandusministeeriumiga

Eesti Pank ja rahandusministeerium teevad iga-päevast koostööd õigusaktide väljatöötamisel, rahvusvahelisel suhtlemisel ja mitmes muus valdkonnas. Ka 2009. aastal korraldati keskpanga ja rahandusministeeriumi ühisseminar, mis seekord keskendus majandus- ja eelarvepoliitika pikaajalisele arengule.

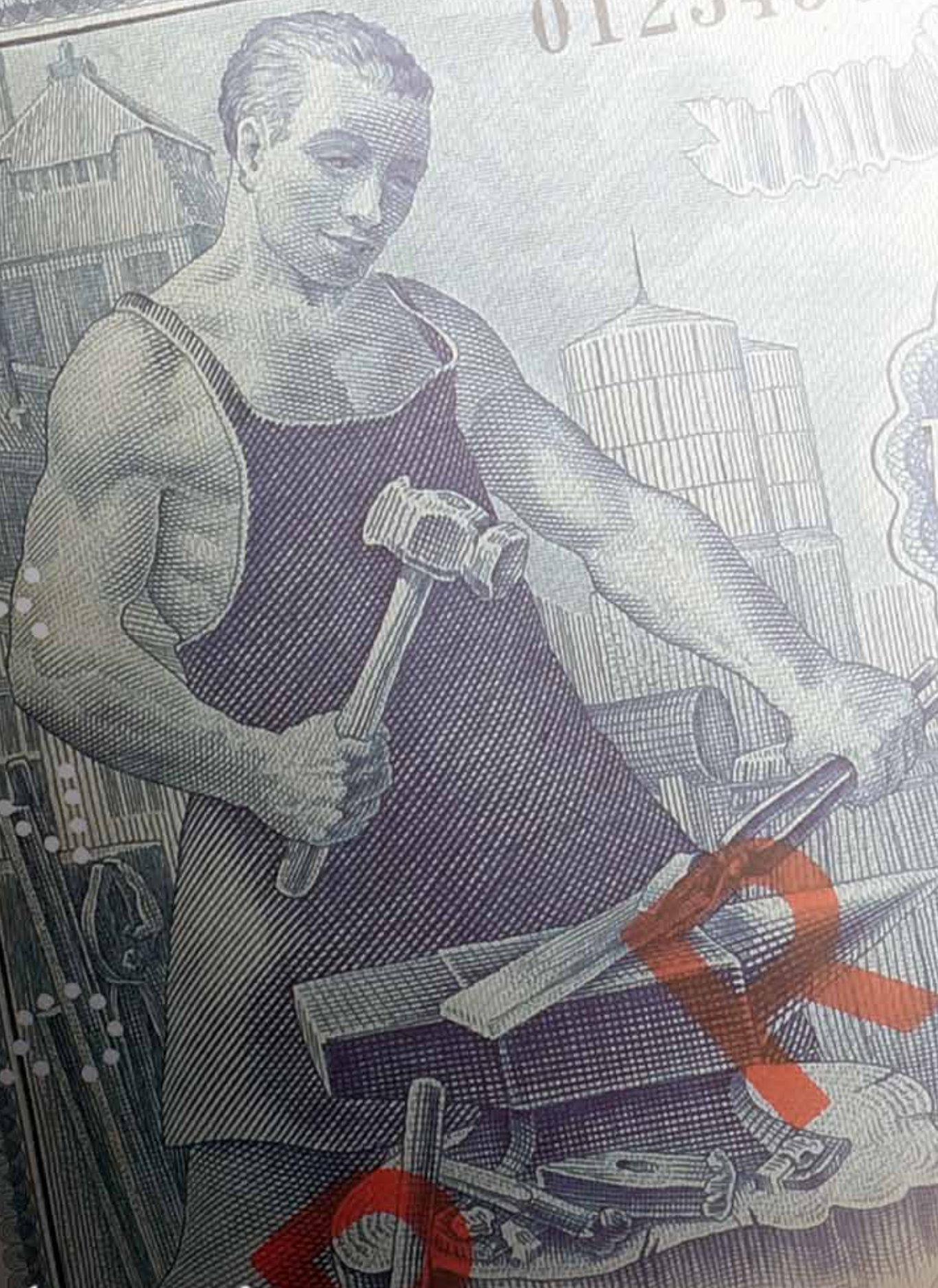
Koostöö finantsinspeksiooniga

Koostöö Eesti Panga juures asuva finantsinspeksiooniga keskendub finantsüsteemi arengu jälgimisele, finantssektori määrustikule ning rahvusvahelisele koostööle.

Koostöö Eesti Pangaliidu ja pankadega

2009. aastal peeti mitu kõrgel tasemel kohtumist Eesti Pangaliidu liikmete ehk Eestis tegutsevate kommertsbankade esindajatega. Need kohtumised on keskpanga ja erasektori koostöö ning infovahetuse alus. Kommertsbankade eksperdid kohtuvad sageli Eesti Panga osakondade esindajatega, et täpsustada Eesti panganduse infrastruktuuri arendamise tehnilisi küsimusi.

0123456

G. Reindorff

1955

Avalikud suhted

AVALIKUD SUHTED

Eesti Pank tegutseb valuutakomiteepõhise, fikseeritud vahetuskursiga rahasüsteemi raamistikus. Keskpanga kommunikatsiooni eesmärk on toetada oma sõnumitega Eesti rahasüsteemi, majanduse ja finantsüsteemi stabiilsust. Kommunikatsiooni aluseks on panga strateegilised eesmärgid ning organisatsiooni sisemine arusaam keskpanga rollist.

Kommunikatsiooni eesmärk saavutatakse avaliku suhtluse abil, mille kaudu aidatakse kujundada turgude põhjendatud ootusi. Sealjuures lähtutakse järgmistest kommunikatsioonipoliitika põhimõtetest:

- tagada avalikkuse arusaam keskpanga rahapoliitikast ja piisav toetus sellele;
- hoida ja väärtustada kuvandit Eesti Pangast kui pädevast, iseseisvast ja usaldusväärsest institutsioonist, kellel on oluline roll riigi majanduspoliitika ja -arengu suunamisel, kelle tegevus on läbipaistev ja kontrollitav ning kes on valmis kõigi ühiskonnagruppidega suhtlema;
- tagada majandusotsuseid toetava taustinfo võimalikult hea kättesaadavus majandusagentidele.

Avalikkuse teavitamise põhimõtted

Keskpanga tegevuses on tähtsal kohal läbipaistvus ja usaldusväarsus avalikkuse silmis. Laiem avalikkus, kuid ka kitsamad sihtrühmad nii Eestis kui ka välismaal, peavad saama Eesti Pangast regulaarset, piisavalt põhjalikku ja kvaliteetset teavet majanduspoliitika küsimustes.

Eesti Pank on võtnud endale kohustuse avaldada infot ulatuslikumalt ja sagedamini kui seadusest tulenev aruandekohustus (vt ka „Aruandekohustus” lk 16) ette näeb. Keskpank avaldas oma arusaama Eesti majandusolukorra kohta kuus

korda aastas (sellest kaks korda koos majandusprognooosi ja kaks korda koos finantssektori ülevaatega). 2009. aastal jätkati lühiülevaadete koostamist eriti oluliste ja laiemat ühiskondlikku huvi pälvinud majandusteemade kohta sarjas „Päevakajalist”. Regulaarseid ülevaateid avaldatakse eurole ülemineku ettevalmistuste ja tööturu arengu kohta, vajadusel lisanduvad muudki olulised teemad (vt ka „Eesti Panga publikatsioonid 2009” lk 130).

Keskpank peab oluliseks pakkuda infot võimalikult õigeaegselt ning infosaajale võimalikult mugavalt ja soodsalt. Näiteks on Eesti Panga regulaarsed trükised tellijatele tasuta, neid saavad tasuta ka kõik maakonnaraamatukogud. Lisaks veebilehel avaldatavale teabele ja erinevatele trükistele saavad huvilised infot Eesti Pangast ka ise küsida. Infopäringuid saab esitada kirja, e-posti ja telefoni teel. 2009. aastal laekus Eesti Pangale 3252 infopäringut, millest 2180 esitati infotelefoni ning 987 e-posti, kirja, faksi või panga kodulehel asuva küsimuste esitamise liidese kaudu. Kirjalikest teabepäringutest registreeriti 27 teabenõudena.

Meediasuhtlus ja avalikud esinemised

Eesti Panga tegevust ja keskpanga majanduspoliitilisi seisukohti kajastavaid kirjutisi, uudistekste, raadio- ja teleuudiseid ning viiteid Eesti Panga kommentaaridele ilmus Eesti meedias 2009. aastal ligikaudu 6200 korda. Kõrgendatud huvi finants- ja pangandusteemade vastu kasvas järsult 2008. aasta septembris ning püsis kõrgel tasemel kogu 2009. aasta vältel. Aasta esimeses pooles tunti enam huvi majanduse üldise käekäigu ja panganduse olukorra vastu, aasta teises pooles tõusis tähelepanu keskmesse riigi rahanduse olukord ja euro kasutuselevõtu väljavaade.

Eesti Panga tegevust kajastatakse meedias ülekaalukalt endiselt seoses majandusarenguga.

Nii on meedias kajastatud teemade pingerea eesotsas Eesti Panga kommentaarid majandusarengule (844 lugu) ning samuti kommentaarid majanduslanguse, maailmamajanduse arengu ja üldiste majanduspoliitiliste teemade kohta (760 lugu). Eesti Panga seisukohtadele riigieelarve olukorra kohta viidati ligikaudu 770 korral ning euroga seotud teemade puhul 570 korral. Eesti Panga kommentaare pankade olukorrale ja laenuturule kajastati mõnevõrra vähem (ligikaudu 470 lugu). Paljud viited Eesti Pangale ja tema hinnangutele tehakse muude teemade kajastuste juures või kasutavad neid viiteid teised analüütikud või eksperdid.

2009. aastal korraldas Eesti Pank kümme pressikonverentsi ja esitlust ning andis välja 171 pressiteadet ja kommentaari. Lisaks ilmus aasta jooksul ühtekokku ligi 48 majanduspoliitilist artiklit ja pikemat intervjuud panga juhtide ning ekspertidega. Panga esindajad esinesid või tegid aasta jooksul umbes 50 avalikku ettekannet eesti või inglise keeles.

Eesti Panga 90. aastapäeva tähistamine

Eesti Pank asutati 1919. aastal, aasta pärast Eesti Vabariigi rajamist. Sama aasta 3. mail alustas Eesti Pank oma regulaarset tegevust. Pärast Eesti iseseisvuse taastamist 1992. aastal taastas ka praegune Eesti Pank tollase keskpanga õigusjärglasena oma tegevuse.

2009. aasta mais möödus Eesti Panga asutamisest 90 aastat ja seda aastapäeva meenutati mitme sündmusega, et kinnistada arusaama keskpanga rollist ja põhiülesannetest. Näiteks, toimusid mais Eesti Pangas kord nädalas kõigile huvilistele avatud loengud Eesti Panga ülesannetest. Nelja loengu raames anti ülevaade Eesti Panga ülesannetest praegu ja pärast euro kasutuselevõttu ning tutvustati lähemalt finantsvahenduse, sularaha- ja turvaosakonna, finants-

turgude ja arvelduste osakonna tööd. Samuti toimusid mais regulaarsed ekskursioonid, kus lisaks ajalooliste hoonete tutvustamisele räägiti keskpanga ülesannetest. Mai alguses avati Eesti Panga muuseumis keskpanga 90. aastapäevale pühendatud näitus „Eesti Pank 90: esimene aastakümme. Ka Siim-Tanel Annuse maalinäitus „Minu inimesed” keskpanga kuppelgaleriis mais oli pühendatud panga aastapäevale.

Eesti Panga endiste hoonete tähistamine mälestusplaatidega

Panga 90. aastapäevale pühendatud üritustest pälvib eraldi tähelepanu Eesti Panga kunagiste osakonahoonete tähistamine mälestusplaatidega. Eesti Pangal oli aastail 1922–1940 üle Eesti 12 osakonda, millest viis tegutses renditud ruumides ja seitsmele ehitati Eesti Panga tellimusel uued hooned. Tosinast kontorist üheksa said panga aastapäeva puhul asjakohased mälestustahvlid.

Arhitekti nimega mälestustahvlid paigaldati viiele uushoonele: Viljandis (hoone valmis 1927), Rakveres (1933), Tartus (1936), Võrus (1938) ja Pärnus (1945). Vanemad hooned, kus töötasid keskpanga harukontorid, tähistati mälestusplaatidega neljas linnas: Haapsalus (töötati 1925–1940), Paines (1925–1940), Valgas (1922–1940) ja Kuressaares (1924–1940). Eesti Pangal olid osakonnad ka Narvas ja Petseris, kuid Narva hoone hävis sõjas ja Petseri maja on jäänud piiri taha. Eesti Panga 1935. aastal valminud peahoone tähistati 2007. aastal.

Mälestustahvlite esitlemise ühitasid panga juhatuse liikmed majandusettekanetega nendes linnades. Koostöös kohalike omavalitsustega aprillis-mais korraldatud ettekandekoosolekul tutvustati Eesti majanduse olukorda ja värsket majandusprognoosi ning euro kasutuselevõtu väljavaadet.

Eesti Panga muuseum

2009. aastal käis muuseumis 8026 inimest, sealhulgas 4586 näitusekülastajat ja 3440 mündiostjat. Münte müüdi 8,6 miljoni krooni eest.

2009. aastal korraldati Eesti Panga muuseumis kolm ajutist näitust:

- veebruaris „Aumärgi sünd” koostöös firmaga Miniplast Pluss;
- mais Eesti Panga 90. aastapäeva tähistamiseks „Eesti Pank 90: esimene aastakümme”;
- juuni lõpus laulu- ja tantsupeole pühendatud väljapanek „Laulupeod läbi aegade”, autoriks kolleksionäär Aleks Kivinuk.

Esinemiseks Narva muuseumis toimunud XII Eesti muuseumide näituste festivalil valmistati ette näitus „Meie igapäevane pangakaart”. Eesti Panga muuseumi näitus Narvas oli avatud 28. septembrist 15. veebruarini 2010.

Rändnäitust „Oma raha margast euronit” sai vaadata Rakveres Lääne-Virumaa keskraamatukogus ning Tallinna 21. koolis.

Esimest korda läks rändama ka 2008. aastal Eesti vabariigi 90. aastapäevaks valminud näitus „Oma riik, oma raha: rahareformid Eesti Vabariigis”, mis oli huvilistele avatud juunis Kohtla-Järve keskraamatukogus.

Esmest korda Eestis toimus 16. mail Muuseumiöö, millest võttis teiste hulgas osa ka Eesti Panga muuseum. Muuseum oli avatud kella 19st 24ni ning toimusid eriprogrammid, viktoriinid ja auhinnamängud. Sel ööl külastas Eesti Panga muuseumi üle 800 inimese ning külastajate vastukaja oli väga positiivne.

G. Reindorff

Juhtimine, organisatsioon
ja personalipoliitika

JUHTIMINE, ORGANISATSIOON JA PERSONALIPOLIITIKA

Eesti Panga juhtimis- ja otsustusorganid

Eesti Panga nõukogu

Eesti Panga seaduse kohaselt on Eesti Panga nõukogu Eesti Panga kõrgeim organ, kes teostab järelevalvet Eesti Panga kogu tegevuse üle. Eesti Panga nõukogu ainupädevusse kuulub:

- Vabariigi Presidendile Eesti Panga presidendi ametissenimetamiseks ettepaneku tegemine;
- Eesti Panga asepresidentide, Eesti Panga iseseisvate allasutuste ja esinduste juhtide ning siseauditi osakonna juhataja ametissenimetamine ja vabastamine, samuti finantsinspektsiooni nõukogu¹ kahe liikme nimetamine ja tagasikutsumine Eesti Panga presidendi ettepanekul;
- Eesti Panga põhikirja, Eesti Panga iseseisvate allasutuste ja esinduste põhikirjade ning siseauditi osakonna põhimääruse kinnitamine;
- Eesti Panga eelarve täitmise järelevalve;
- Eesti Panga siseaudiitorite määramine ja siseauditi tööplaani kinnitamine;
- Eesti Panga sõltumatute audiitorite nimetamine;
- Eesti Panga aastaaruande kinnitamine Eesti Panga presidendi ettepanekul;
- uute rahatähtede ja müntide nimiväärtuse ja kujunduse kohta otsuste tegemine;
- Eesti Panga iseseisvate allasutuste asutamise, reorganiseerimise ja likvideerimise otsustamine Eesti Panga presidendi ettepanekul;
- Eesti Panga nimel Riigikogule esitatavate

kirjalike ettepanekute ja muude dokumentide läbivaatamine ja heakskiitmine.

Eesti Panga nõukogu saab Eesti Panga presidendilt regulaarselt infot Eesti majanduse, rahapoliitika, finantssektori olukorra ja Eesti Panga eelarve täitmise kohta.

Riigikogu nimetas Eesti Panga nõukogu praeguse koosseisu ametisse 18. veebruaril 2009. Sinna kuuluvad esimees Jaan Männik (ametisse nimetatud 13. juunil 2008), Riigikogu liige Kalev Kallo, Tartu Ülikooli tsiviilõiguse professor Irene Kull, Tallinna Tehnikaülikooli rahanduse ja panganduse professor Enn Listra, ühiskonna- ja majandustegelane Tõnis Palts, ühiskonna- ja majandustegelane Liina Tõnisson ning Tartu Ülikooli rahvusvahelise ettevõtluse professor akadeemik Urmas Varblane. Nõukogu liikmeks nimetati ka Riigikogu liige Jürgen Ligi, kuid seoses tema nimetamisega rahandusministriks 4. juunil 2009 tema volitused peatusid. Jürgen Ligi Vabariigi Valitsuse liikmena töötamise ajaks nimetas Riigikogu alates 26. jaanuarist 2010 asendusliikmeks ettevõtja ja Tallinna Linnavolikogu liikme Valdo Randpere.

Eesti Panga president

Eesti Panga president on alates 7. juunist 2005 Andres Lipstok.

Eesti Panga juhatus

Eesti Panga seaduse kohaselt on juhatuse ülesanne kavandada ja korraldada keskpanga tööd. Juhatuse esimees on oma ametikoha järgi Eesti Panga president.

Eesti Panga juhatusse kuulusid 2009. aastal president Andres Lipstok, asepresidendid Rein

¹ Finantsinspektsiooni nõukogu koosneb kuuest liikmest, kellest kaks – rahandusminister ja Eesti Panga president – on liikmed ametikoha järgi ja neli on nimetatavad liikmed. Nõukogu esimees on rahandusminister. Nõukogu nimetatavatest liikmetest pooled nimetab ja kutsub tagasi rahandusministri ettepanekul Eesti Vabariigi Valitsus ja pooled Eesti Panga presidendi ettepanekul Eesti Panga nõukogu.

Minka ja Märten Ross. Kuni Eesti Pangaga töösuhte lõpetamiseni (31. juulini 2009) kuulus Eesti Panga juhatusse ka asepresident Andres Sutt.

Eesti Panga tegevuse üldjuht on president Andres Lipstok. Tema ainupädevusse kuulub raha- ja panganduspoliitika kujundamise korraldamine ning Eesti Panga tegevuse üldjuhtimine, Eesti Panga nõukogu otsuste täitmise korraldamine ning selleks vajalike meetmete rakendamine, Eesti Panga eelarve kinnitamine, samuti Euroopa Keskpankade Süsteemi ülesannete täitmise korraldamine.

Eesti Panga president annab keskpanga tegevusest aru Riigikogule ja vastab Riigikogus Eesti Panga tegevuse kohta esitatud arupärimistele. Eesti Panga president annab oma tegevusest regulaarselt aru Eesti Panga nõukogule.

Eesti Panga president kontrollib asepresidentide tööd ning vastutab Eesti Panga rahvusvaheliste ja avalike suhete, õiguskeskkonna kujundamise, panga juhtimismehhanismide ülevaatamise ning sisemise asjaajamise ja füüsilise töökeskkonna eest.

Asepresident Rein Minka vastutab sularaharinglust korraldava tegevuse koordineerimise ja töökeskkonna turvalisuse, finantssektori poliitika väljatöötamise ja elluviimise ning finantssektorit käsitleva teabe kogumise, käitlemise ja avaldamise koordineerimise eest; samuti makse- ja arveldussüsteemide ülevaatamise, Eesti Panga arveldussüsteemi töökindla ja majanduslikult tõhusa toimimise ning tervikliku arengu juhtimise eest, infotehnoloogilise töökeskkonna ning personalitöö eest.

Asepresident Märten Ross vastutab rahapoliitiliste otsuste ettevalmistamise ja täideviimise, Eesti Panga finantsvarade juhtimise, riikliku statistika kogumise, koostamise ja avaldamise koordineerimise, Eesti Panga finantsarvestuse ja -aruandluse ning majandusuuringute ja majan-

dusalase täiendusõppega seotud tegevuse koordineerimise eest.

Rahapoliitika komitee

Raha-, majandus- ja finantspoliitika seisukohade väljatöötamiseks ja Eesti Panga tegevuse kooskõlastamiseks on keskpangas moodustatud alaline rahapoliitika komitee. Selle koosseisu kuulusid 2009. aastal panga juhatus liikmed president Andres Lipstok, asepresidendid Rein Minka ja Märten Ross, finantsturgude osakonna juhataja Janno Luurmees, rahapoliitika osakonna juhataja Ülo Kaasik, rahvusvaheliste ja avalike suhete osakonna juhataja Tanel Ross (kuni Eesti Pangaga töösuhte lõpetamiseni 30.11.2009), sularaha- ja turvaosakonna juhataja Rait Roosve ning finantsvahenduse osakonna juhataja Jaak Tõrs. Kuni Eesti Pangaga töösuhte lõpetamiseni kuulus komiteesse ka asepresident Andres Sutt (31. juulini 2009). Majandusuuringute osakonna juhataja Martti Randveer nimetati rahapoliitika komitee liikmeks 7. detsembril 2009.

Koostöö finantsinspeksiooniga

Eesti Panga juures tegutseb finantsinspeksioon, mille ülesanne on riiklik järelevalve Eestis tegevusloa alusel tegutsevate pankade, kindlustusseltside, kindlustusvahendajate, investeerimisühingute, fondide ja väärtpaberituru üle.

Finantsinspeksiooni tööd korraldab juhatus, mille esimees on Raul Malmstein. Inspeksiooni tööd kavandab nõukogu eesotsas nõukogu esimehega, kelleks on ametikoha järgi Eesti Vabariigi rahandusminister (2009. aastal Ivari Padar ja Jürgen Ligi). Finantsinspeksiooni nõukokku kuuluvad ka Eesti Panga president Andres Lipstok ja alates 20. oktoobrist 2009 asepresident Rein Minka (kuni 20. oktoobrini 2009 asepresident Andres Sutt).

Eesti Panga juhtimissüsteemi ja töökorralduse arendamine 2009. aastal

Organisatsiooni väärtused ja väärtustepõhine juhtimine

Eesti Panga juhatus on sõnastanud järgmised Eesti Panga väärtused.

Asjatundlikkus

- Oleme informeeritud ning lähtume oma tegevuses pikaajalistest eesmärkidest
- Meie edastatud sõnumid on selged ja arusaadavad
- Meie töötajatel on parim erialane ettevalmistus ja lai silmaring
- Väärtustame iseõppimist, enesetäiendamist ja õpime parimatelt
- Töötajate oskuste ja teadmiste vahetamine on oskuslikult korraldatud
- Pühendumuse põhieesmärkidele ja tegutsemise heaperemehelikult

Koostööle suunatus

- Tegutseme paindlikult ja oleme uuendusmeelsed
- Kaasame vajaliku eksperditeadmise ja panustame seal, kus see on oluline
- Tegutseme heas usus ja usaldame üksteist
- Tegutseme meeskondlikult

Usaldusväärsus

- Oleme organisatsioonile ustavad ja tööle pühendunud
- Meie sõnad ja teod on omavahel kooskõlas
- Oleme avameelsed ja enesekriitilised
- Oleme järjepidevad

Hoolivus

- Hoiame üksteist oma tööga kursis ja anname vastastikku tagasisidet
- Tunnustame hea töö tegijaid
- Arvestame teistega, oleme vastutulelikud ja abivalmid

Sõnastatud väärtused on osa panga juhtimissüsteemist. Neid kasutatakse töö igapäevases ja juhtumikeskses analüüsis ja ka üldistatud analüüsis iga-aastaste arenguveestluste käigus. Väärtuste meelepidamiseks ja nende tähtsuse rõhutamiseks korraldati panga töötajatele 2009. aasta lõpus meeskonnatöö koolitused.

Regulaarne juhtimiskvaliteedi uuring ja arenguveestlused

2009. aasta sügisel korraldati keskpangas TNS EMORi abiga järjekordne juhtimiskvaliteedi ja pühendumuse uuring. Kogu organisatsiooni hõlmav uuring on 2001. aastast alates aidanud määratleda panga tugevusi ja arenguvajadusi olulisemate juhtimiskvaliteedi mõjutavate tegurite arvestuses. Töötajate tagasiside juhtimise struktuuri ja inimkapitali kohta on aidanud teha juhtimisotsuseid. Tagasiside pühendumust käsitlevate küsimuste ja seda kõige enam mõjutavate tegurite kohta aga on väärtuslik info juhtidele ning personaliosakonnale töötajate motiveerimisel.

2009. aastal osales uuringus 78% töötajatest, mis võimaldas saada panga kohta esinduslikke tulemusi. Üks olulisemaid näitajaid – üldise pühendumuse indeks – oli varasemaga võrreldes oluliselt kasvanud. Seda ei saa siiski kirjutada vaid pangasiseste tegurite arvele, suure tõenäosusega mängisid tähtsat osa väliskeskonna muutused. Panga juhid said endale töötajate isikliku tagasiside juhtimispädevuste kaupa. Seda tagasisidet kasutatakse arenguveestlustes isikliku arengukava planeerimisel.

Teist korda järjest uuriti, kuidas näevad töötajad panka väärtuste kontekstis ehk kuidas panga defineeritud väärtused töötajate arvates igapäevaelus kehtivad. Siin said osakonnad võrrelda enda hinnangut panga keskmisega ning tippjuhid said aimu sellest, kas väärtusi tajutakse pangas ühtemoodi või leidub osakonniti olulisi erinevusi.

2009. aasta arenguehklused peeti panga totajatele harjumusparaseks saanud kujul. Arenguehkluste kokkuvõttes pöörati põhitähelepanu ettepanekutele organisatsiooni kohta ning personalitöö kevadseminaril esitleti osakondade mõtteid nii kõikidele panga totajatele kui ka panga juhatuse liikmetest ja osakonnajuhatajatest koosnevatele trhmadele.

Esimest korda küsiti 2009. aastal arenguehkluste kohta tagasisidet ka kõikidelt töötajatelt, sügisel korraldatud juhtimiskvaliteedi ja pühendumuse uuringu kaudu. Saadud infot kasutatakse edaspidi arenguehkluste tõhustamiseks.

Eesti Panga juhtimissüsteemi arendamine

2009. aastal lõpetasid töö panga protsessijuhtimise arendamise komisjon ja riskijuhtimise komisjon ning sügisel alustas tööd panga juhtimissüsteemi arendamise komisjon. Komisjoni tööülesanded on panga juhtimissüsteemi arendamise ettepanekute esitamine ja analüüs. 2009. aastal tegeldi peamiselt komisjoni töö käivitamisega, samuti ksitleti talitluspidevuse ja riskijuhtimise teemasid. Arutati ka panga tegevuspõhise kuluarvestuse meetodikat ja juurutamisprobleeme ning panga avalikkusele suunatud strateegiadokumendi vormi taiustamist.

Bureau Veritas Eesti O kinnitas vastavusauditi käigus panga sularaha- ja turvaosakonnale 2008. aastal antud ISO 9001:2000 kvaliteedisertifikaadi kehtivust. Kvaliteedisertifikaat kinnitab, et sularaha menetlemine ja selle turvamise protsess Eesti Pangas on kooskõlas standardi nõuetega.

Finants- ja juhtimisarvestuses alustati uue majandustarkvara SAP juurutamist, mida kasutatakse ka paljudes teistes Euroopa Keskpankade Süsteemi pankades. Eesmärk on võtta kasutusele panga vajaduste kohased ning euroala keskpankade omadega võimalikult sarnased arvestuspõhimõtted ja protseduurid. See aitaks

tõhustada panga finants- ja juhtimisarvestust, varustada juhtimissüsteem võrreldavate ja kvaliteetsete andmetega ning tagada valmisolek euroalaga liitumiseks.

Riskijuhtimine

Riskijuhtimine ja talitluspidevuse juhtimine jätkus 2009. aastal kinnitatud põhimõtete alusel ja väljakujunenud protsesside kohaselt. Senise riskijuhtimise komisjoni ülesannete üleminek juhtimissüsteemi arendamise komisjonile suurendas mõneti osakonnajuhtide ja riskijuhi roll taktikalises riskijuhtimises. Komisjon keskendub üldise korralduse ja strateegilise riskijuhtimise küsimustele ning juhatuse toetamisele selles vallas.

Riskide koguhind langes 2009. aasta jooksul 17% ja oli detsembris 556 miljonit krooni. Aastaga vähenesid rahapoliitika, asjaajamise ja personalijuhtimise protsessidega seotud riskid. Samal ajal hinnati suuremaks töökeskkonna halduse ja infosüsteemide korraldamisega seotud riskid.

2009. aastal hinnati Eesti Panga turvakontseptsiooni uuendamise tõttu ümber füüsilise turvalisuse riskid, pidades silmas eesseisvat euroalaga liitumist. Analüüs naitas, et euro sularaha kasutuselevõtt võib tosta Eesti Panga turvariske mitu korda. Sellest lähtuvalt tiendatigi turvakontseptsiooni ning lisati riskijuhtimise meetmed osakondade tplaanidesse.

Panga talitluspidevuse paremaks tagamiseks otsustas juhatuse koostada talitluspidevuse plaanid veel kahe protsessi kohta: rahapoliitika kujundamine ja finantsstabiilsuse tagamine. Need plaanid kinnitatakse hiljemalt 2010. aasta märtsis ja siis on kokku seitse panga protsessi hõlmatud talitluspidevuse plaanidega, mis tagavad suurema valmisoleku hädaolukordades tegutsemiseks. Sel eesmärgil kohandati ka osa panga ruume asenduspindadeks juhaks, kui mõne kriitilise protsessi jätkamine phitegevuskohas ei ole võimalik.

2010. aastal hõlmavad talitluspidevuse sihid eelkõige plaanide testimist, uue hädaolukorra seaduse rakendamist ja euroalaga liitumise toetamist.

e-Eesti Pank 2009

Dokumendi- ja teabehalduse ning asjaajamise arengustrateegia (e-Eesti Pank) elluviimiseks loodi 2009. aastal tehnilised tingimused pangasisese dokumendiringluse ja asjaajamise korraldamiseks e-keskkonnas. See tähendab, et pangasisesed dokumendid on elektroonsel kujul ning neid saab kooskõlastada, kinnitada ja edastada vastuvõtjale selleks loodud elektrooniliste töövoogude abil. Samuti saab elektroonselt luua, kooskõlastada, digiallkirjastada ja edastada väljasaadetavaid dokumente.

Panka saabunud ja ka pangasiseste e-dokumentide menetlemiseks loodi 2009. aastal e-resolutsiooni töövoog. E-resolutsioon tagab dokumentide täitmise organiseerimise, järelvalve ja aruandluse e-rakenduse abil. Panka saabunud paberdokumendid skaneeritakse ning e-dokumendid ja nende menetlusinfo salvestatakse e-hoidlas.

Kirjavahetuse e-rakenduse tarbeks loodi kontaktandmebaas, mille abil hallatakse ja kasutatakse pangaväliseks suhtlemiseks vajalike adressaatide andmeid, nii üksik- kui ka masspostituse tarbeks.

Eesti Panga personalipoliitika

Eesti Panga personalipoliitika eesmärk on tagada pangale tema peaeesmärkide täitmiseks töötajate värbamine, nende arendamine ja koolitus, töötajate motiveerimine ning õiglane tasustamine.

Töötajad

Töötajate värbamisel eelistatakse sisekonkurssi, mille peamine eesmärk on motiveerida töötajaid pangasisese karjääri abil. Väliskonkurssi kasutatakse sisekonkurssi ebaõnnestumisel või siis, kui

vajatakse keskpanga omast erineva kogemusega töötajat. Juhtide ja teiste vastutusrikaste ametikohtade täitmisel kasutatakse pangas ametikoha kompetentsimudelit, mis on kandidaatide teadmiste ja oskuste ning isikuomaduste hindamise parim vahend.

Eesti Panga tasupoliitika lähtub vajadusest värvata ja säilitada võimalikult pädevaid töötajaid, motiveerida neid tulemuslikule tööle ning aidata kaasa panga kui tööandja hea maine kujundamisele. Tasu keskmine suurus pangas peab olema konkurentsivõimeline tööturul, kus pank töötajate pärast konkureerib. Üldjuhul tähendab see finantssektori tööturgu Tallinnas.

Tippjuhtkonna töötasu määramisel arvestab Eesti Panga nõukogu Eesti tippjuhtide palku üle 500 miljoni kroonise käibega riigi- ja eraomanduses olevates ettevõtetes. Tippjuhtide töötasu suurust mõjutavad palgaturuandmete muutused finantssektoris. Eesti Panga presidendi töötasu ei tohiks olla väiksem kui võrreldavate ettevõtete ja asutuste tippjuhtide keskmine palk.

2009. aastal oli Eesti Panga nõukogu liikmetele välja makstud tasu (põhitöötasu ja lisatasud) kokku 1 798 400 krooni ja Eesti Panga juhatuse liikmetele välja makstud tasu (põhitöötasu ja lisatasud) kokku 5 903 918 krooni.

Panga juhtkonda mitte kuuluvate töötajate ametikohad on hinnatud Hay meetodil. Olenevalt hindamistulemustest jagunevad kõik ametikohad keskpanga ametikohtade klassifikatsioonis toodud palgagrupidesse. Eesti Pangas on kehtestatud kõiki palgagruppe läbiv palgaastmestik. Panga töötajad (v.a juhatuse liikmed) saavad palgaastmele vastavat töötasu, mida on võimalik tööperekondade kaupa kõrvutada nii pangas kui ka pangaväliselt.

Eesti Panga keskmine kuutöötasu (sh puhkusetasud ja lisatasud öhtus- ja öötundidel ning puhkepäevadel ja riiklikel pühadel töötamise

eest) 2009. aastal oli 28 880 krooni. See näitaja hõlmab nii tippjuhte kui ka teenindajaid, kuid suurima grupi keskpanga töötajaskonnast – ligikaudu 85% – moodustavad spetsialistid. Eesti Pangas töötav kesktaseme spetsialist peab olema magistrikraadiga, vähemalt kolmeaastase erialase töökogemusega ja valdama heal tasemel inglise keelt kõnes ning kirjas. Ametialaselt osaleb ta ka mõnes Euroopa Keskpanga või Euroopa Liidu töörühmas. Sellistele nõudmistele vastava spetsialisti kuutöötasu on ligikaudu 22 430 krooni.

2009. aasta alguses oli pangal sõlmitud tööleping 257 töötajaga (tegelikult oli tööl 238 töötajat, 19 töötaja tööleping oli peatatud), aasta lõpus aga 254 töötajaga (tegelikult oli tööl 232 töötajat, 22 töötaja tööleping oli peatatud). Töölepingu peatamise põhjused olid lapsehoolduspuhkusel viibimine, töötamine Euroopa Keskpangas või teistes rahvusvahelistes organisatsioonides.

Eesti Panga töötajate keskmine vanus 2009. aastal oli 42,5 aastat. Pangas töötas 101 meest (40%) ja 153 naist (60%).

Arendamine ja koolitus

2009. aastal kulutati panga töötajate arendamiseks kokku 3,6 miljonit krooni, mis on 3,1% töötajate palgakulust. Koolitustel osales 191 töötajat ehk 82% panga personalist. Keskmiselt viibis panga iga töötaja koolitusel 5,2 päeva aastas ning tema arendamiseks kulus 15 642 krooni.

Põhilised koolitusvaldkonnad olid 2009. aastal majandusteooria ja -poliitika, finantsstabiilsus ning juhtimine või suhtlemine. Suur osa põhi-valdkonna koolitustest toimub välismaal, olulise panuse grupikoolitustesse annavad panga sisekoolituskursused ja avatud seminarid.

Tasemekoolituses osales 2009. aastal 54 töötajat, neist kolmveerand olid omandamas doktori- või magistrikraadi.

2009. aastal stažeeris Euroopa Keskpangas lühiajaliselt kolm Eesti Panga töötajat.

Töötajate harrastused ja traditsioonid

2009. aasta lõpuks oli spordiklubil 227 liiget. Populaarsemad alad olid *fitness*, ujumine, korvpall, jooga, sulgpall, võrkpall, jõusaal, tennis, aeroobika ja vesivõimlemine. Ühiselt käidi talija suvespordipäevadel, Tartu suusamaratonil, *bowling*'ut mängimas ja selgitati välja parimad maletajad.

Jalgratturid käisid rattamatkal Vormsil, purjetajad seilasid Soome lahel ning suusatajad lihvisid oskusi Soome Panga suusaklubi korraldatud spordiüritusel.

Firmaspordi üritustest osaleti *bowling*'us, tennis ja males. Euroopa keskpankade spordiüritustest võeti osa suusatamises Tšehhis, korvpallis Belgias ja maleturniiril Ungaris. Finantsinspeksiooniga võrreldi võimeid jalg- ja korvpallis.

Eesti Panga ja finantsinspeksiooni töötajatest koorimuusikasõprade ühendus tuli esimest korda kokku 15. mail 1998. Tänapäevaks 25-liikmelist koori juhatab dirigent Peeter Perens, kes on lõpetanud Eesti muusikaakadeemia dirigendi ja lauljana. Koori tegevust koordineerib igaks uueks tegevusaastaks valitud juhatus. 2009. aasta tähtsündmus oli osalemine laulupeol ning samal ajal võõrustas kammerkoor ka Euroopa keskpankade laulukooride festivali Eurochoir.

Eesti Panga bänd tuli kokku 13. mail 2009. Bändis lööb kaasa kaheksa töötajat ning seni on antud kaks kontserti, mille repertuaari kuulusid populaarsed Eesti ja välismaised 1970. ja 1980. aastate rokk- ja poplood.

2748

B-1732748

1717748

G. Reinorff

Eesti Panga
raamatupidamise
aastaaruanne

31. detsembril 2009 lõppenud
majandusaasta kohta

JUHATUSE KINNITUS 31. DETSEMBRIL 2009 LÖPPENUD MAJANDUSAASTA RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANDELE

Juhatus deklareerib oma vastutust 31. detsembril 2009 lõppenud majandusaasta kohta koostatud Eesti Panga aastaaruande eest.

Raamatupidamise aastaaruande koostamisel on lähtutud Eesti Panga seadusest ning Eesti Panga raamatupidamise sise-eeskirjast. Raamatupidamise aastaaruanne kajastab õigesti ja õiglaselt Eesti Panga vara, kohustusi, omakapitali ja majandustegevuse tulemust.

Raamatupidamise aastaaruande koostamine eelmises lõigus kirjeldatud nõuete kohaselt eeldab juhatuselt hinnanguid, mis mõjutavad Eesti Panga varasid ja kohustusi aruandekuupäeval ning tulusid ja kulusid aruandeperioodil. Need hinnangud põhinevad praegu kättesaadaval infol Eesti Panga seisundi ning kavatsuste ja riskide kohta raamatupidamise aastaaruande koostamise ajal. Raamatupidamise aastaaruandes kajastatud majandustehingute lõplikud tulemused võivad erineda juhatuse hinnangutest.

Raamatupidamise aastaaruandele on 16. aprillil 2010 alla kirjutanud kõik sellel päeval juhatusse kuulunud liikmed.

Andres Lipstok
Eesti Panga president,
juhatuse esimees

Rein Minka
asepresident,
juhatuse liige

Märten Ross
asepresident,
juhatuse liige

BILANSS SEISUGA 31. DETSEMBER 2009 JA 2008 (TUHAT KROONI)

	Kirje	31.12.2009	31.12.2008
VARAD			
Kuld ja nõuded kullas	1	99 057	79 553
Nõuded välisvaluutas mitteresidentidele		43 459 024	43 610 202
Nõuded IMFi	2	2 173 802	1 126 856
Pangakontode jäägid, väärtpaberiinvesteeringud, välislaenu	3	41 285 222	42 483 346
Eurosüsteemiga seotud nõuded	4	11 294	10 745
Muud varad		1 206 222	1 900 031
Materiaalne põhivara	5	304 300	276 676
Muud finantsvarad	6	3 397	3 441
Bilansiväliste instrumentide ümberhindluse erisus	7	15 078	481 847
Viitlaekumised ja ettemakstud kulud	8	133 199	280 148
Mitmesugused muud varad	9	750 248	857 919
Varad kokku		44 775 597	45 600 531
KOHUSTUSED JA OMAKAPITAL			
Ringluses olev sularaha	10	9 777 491	11 996 322
Rahapoliitikaga seotud kohustused residentide ees	11	25 979 554	25 691 517
Kohustused kroonides teiste residentide ees	12	99 684	102 017
Kohustused välisvaluutas residentide ees	13	838 663	179 828
Kohustused välisvaluutas mitteresidentide ees	14	109 636	0
Kohustused IMFi ees	2	2 165 650	1 118 218
Muud kohustused		161 648	205 186
Bilansiväliste instrumentide ümberhindluse erisus	7	43 670	57 366
Viitvõlad ja ettemakstud tulud	15	92 357	112 275
Mitmesugused muud kohustused	16	25 621	35 545
Eraldised	17	2 070	6 955
Ümberhindluskontod	18	102 154	740 987
Kapital ja reservid	19	4 853 501	4 312 407
Kapital		600 000	600 000
Reservid		4 253 501	3 712 407
Aruandeaasta kasum		685 544	1 247 094
Kohustused ja omakapital kokku		44 775 597	45 600 531

Selgitused lk 88–101 on raamatupidamise aastaaruande lahutamatu osa.

2009. JA 2008. AASTA TULUDE-KULUDE ARUANNE (TUHAT KROONI)

	Kirje	2009	2008
Intressitulu		853 103	2 353 608
Intressikulu		-329 118	-1 353 434
Puhas intressitulu	20	523 984	1 000 174
Realiseeritud kasum/kahjum finantstehingutest		395 530	587 408
Allahindlused		-20 531	-46 073
Finantstehingute puhastulem, allahindlused ja eraldised	21	374 999	541 335
Puhastulem tehingu- ja vahendustasudest	22	12 968	12 854
Dividenditulud	23	1 134	1 152
Muud tegevustulud	24	29 736	51 085
Põhitegevuskulud	25	-257 277	-359 506
Personalikulu		-118 718	-125 996
Rahatähtede ja müntide valmistamine		-22 087	-103 218
Haldus- ja majanduskulu		-82 259	-94 665
Põhivara kulum		-34 213	-35 627
Kasum		685 544	1 247 094

Selgitused lk 88–101 on raamatupidamise aastaaruande lahutamatu osa.

OMAKAPITALI MUUTUSTE ARUANNE (TUHAT KROONI)

	Põhikapital	Reservkapital	Erireserv	Kasum	Kokku
Jääk 2007. aasta lõpul	100 000	500 000	3 348 268	485 519	4 433 787
2007. aasta kasumi jaotus	0	0	364 139	-364 139	0
Eraldised riigieelarvesse	0	0	0	-121 380	-121 380
2008. aasta kasum	0	0	0	1 247 094	1 247 094
Jääk 2008. aasta lõpul	100 000	500 000	3 712 407	1 247 094	5 559 501
2008. aasta kasumi jaotus	0	0	541 094	-541 094	0
Eraldised riigieelarvesse	0	0	0	-706 000	-706 000
2009. aasta kasum	0	0	0	685 544	685 544
Jääk 2009. aasta lõpul	100 000	500 000	4 253 501	685 544	5 539 046

Selgitused lk 88–101 on raamatupidamise aastaaruande lahutamatu osa.

EESTI PANGA RAAMATUPIDAMISE AASTARUANDE LISAD

RAAMATUPIDAMISE AASTARUANDE KOOSTAMISEL KASUTATUD ARVESTUSPÕHIMÕTTED

Üldpõhimõtted

Raamatupidamise aastaaruande koostamisel on lähtutud Eesti Panga seadusest ning Eesti Panga raamatupidamise sise-eeskirjast. Eesti Panga raamatupidamise sise-eeskirja koostamisel on aluseks võetud Euroopa Keskpanka (EKP) suunised finantsinstrumentide kajastamisel ning Eesti hea raamatupidamistava muude varade ja -kohustuste kajastamisel.

Majandustehingud on kirjendatud soetusmaksumuse meetodil nende toimumise ajal, välja arvatud juhtudel, mida on lähemalt selgitatud järgnevates arvestuspõhimõtetes.

Raamatupidamise aastaaruande koostamine eeldab juhatuse hinnangu andmist Eesti Panga varasid ja kohustusi ning aruandeperioodi tulusid ja kulusid mõjutavate asjaolude kohta bilansikuupäeva seisuga. Kõnealused hinnangud põhinevad Eesti Panga seisundi ning kavatsuste ja riskide kohta kättesaadaval teabel kuni raamatupidamise aastaaruande koostamise päevani.

Eesti Panga juhatuse seisukohal, et Eesti Panga kui keskpanka rolli arvestades ei pakuks tema rahavoogude aruande avaldamine finantsaruande lugejatele olulist asjakohast teavet.

Raamatupidamise aastaaruanne on koostatud tuhandetes Eesti kroonides, kui puudub viide mõnele teisele ühikule.

Varad ja kohustused

Varad ja kohustused kajastatakse bilansis, kui on tõenäoline, et pank saab varast või kohustusest tulevikus majanduslikku kasu või kahju; peaaegu kõik varade ja kohustustega seotud riskid ja õigused on üle võetud; vara või kohustuse väärtust ja neist tekkivat tulu või kulu saab usaldusväärselt mõõta.

Finantsvarad ja -kohustused

Finantsvarad hõlmavad raha, lepingulist õigust saada teiselt poolelt raha või muid finantsvarasid ja lepingulisi õigusi vahetada teise poolega finantsvarasid võimalikult kasulikel tingimustel. Finantskohustused hõlmavad lepingukohustusi tasuda teisele poolele raha või muid finantsvarasid või vahetada teise poolega finantsvarasid võimalikult kahjulikel tingimustel.

Finantsvarad võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, mis on kõnealuse finantsvara eest makstud tasu õiglane väärtus. Finantskohustused võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, mis on finantskohustuse eest saadud tasu õiglane väärtus. Finantsvarade ja -kohustuste edasine arvestus toimub nende tüübist tulenevalt turuväärtuses, soetusmaksumuses või korrigeeritud soetusmaksumuses. Turuväärtuse all mõistetakse summat, mille eest informeeritud, mitte-seotud ning huvitatud osalised vahetavad varasid või arveldavad kohustusi. Turuväärtuses kajastatavad finantsvarad hinnatakse ümber igal bilansipäeval.

Korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil kajastatavaid finantsvarasid hinnatakse alla juhul, kui on tõenäoline, et nende kaetav väärtus on bilansilisest väärtusest väiksem. Oluliste finantsvarade väärt-

tuse langust hinnatakse iga objekti puhul eraldi. Kogumina hinnatakse selliste finantsvarade väärtuse langust, mis ei ole eraldi olulised ja mille kohta ei ole otseselt teada, et nende väärtus oleks langenud. Finantsvarade allahindlusi kajastatakse aruandeperioodi tulude-kulude aruandes kuluna.

Välisvaluutas toimunud tehingute kajastamine

Eesti Panga arvestusvaluuta on Eesti kroon. Tehingud välisvaluutas fikseeritud finantsinstrumentidega (v.a väärtpaperitehingud) kajastatakse tehingupäeval bilansivälistel kontodel. Arvelduspäeval pööratakse bilansivälised kanded ümber ja tehingud kajastatakse bilansis. Välisvaluuta ost ja müük mõjutavad välisvaluuta netopositsiooni tehingupäeval ning realiseeritud müügitulem arvutatakse samuti tehingupäeval. Välisvaluutas fikseeritud finantsvaradelt kogunenud intress ning üle- või alakurs arvutatakse ja kirjendatakse iga päev. Kõnealused laekumised mõjutavad iga päev ka välisvaluuta positsiooni.

Välisvaluutapõhiste majandustehingute kajastamisel on aluseks võetud tehingu päeval kehtinud Eesti Panga valuutakursid. Välisvaluutas väljendatud nimiväärtusega varad ja kohustused on ümber hinnatud Eesti kroonidesse bilansipäeval ametlikult kehtinud Eesti Panga välisvaluutakursside alusel.

2009. ja 2008. aasta 31. detsembril kasutati järgmisi valuutakursse:

	2009	2008
USD	10,8653	11,1052
SDR	17,0276	17,1521
EUR	15,6466	15,6466

Tulude kajastamine

Tulud ja kulud on kajastatud tulude-kulude aruandes arvestusperioodi jooksul tekkepõhiselt, sõltumata raha laekumisest või tasumisest.

Realiseerimata kasumit ei kajastata tulude-kulude aruandes, vaid bilansis ümberhindluskontol.

Realiseerimata kahjum kajastatakse aasta lõpus tulude-kulude aruandes real „Allahindlused”, kui see ületab asjaomasel ümberhindluskontol kajastatud eelnevate perioodide ümberhindluskasumit. Ühe valuuta-, võlakirja- ja kullapositsiooni realiseerimata kahjumit ei tasaarvestata teise valuuta-, võlakirja- ega kullapositsiooni realiseerimata kasumiga.

Kui teatava kirje puhul tuvastatakse aasta lõpus realiseerimata kahjum, vähendatakse selle keskmist hinda, et see vastaks aastalõpu vahetuskursile või turuhinnale.

Ostetud võlakirjade preemiad ja diskontod kajastatakse osana intressitulust ja amortiseeritakse võlakirja eluea lõpuni lineaarsel meetodil.

Kuld

Kulla kogus on hinnatud aasta lõpu turuväärtuses, mis on võrdne Eesti Panga poolt määratud Eesti krooni ja kulla vahelise päevakursiga.

Nõuded mitteresidentidele välisvaluutas

Nõuded mitteresidentidele välisvaluutas on jaotatud kaheks: „Nõuded Rahvusvahelisele Valuutafondile (IMF)” ning „Pangakontode jäägid, väärtpaberiinvesteeringud ja välislaenu”.

Välisriikide võlakirjad ja muud noteeritavad väärtpaberid välisvaluutas on kajastatud aasta lõpu turuväärtuses. Võlakirjad hinnatakse ümber aasta viimasel pangapäeval, kasutades viimase pangapäeva turuhindasid.

Repotehingud ehk väärtpaberite müügi- ja tagasiostutehingud on kajastatud väärtpaberite tagatisel võetud laenuna, st väärtpaberid kajastatakse bilansis varana ning tagasiostusumma kohustusena. Intress, mis tuleb tasuda, kajastatakse bilansis tekkepõhiselt kohustuste real „Viitvõlad ja ettemaksitud tulud”.

Pöördrepotehingud ehk väärtpaberite ostu- ja tagasimüügitehingud on kajastatud väärtpaberite tagatisel antud laenuna. Saadaolev intress kajastatakse bilansis tekkepõhiselt varade real „Viitlaekumised ja ettemaksitud kulud” ning intressitulu tulude-kulude aruandes. Pöördrepotehingute tagatiseks olevaid väärtpabereid ei kajastata panga bilansis.

Investeeringud aktsiatesse

Investeeringud aktsiatesse on kajastatud turuväärtuses, kui seda saab usaldusväärset hinnata. Aktsiate turuväärtust ei saa usaldusväärset hinnata, kui nendega ei kaubelda aktiivselt ning puuduvad alternatiivsed meetodid aktsiate väärtuse usaldusväärseks hindamiseks. Sellisel juhul kajastatakse aktsiad soetusmaksumus. Aktsiate müügitulud ja -kulud on kirjendatud tulude-kulude aruandes pärast seda, kui kõik müügitingimused on täidetud. Dividenditulud on kajastatud perioodi tuluna.

Põhivara

Põhivaraks peetakse varasid kasuliku tööeaga üle ühe aasta ja maksumusega alates 50 000 kroonist. Põhivara võetakse arvele soetusmaksumus, mis koosneb ostuhinnast ja muudest põhivara kasutuselevõtmisega otseselt seotud väljaminekutest. Põhivarana on bilansis kajastatud maa, hooned, hoonete tehnosüsteemid, infotehnoloogia riistvara, tarkvara ja muud pikaajalise kasutuseaga varad. Samuti kajastatakse põhivara hulgas ettemaksed põhivara eest.

Maa ja kunsti- ning kultuurivarade soetusmaksumust ei amortiseerita. Ülejäänud põhivaralt arvestatakse kulumit varade eeldatava kasutusea kohaselt lineaarse meetodi alusel järgmiste määrade järgi:

	2009	2008
Hooned ja ehitised	3%	3%
Hoonete tehnosüsteemid	20%	20%
Riistvara	33%	33%
Tarkvara	20–50%	20–50%
Muu põhivara	20%	20%

Tarkvara kuluminormide eristamise vajadus tuleneb kõrge soetusmaksumuse ja erineva kasuliku tööeaga rakendustarkvara kasutuselevõtust.

Hilisemad väljaminekud materiaalse põhivara objektile kajastatakse põhivarana, kui on tõenäoline, et ettevõtte saab tulevikus varaobjektiga seotud majanduslikku kasu ning varaobjekti soetusmaksumust saab usaldusväärselt mõõta. Muud hooldus- ja remondikulud kajastatakse kuluna nende toimumishetkel.

Sularaha ringluses

Sularaha ringluses hõlmab Eesti Panga emiteeritud rahatahti ja münte nimiväärtuses, mis on kajastatud bilansis sularaha hoidja kohustusena, millest on maha arvatud Eesti Panga käibekassas olev raha.

Finantsinspeksiooniga seotud nõuded ja kohustused

Eesti Panga bilansis on nõue finantsinspeksiooni vastu seoses Eesti Panga osutatud teenustega ja käibevara hankimisega ning kohustus seoses finantsinspeksiooni arvelduskontoga Eesti Pangas.

Bilansivälised instrumendid

Kursivahedest tuleneva kasumi ja kahjumi arvutamisel arvatakse välisvaluuta netopositsiooni hulka välisvaluutainstrumendid, st välisvaluuta forvardtehingud, valuutavahetustehingute forvardosad ja muud välisvaluutainstrumendid, mis hõlmavad ühe valuuta vahetamist teise vastu tulevasel kuupäeval.

Intressimäära instrumendid hinnatakse ümber konkreetsete instrumentide põhiselt. Intressimäära futuurlepingute marginaalide igapäevased muutused kajastatakse tulude ja kulude aruandes. Väärt-paberite forvardtehingute ja intressimäära vahetuslepingute hindamine põhineb üldtunnustatud meetoditel, milles kasutatakse kättesaadavaid turuhindu ja -kursse ning diskontotegeureid arvelduspäevast hindamispäevani.

Tingimuslikud kohustused

Tingimuslike kohustustena avalikustatakse aastaaruande lisades lubadused, garantiid ja muud kohustused, mis teatud tingimustel võivad tulevikus muutuda kohustusteks, kuid mille realiseerumise tõenäosus on panga juhtkonna hinnangul väiksem kui mitterealiseerumise tõenäosus.

Bilansipäevajärgsed sündmused

Varade ja kohustuste positsioone korrigeeritakse sündmuste korral, mis toimuvad bilansipäeva ja aruande koostamise päeva vahel, kuid on seotud tehingutega aruandeperioodil või varasematel perioodidel ja/või mõjutavad oluliselt varade ning kohustuste olukorda bilansipäeval. Olulised bilansipäevajärgsed sündmused, mis ei mõjuta varade ja kohustuste olukorda bilansipäeval, avaldatakse lisas.

KIRJE 1 – KULD

Eesti Panga kullareserve väärtuse muutusest annab ülevaate alltoodud tabel.

	Kogus (untsi)	Untsi turuhind (krooni)	Turuväärtus (tuhat krooni)
Jääk 2008. aasta lõpus	8 250,171	9 642,60	79 553
Ümberhindlus	-	-	19 504
Jääk 2009. aasta lõpus	8 250,171	12 006,70	99 057

Untsi turuhind on võrdne Eesti Panga määratud Eesti krooni ja kulla vahelise päevakursiga.

KIRJE 2 – SUHTED RAHVUSVAHELISE VALUUTAFONDIGA (IMF)

Nõue IMFi vastu sisaldab Rahvusvahelise Valuutafondi arveldusühiku (SDR) kontot IMFis, osalust IMFis ning muid nõudeid. SDR määratakse valuutakorvi alusel. Selle väärtus on nelja peamise valuuta (euro, Jaapani jeen, naelsterling ja USA dollar) vahetuskursside kaalutud summa.

tuhat krooni

	31.12.2009	31.12.2008
Osalus IMFis	1 110 200	1 118 317
SDRi konto IMFis	1 056 172	1 054
Muud nõuded IMFis	7 431	7 485
Nõuded IMFis kokku	2 173 802	1 126 856
IMFi kroonikontod (passiiva)	1 110 102	1 118 218
SDR jagamine	1 055 548	0
Kohustused IMFis kokku	2 165 650	1 118 218

SDRi konto IMFis

Igale IMFi liikmesriigile avatakse SDRi konto, mida kasutatakse liikmesriigi ja IMFi omavahelisteks laenuhinguteks ning mitmesugusteks muudeks samalaadseteks operatsioonideks.

2009. aasta 7. augustil otsustas IMF suurendada kõigile liikmesriikidele suunatud SDRide emissiooni. Eesmärk oli liikmesriikide välisreserve toetades suurendada ülemaailmset likviidsust. SDRide jagamise tulemusena sai Eesti 61 965 241 SDRi.

Osalus IMFis

Eesti Vabariigi ja IMFi suhetes tegutseb Eesti Pank fiskaalagendina ning IMFi kroonihoiuste ja võlakohustuste depositaarina. Igale IMFi liikmesriigile on kehtestatud kvoot, mis määrab tema osaluse (liikmemaksu) suuruse ja hääleõiguse IMFis. IMFi liikmeks olek on kajastatud varades ja see võrdub liikmesriigi kvoodiga. 2009. aasta lõpul oli Eesti Vabariigi kvoot Rahvusvahelises Valuutafondis 65 200 000 SDRi.

Eesti Vabariik on tasunud oma liikmemaksu valitsuse võlakohustustega, mis on deponeeritud Eesti Pangas ja kajastuvad kirjel „Kohustused IMFi ees”. Nimetatud võlakohustused ei kannu intressi.

Muud nõuded IMFis

Alates 1997. aasta märtsist kajastatakse sellel kirjel summasid, mis IMF on reserveerinud oma finantsseisundi tugevdamiseks ning mille allikaks on valmisolekulaenu (*Stand-by Arrangement*, SBA) ja majandusarengu soodustamise sihtlaenu (*Systemic Transformation Facility*, STF) intressimäärale lisatud protsent (ca 0,1%).

tuhat krooni

Muud nõuded IMFile	31.12.2009	31.12.2008
Eesti Pank, SBA laenuga seotud nõue	5 724	5 766
Valitsus, STF laenuga seotud nõue	1 707	1 719
Kokku	7 431	7 485

KIRJE 3 – PANGAKONTODE JÄÄGID, VÄÄRTPABERIINVESTEERINGUD, VÄLISLAENUD

tuhat krooni

	Jääk 2008. aasta lõpul	Järelejäänud tähtaja struktuur				
		kuni 3 kuud	3–12 kuud	1–3 aastat	3–5 aastat	üle 5 aasta
	42 483 346	18 770 815	10 580 620	6 025 691	2 994 279	4 111 941
Arvelduskontod	632 850	632 850	0	0	0	0
Tähtajalised hoiused	2 567 965	2 567 965	0	0	0	0
Võlakirjad	37 686 577	13 974 046	10 580 620	6 025 691	2 994 279	4 111 941
Pöördrepotehingud	1 595 954	1 595 954	0	0	0	0
	Jääk 2009. aasta lõpul	Järelejäänud tähtaja struktuur				
		kuni 3 kuud	3–12 kuud	1–3 aastat	3–5 aastat	üle 5 aasta
	41 285 222	23 958 788	13 815 399	1 640 000	811 189	1 059 847
Arvelduskontod	1 236 331	1 236 331	-	-	-	-
Tähtajalised hoiused	3 240 103	3 240 103	-	-	-	-
Võlakirjad	33 946 987	16 620 552	13 815 399	1 640 000	811 189	1 059 847
Pöördrepotehingud	2 861 801	2 861 801	-	-	-	-

Eesti Panga välisvaluutareservid olid 2009. aastal paigutatud peamiselt euroala juhtivate tööstusriikide ja Ameerika Ühendriikide madala riskiastmega võlakirjadesse keskmise tähtajaga 0,6 aastat.

Eesti Panga välisvaluutareservide juhtimise reeglid lubavad tehinguid sooritada üksnes kõrge rahvusvahelise krediitdireitinguga pankade ja finantsinstitutsioonidega ning limiteerivad krediidiriski, mida Eesti Pank oma välisvarade juhtimisel võtta saab. Emitendirisk on lubatud rahvusvaheliste reitinguagentuuride (S&P, Moody's) järgmiste minimaalsete krediitdireitingute korral:

- kuni aastase kestusega võlakirjade korral A-1 või P-1;
- üle aastase kestusega võlakirjade korral AA- või Aa3.

KIRJE 4 – EUROSÜSTEEMIGA SEOTUD NÕUDED

Kirjel 4 kajastatakse Eesti Panga osalust Euroopa Keskpangas (EKP). Euroopa Keskpangade Süsteemi (EKPS) põhikirja artikli 28 järgi on EKPSi liikmesriikide keskpangad ainsad EKP kapitali märkijad. Märgitava kapitali arvutamise alus on kapitaliosaluse määr, mis on kehtestatud EKPSi põhikirja artikli 29.3 alusel. Kapitaliosalust korrigeeritakse iga viie aasta järel, viimati 1. jaanuaril 2009, mille tulemusel Eesti Panga osalus EKP kapitalis tõusis 0,1703%lt 0,1790%le.

Eesti Vabariik ei kuulu euroalasse, seetõttu kohaldatakse talle EKPSi põhikirja artikli 48 üleminekusätet. EKPSiga liitumisel kohustus Eesti Pank maksma EKP-le 7% märgitud kapitalist. Seoses kapitaliosaluse määra muutusega suurenes Eesti Panga sissemakstud kapitali osa 686 727 eurolt (10,7 mln kr) 2008. aasta 31. detsembril 721 810 eurole (11,3 mln kr) 1. jaanuaril 2009. Ülejäänud 93% märgitud kapitalist tasub Eesti Pank pärast seda, kui Eesti Vabariigile kaotatakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 139 sätestatud erand ehk liitumisel majandus- ja rahalliduga.

KIRJE 5 – MATERIAALNE PÕHIVARA

tuhat krooni

Soetusmaksumus	Hooned	Riistvara	Inventar	Tarkvara	Kokku
Jääk 2008. a lõpul	318 854	50 568	74 478	60 796	504 696
Soetatud	24 589	4 555	2 959	3 383	35 486
Maha kantud, müüdüd	0	5 124	1 960	1 700	8 784
Jääk 2009. a lõpul	343 443	49 999	75 477	62 479	531 398
Akumuleeritud kulum					
Jääk 2008. a lõpul	82 684	40 600	58 261	50 382	231 927
Arvestatud	17 376	5 770	6 095	4 972	34 213
Vähendatud	0	5 124	1 960	1 700	8 784
Jääk 2009. a lõpul	100 060	41 246	62 396	53 654	257 356
Jääkväärtus					
2008. a lõpul	236 170	9 968	16 217	10 414	272 769
2009. a lõpul	243 383	8 753	13 081	8 825	274 042
Ettemaksud põhivara eest					
Jääk 2008. a lõpul	3 892	0	15	0	3 907
Jääk 2009. a lõpul	26 859	0	0	3 400	30 259
Kokku põhivara					
2008. a lõpul	240 062	9 968	16 232	10 414	276 676
2009. a lõpul	270 242	8 753	13 081	12 225	304 301

Põhivarasid soetati 2009. aastal 35,5 miljoni krooni eest (2008. a 24,2 mln kr). Hoonete hankest peamise osa moodustasid Sakala 4 hoone kapitaalremondi kulud.

Riistvarahanked koosnesid arvutite, serverite, printerite ja andmesideseadmete ostudest. Inventarihangetest moodustasid enamiku büroomasinat, turvaseadmete ning mööbli hanked. Tarkvarahangetest olid olulisemad kulutused süsteemitarkvarale ning olemasoleva tarkvara täiendavate kasutajalitsentside soetamine.

KIRJE 6 – MUUD FINANTSVARAD – INVESTEERINGUD AKTSIATESSE JA OSALUSTESSE

Eesti Panga omanduses olevad aktsiad:

	Jääk 2009. aasta lõpul		Jääk 2008. aasta lõpul	
	Osalus (%)	Tuhat krooni	Osalus (%)	Tuhat krooni
Rahvusvaheline Arvelduspank				
214 aktsiat (200 hääleõigusega)	M/A	3 397	M/A	3 397
NASDAQ OMX Tallinn				
29 aktsiat nimiväärtusega à 4 000 krooni	-	-	1,1	44
Kokku		3 397		3 441

M/A – mitte arvestatud

2009. aasta 18. novembril müüs Eesti Pank oma NASDAQ OMX Tallinn aktsiad NASDAQ OMX Nordic Oy-le.

KIRJE 7 – BILANSIVÄLISTE INSTRUMENTIDE ÜMBERHINDLUSE ERISUS

Kirjel 7 kajastatakse aasta lõpuks lõpetamata valuutavahetustehingute ja valuutaforvardite ümberhindlusest tulenevaid muutusi. Muutused tulenevad sellest, et tehingud hinnatakse ümber bilansipäeval kehtiva Eesti Panga päevakursi alusel, võrreldes väärtusega, mis võidakse saada tehingute konverteerimisel vastava välisvaluuta keskmise maksumuse alusel kõnealusel päeval.

Kirje hõlmab ka pooleliolevate intressimäära vahetustehingutega seotud ümberhindluskasumit.

KIRJE 8 – VIITLAEKUMISED JA ETTEMAKSTUD KULUD

tuhat krooni

	2009	2008
Intressitulu	109 901	258 403
Võlakirjad	108 133	226 641
Tuletistehingud	1 094	31 302
Tähtajalised hoiused ja arvelduskontod	555	302
Laenud	118	158
Ettemakstud kulud	10 469	13 318
Nõuded finantsinspeksiooni vastu	8 108	5 696
Muud nõuded	4 720	2 731
Kokku	133 199	280 148

KIRJE 9 – MITMESUGUSED MUUD VARAD

Kirje 9 põhiosa moodustavad euro sularaha summas 663,4 miljonit krooni (751 mln kr 2008. a) ja Eesti Panga töötajatele antud laenud summas 63,5 miljonit krooni (51 mln kr 2008. a).

Kirje hõlmab ka 2009. aasta 31. detsembriks lõpetamata valuutavahetus- ja valuutaforvardtehingute positiivseid saldosisid summas 11,8 miljonit krooni (53 mln kr 2008. a).

Valuutavahetus- ja valuutaforvardtehingute saldod tulenevad sellest, et tehingud hinnatakse kroonidesse ümber bilansipäeval kehtiva vastava valuuta keskmise kursi alusel, võrreldes seda krooni väärtusega, millega tehingud esialgu kajastati.

Eesti Panga töötajatele on antud kinnisvaraga tagatud eluasemelaene maksimaalselt 30 aastaks ja tarbimislaene tähtajaga kuni kaks aastat. Tarbimislaenu intressimäära kehtestab igaks aastaks oma otsusega Eesti Panga nõukogu. Tarbimislaenu intressimäär on võrreldav Eesti krediidasutuste samasugustel tingimustel väljastatavate laenude intressimääraga. Eluasemelaenu intressimäär on krediidasutustele makstav hoiustamise püsivõimaluse intress, millele lisandub riskimarginaal, kuid kokku mitte üle rahandusministri kehtestatud laenuintressi alammäära. Hoiustamise püsivõimaluse intressimäär oli võrdne Euroopa Keskpanga hoiuseintressimääraga, mis 2009. aasta jooksul oli vahemikus 0,25–2%. Peale selle on antud õppelaene tähtajaga kuni 10 aastat ja intressimääraga 5%. Laenude allahindluse kohta on täiendav teave esitatud kirjel 21.

KIRJE 10 – RINGLUSES OLEV SULARAHHA

tuhat krooni

	2009	2008
Pangatähed	9 613 196	11 833 949
Mündid	164 295	162 373
Kokku	9 777 491	11 996 322

KIRJE 11 – RAHAPOLIITIKAGA SEOTUD KOHUSTUSED RESIDENTIDE EES

Kirjel 11 on kajastatud Eesti krediidasutuste arvelduskontod Eesti Pangas. Krediidasutuste hoised kasvasid 2009. aasta jooksul 288 miljoni krooni võrra. Krediidasutuste arvelduskontodel hoitava raha eest makstavaks intressimääraks on Eesti Pank kehtestanud aruandekuu viimasel pangapäeval kehtinud Euroopa Keskpanga hoiseintressimäära, mis 2009. aastal langes 2%lt 0,25%le. Intressi arvestatakse arvelduskonto kuu keskmiselt jäägilt (vt kirje 15).

KIRJE 12 – KOHUSTUSED KROONIDES TEISTE RESIDENTIDE EES

Kirjel 12 kajastuvad finantsinspektsiooni Eesti Pangas avatud arvelduskontol olevad vahendid, mida finantsjärelevalve subjektid tasuvad järelevalvetasuna. Finantsinspektsiooni arvelduskontol olevatele vahenditele arvestatakse intresse kord kvartalis arvelduskonto keskmise jäägi alusel. Intressimäär on eelmise kvartali Eesti Panga välisvaluutareservi tootlus.

Lisaks kajastuvad sellel kirjel ka NASDAQ OMX Tallinna ja Eesti Väärtpaberikeskuse arvelduskontod.

KIRJE 13 – KOHUSTUSED VÄLISVALUUTAS RESIDENTIDE EES

2006. aasta novembris liitus Eesti Pank üleeuroopalise automatiseeritud reaalaajalise euromaksete brutoarveldussüsteemiga TARGET. Kirjel 13 kajastatakse TARGETiga liitunud Eesti krediidasutuste euro-arvelduskontod.

KIRJE 14 – KOHUSTUSED VÄLISVALUUTAS MITTERESIDENTIDE EES

Kirjel 14 kajastuvad repotehingud.

KIRJE 15 – VIITVÕLAD JA ETTEMAKSTUD TULUD

tuhat krooni

	2009	2008
Intressikulu	6 464	55 867
krediidasutuste hoistelt	5 770	44 555
tuletistehingutelt	694	11 312
Maksukohustused	10 539	11 161
Muud kohustused	75 353	45 247
Kokku	92 357	112 275

KIRJE 16 – MITMESUGUSED MUUD KOHUSTUSED

Põhiosa kirjest 16 moodustavad 2009. aasta 31. detsembriks lõpetamata valuutavahetustehingute ja valuutaforvardite negatiivsed saldod summas 10,2 miljonit krooni (27,8 mln kr 2008. a). Need tulenevad sellest, et tehingud hinnatakse kroonidesse ümber bilansipäeval kehtiva vastava valuuta keskmise kursi alusel, võrreldes seda krooni väärtusega, millega tehingud esialgu kajastati.

Lisaks kajastub kirjel Eesti Vabariigi valitsuse nõue Rahvusvahelise Valuutafondi vastu, mis kajastatakse Eesti Panga bilansis kohustusena Eesti Vabariigi valitsuse vastu. Nõue on seotud Eesti Vabariigi osalemisega IMFi finantsseisundi tugevdamises majandusarengu soodustamise sihtlaenult (STF) arvestatud lisaintresside kaudu.

Muude kohustustena kajastatakse veel mitteresidentide arvelduskontod Eesti Pangas, tingimuslikud laenukohustused, optsioonide turuväärtus ja pooleliolevate intressimäära vahetustehingutega seotud tagatissummad.

KIRJE 17 – ERALDISED

Kirjel 17 kajastatakse finantsturgude osakonna töötajate tulemuspreemia majandusaasta tulemuste eest. Väljamakstava summa suuruse kinnitab osakonda kureeriv asepresident pärast Eesti Panga auditeeritud aastaaruande kinnitamist Eesti Panga nõukogus.

KIRJE 18 – ÜMBERHINDLUSKONTOD

tuhat krooni

	2009	2008
Välisvaluuta	49 965	41 796
Võlakirjad	48 395	648 663
Tuletistehingud	3 794	50 528
Kokku	102 154	740 987

Ümberhindluskontodel kajastatakse varade ja kohustuste realiseerimata tuludest tulenevaid ümberhindlusreserve.

Aasta lõpu realiseerimata kulu kajastatakse tulude-kulude aruandes kuluna real „Allahindlused”.

KIRJE 19 – KAPITAL JA RESERVID

Kapital ja reservide muutused 2009. aastal:

tuhat krooni

	Jääk 2009. aasta lõpul	2008. aasta kasumi jaotus	Jääk 2008. aasta lõpul
Põhikapital	100 000	0	100 000
Reservkapital	500 000	0	500 000
Erireserv	4 253 501	541 094	3 712 407
Kokku	4 853 501	541 094	4 312 407

Eesti Panga kasumijaotuse strateegia aluspõhimõte on vältida Eesti Panga omakapitali ja kohustus-tevaba välisvaluutareservi liiga kiiret vähenemist kesksete majandusnäitajatega võrreldes enne Eesti ühinemist majandus- ja rahaliiduga.

Eesti Panga seaduse paragrahvi 30 kohaselt suunatakse vähemalt 25% aastakasumist nii põhi- kui ka reservkapitali suurendamiseks. Pärast nimetatud eraldiste tegemist võidakse osa kasumist Eesti Panga nõukogu otsusega suunata sihtkapitalide ja -fondide moodustamiseks ning täiendamiseks. Kasumi ülejäänud osa kantakse riigieelarvesse.

Eesti Panga nõukogu otsustas kanda 2008. aasta kasumist riigieelarvesse 706 miljonit krooni ja erireservi 541,1 miljonit krooni.

KIRJE 20 – PUHAS INTRESSITULU

tuhat krooni

	2009	2008
Puhas intressitulu	523 984	1 000 174
Intressitulu	853 103	2 353 608
Võlakirjad	684 870	1 503 419
Tuletistehingud	131 155	558 155
Pöördrepotehingud	25 464	231 134
Tähtajalised hoiused	7 834	47 990
Arvelduskontod	2 391	10 666
Personaliaenud	1 389	2 243
Muud	0	1
Intressikulu	-329 118	-1 353 434
Võlakirjad	-134 412	-94 480
Krediidiasutuste hoiuste intressid	-102 514	-734 374
Tuletistehingud	-89 796	-478 134
Arvelduskontod	-1 130	-1 764
Repotehingud	-543	-39 893
Muud	-722	-4 789

KIRJE 21 – FINANTSTEHINGUTE PUHASTULEM, ALLAHINDLUSED JA ERALDISED

tuhat krooni

	2009	2008
Finantstehingute puhastulem	374 999	541 335
Realiseeritud kasum/kahjum finantstehingutest	395 530	587 408
Võlakirjad	348 210	466 177
Tuletistehingud	74 445	48 162
Kursivahe kulud/tulud	1 678	87 430
Finantsvarahalduse kulu	-30 699	-14 361
Muud	1 896	0
Allahindlused ja eraldised	-20 531	-46 073
Võlakirjad	-9 065	-124
Tuletistehingud	-7 571	-42 692
Kursi allahindlus	-2 527	-3 189
Laenuportfelli allahindluse netomuutus	-113	-68
Muud eraldised	-1 255	0

KIRJE 22 – PUHASTULEM TEHINGU- JA VAHENDUSTASUDEST

tuhat krooni

	2009	2008
Tehingu- ja vahendustasud	12 968	12 854
Arveldusteeninduse tulud	14 245	14 024
Futuuride ja optioonide komisjonitasud	-1 405	-1 723
Trahvid, viivised ja muud	127	553

Suurema osa kirjel 22 kajastatavatest summadest moodustavad krediidasutuste arvelduskontode teenindamise tulud.

KIRJE 23 – DIVIDENDITULUD

Kirjel 23 kajastatakse Rahvusvahelise Arvelduspanga ja NASDAQ OMX Tallinna aktsiatelt saadud dividendid.

KIRJE 24 – TEGEVUSTULUD

tuhat krooni

	2009	2008
Tegevustulud	29 736	51 085
Finantsjärelevalve hüvitatavad kulud	15 245	9 598
Müntide ning numismaatilis-bonistiliste toodete müügitulu	11 876	38 904
Varahalduse tulu	1 538	1 677
Renditulu	507	692
Tulu vara müügist	182	87
Muud tulud	389	127

Finantsinspeksioonile osutatud teenuste eest laekus 15,2 miljonit krooni. Osutatud tugiteenuste eest tasus finantsinspeksioon Eesti Pangale panga ja inspeksiooni koostööprotokolliga kohaselt igakuiste maksetena 100% kõnealuste tugiteenuste maksumusest. Eesti Pank osutab finantsinspeksioonile infotehnoloogia-, raamatupidamis- ning kinnisvara- ja haldusteenust. Lisaks hüvitab inspeksioon ka neile soetatud põhivara amortisatsioonikulu.

Numismaatilis-bonistiliste toodete müügitulust moodustas suurema osa tulu meenemüntide müügist.

Varahalduse tuludes kajastatakse tagatisfondi makstav teenustasu Eesti Pangale nende vahendite investeerimise eest.

Rendituludes kajastatakse Eesti Panga koolituskeskuste renditulud. Vara müügitulud sisaldavad Eesti Pangale mittevajaliku põhivara ning laovarude müügitulu.

KIRJE 25 – PÕHITEGEVUSKULUD

tuhat krooni

	2009	2008
Personalikulu	-118 718	-125 996
Palgad	-86 444	-92 657
Sotsiaalmaks	-29 086	-31 080
Hüvitised ja soodustused	-2 335	-1 988
Töötuskindlustusmaks	-853	-271

Personalikulu sisaldab peamiselt palgakulu koos maksudega. Lisaks hõlmab personalikulu eraldi finantsturgude osakonna töötajatele tulemuspreemia maksmiseks majandusaasta tulemuste eest.

Hüvitiste ja soodustuste kuludes kajastatakse pensionihüvitised ning erisoodustumaksu kulu eluasemelaenu soodusintressimääralt ja koolituskeskuse ruumide rendi soodushinnalt.

Sularaha valmistamise kulud sisaldavad peamiselt numismaatilis-bonistiliste toodete valmistamise kulu.

tuhat krooni

	2009	2008
Haldus- ja majanduskulu	-82 259	-94 665
Infotehnoloogia hoolduskulu	-19 999	-19 306
Finantsvara halduskulu	-17 174	-17 295
Kinnisvara remondi- ja halduskulu	-13 760	-16 575
Lähetuskulu	-6 777	-8 262
Avalikud suhted ja trükised	-5 695	-9 547
Koolituskulu	-3 637	-4 638
Bürookulud	-3 637	-4 189
Side- ja transpordikulu	-751	-1 326
Õigusteeninduse, -ekspertiisi ja kohtukulu	-510	-485
Muud kulud	-10 318	-13 042

Finantsvara haldamise ja arvelduste kulus kajastatakse turuinfo ostukulu, välisarvelduste teenustasu ja kulu ning välisreservide haldustasu.

Avalike suhete ja trükiste kulus kajastatakse avalike ürituste kulu, trükiste kulu, turuinfo hangete, infoagentuuride, avaliku veebi ja sidusandmebaaside kulu, avalikkussuhete uuringute ning teabekampaaniate ja reklaami kulu ning panga muuseumi kulu.

Lähetuskulus kajastatakse Eesti Panga esindamise ja rahvusvaheliste organisatsioonide ning finantsasutuste koostöoga seotud töölähetusi. 2009. aastal toimus 594 töölähetust (2008. a 735 töölähetust).

Muudest kuludest moodustasid peamise osa turvakulu, riigireitingu ja välisesindaja kulu ning majandusuuringute kulu.

KIRJE 26 – TULETISTEHINGUD

Tuletistehinguid kasutatakse riskide maandamiseks välisvaluutareservide juhtimisel.

2009. aasta 31. detsembril oli pooleliolevaid futuuride ostutehinguid lepingulise väärtusega 601,8 miljonit krooni ning müügitehinguid 3,008 miljardit krooni (2008. a vastavalt 8,269 mld ning 230 mln krooni). Pooleliolevaid intressimäära vahetustehinguid oli lepingulise väärtusega 1,209 miljardit krooni (2008. a 1,542 mld krooni). Valuutavahetus- ja forvardtehingute laekumata nõudeid ja täitmata kohustusi oli aasta lõpus vastavalt 1,840 ja 1,862 mld krooni (2008. a vastavalt 5,539 ja 5,087 mld krooni).

KIRJE 27 – TINGIMUSLIKUD KOHUSTUSED

tuhat krooni

	Jääk 2009. aasta lõpul	Jääk 2008. aasta lõpul
Potentsiaalsed kohustused	190 274	150 840
BISI aktsiate 75%ne sissemaksmata osa	7 911	8 085
EKP osaluse 93%ne sissemaksmata osa	150 047	142 754
Lepingulised kohustused sularaha valmistamiseks	32 317	0

Rahvusvaheline Arvelduspank

Alates 1930. aastast eksisteerib tinglik kohustus Rahvusvahelise Arvelduspanga ees. Kõnealune tinglik kohustus tähendab 75%st sissemaksmata osa Šveitsi kuldfrankides nomineeritud Rahvusvahelise Arvelduspanga aktsiate eest, mille summa oli bilansipäeval 7,9 miljonit krooni (vt kirje 6).

Euroopa Keskpank

2004. aastal ühines Eesti Euroopa Liiduga ja Eesti Pank sai EKPSi liikmeks. Eesti ei kuulu euroalasse, seetõttu kohaldatakse talle põhikirja artikli 48 üleminekusätet. EKPSiga liitumisel kohustus Eesti Pank maksta EKP-le 7% märgitud kapitalist. Eesti Pangal lasub kohustus tasuda ülejäänud 93% märgitud kapitalist summas 9,6 miljonit eurot (150 mln kr) Eesti ühinemisel majandus- ja rahaliiduga.

Rahatähtede ja müntide valmistamine

2009. aasta lõpul ulatusid Eesti Panga lepingukohustused sularaha valmistamiseks 2010. aastal 32,3 miljoni kroonini, mis peamiselt tulenevad euromüntide verimise võimalike kulude tekkimisest.

VANDEAUDIITORI ARUANNE

Eesti Panga nõukogule

Oleme auditeerinud Eesti Panga raamatupidamise aastaaruannet lehekülgedel 84 kuni 101, mis sisaldab bilanssi seisuga 31. detsember 2009 ning eeltoodud kuupäeval lõppenud tulude-kulude aruannet, omakapitali muutuste aruannet ja aastaaruande koostamisel kasutatud peamiste arvestuspõhimõtete kokkuvõtet ning muid selgitavaid lisasid.

Juhatuse kohustused raamatupidamise aastaaruande osas

Juhatuse kohustuseks on raamatupidamise aastaaruande koostamine ning õiglane esitamine kooskõlas Eesti Panga seadusega ja raamatupidamise aastaaruandes kirjeldatud „Raamatupidamise aastaaruande koostamisel kasutatud arvestuspõhimõtetega“. Selle kohustuse hulka kuulub asjakohase sisekontrollisüsteemi kujundamine ja töös hoidmine, mis tagab raamatupidamise aastaaruande korrektse koostamise ja esitamise ilma pettustest või vigadest tulenevate oluliste väärkajastamisteta, asjakohaste arvestuspõhimõtete valimine ja rakendamine ning antud tingimustes põhjendatud raamatupidamislike hinnangute tegemine.

Vandeaudiitori kohustused

Meie kohustuseks on avaldada auditi põhjal arvamust raamatupidamise aastaaruande kohta. Viisime auditi läbi kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimisstandarditega. Need standardid nõuavad, et me oleme vastavuses eetikanõuetega ning et me planeerime ja viime auditi läbi omandamaks põhjendatud kindlustunde, et raamatupidamise aastaaruanne ei sisalda olulisi väärkajastamisi.

Audit hõlmab raamatupidamise aastaaruandes esitatud arvnäitajate ja avalikustatud informatsiooni kohta auditi tõendusmaterjali kogumiseks vajalike protseduuride läbiviimist. Nende protseduuride hulk ja sisu sõltuvad vandeaudiitori otsustustest, sealhulgas hinnangust riskidele, et raamatupidamise aastaaruanne võib sisaldada pettustest või vigadest tulenevaid olulisi väärkajastamisi. Asjakohaste auditi protseduuride kavandamiseks võtab vandeaudiitor nende riskihinnangute tegemisel arvesse õige ja õiglase raamatupidamise aastaaruande koostamiseks ja esitamiseks juurutatud sisekontrollisüsteemi, kuid mitte selleks, et avaldada arvamust sisekontrolli tulemuslikkuse kohta. Audit hõlmab ka kasutatud arvestuspõhimõtete asjakohasuse, juhatuse poolt tehtud raamatupidamislike hinnangute põhjendatuse ja raamatupidamise aastaaruande üldise esituslaadi hindamist.

Usume, et kogutud auditi tõendusmaterjal on piisav ja asjakohane meie arvamuse avaldamiseks.

Arvamus

Meie arvates kajastab raamatupidamise aastaaruanne kõigis olulistest osades õiglaselt Eesti Panga finantsseisundit seisuga 31. detsember 2009 ning sellel kuupäeval lõppenud majandusaasta finantstulemust kooskõlas Eesti Panga seadusega ja raamatupidamise aastaaruandes kirjeldatud „Raamatupidamise aastaaruande koostamisel kasutatud arvestuspõhimõtetega“.

Tallinn, 16. aprill 2010

Ivar Kiigemägi
Ernst & Young Baltic AS

Tiina Sõmer
Vandeaudiitor

10

KUMME K

KUMME

10

10

KUMM

G. Reindorf

Lisad

ÜLEILMNE MAJANDUS 2009. AASTAL

2009. aasta oli üleilmsele majandusele endiselt raske peamiselt seetõttu, et arenenud riikides toimus ulatuslik majanduslangus. Rahvusvahelise Valuutafondi hinnangul aeglustus üleilmne majanduskasv 2009. aastal 3%lt -0,8%le. Majanduslanguse põhi jäi arenenud riikides I ja II kvartalis ning II ja III kvartalis toimus pööre elavnemise suunas tänu arenenud riikide keskpankade ja valitsuste ulatuslikele raha- ja eelarvepoliitilistele meetmetele. Rahapoliitilised intressimäärad langetati läbi aegade madalaimale tasemele (USAs 0,0–0,25%le ja euroalal 1%le) ning riigieelarve puudujääk kasvas mõnes arenenud riigis ligi 10%ni SKPst. Koos kahanenud laovarudega panid need meetmed aluse majanduskasvu taastumisele ning finantssektorit haaranud krediidi- ja likviidsuskriisi leevenemisele. 2009. aasta lõpus majanduskasv küll kiirenes, kuid kriis oli nii ulatuslik ja sügav, et jätkusuutliku majanduskasvu kiiret taastumist arenenud riikides ei ole siiski oodata. Kogu maailmamajanduse kasvuväljavaated on paremad, 2010. aasta SKP kasvuks prognoositakse 3,9%.

Piirkonniti oli majanduskasv 2009. aastal väga ebaühtlane ning aasta jooksul süvenesid ka arenenud riikide endi erinevused. Arenenud riikides oli SKP langus kokkuvõttes 3,2%, arenevad riigid aga jäid kasvu mõttes plusspoolele, ehkki kasv aeglustus seal 2,1%le. Majanduskasvu liidripositsiooni säilitasid Aasia arenevad tööstusriigid 6,5%ga, kusjuures Hiina majanduskasv oli 8,7% ehk vaid üks protsent aeglasem kui 2008. aastal. Kesk- ja Ida-Euroopas oli seevastu tegemist sügava majanduslangusega, SKP kahanes selles regioonis eelmise aastaga võrreldes 4,3%. Arenenud riikidest vähenes SKP USAs hinnanguliselt 2,5%. Euroala majanduslangus oli veelgi sügavam (3,9%) ja Jaapanis moodustas SKP

langus tervelt 5,3%. Majandusaktiivsuse vähenemine tõi kaasa tööpuuduse kiire kasvu, mille tase tõusis USAs ja euroalal 10%ni ning Jaapanis 5,7%ni.

Kogunõudlus vähenes, seetõttu langes inflatsioonitempo 2009. aastal märgatavalt, kusjuures aasta keskpaiku oli see kõigis G3 riikides negatiivne. Arenenud riikides tervikuna alanes inflatsioon 3,4%lt 0,1%le, mille tingis muu hulgas energiatoormehinnalangusest tulenev baasiefekt. Toormehindade pöördumine tõusule 2009. aasta alguses ja majanduse elavnemine teisel poolaastal panid aluse inflatsiooni taastumiseks. Suurt inflatsioonisurvet arenenud riikides siiski ei olnud, sest tööpuudus oli kõrge ja tootmisvõimsus alakooramatud. Jaapani majanduses jäi endiselt püsima deflatsioon: aastane hinnalangus oli 0,8%.

Üleilmsetel finantsturgudel võis 2009. aastal täheldada stabiliseerumist, finantskriisiga kaasnenud kõrge volatiilsuse alanemist ja suunda majanduskasvu väljavaadete paranemisele. G3 riikide peamised aktsiaindeksid tõusid aastaga 20–25%, tehes tasa ligikaudu poole 2008. aastal toimunud langusest. Nagu eespool märgitud, pöördus tõusule ka toorme hind; 22 peamise toorme hindu peegeldav CRB indeks suurenes aastaga 34%. Toornafta hind tõusis 78% ja endiselt püsis tugev nõudlus kulla järele, mille hind tõusis 24% ehk enam kui 1000 dollarini untsist. Rahapoliitiliste intressimäärade alandamine ja riiklik toetus finantssektorile aitasid kaasa pankadevahelise rahaturu intressimäärade langusele. Riiklike võlakirjade turul jäid lühiajalised intressimäärad loiu majanduskasvu tõttu suhteliselt madalaks ja stabiilseks, samal ajal kui pikaajalised intressimäärad mõnevõrra tõusid.

AMEERIKA ÜHENDRIIGID JA JAAPAN

2009. aastal toimus USAs majanduslangus, SKP kahanes eelmise aastaga võrreldes 2,5%. Majanduslanguse suurt ulatust näitab see, et tööstustoodangu aastakasv alanes juunikuuks -13,3%le. Majanduslanguse põhi saavutati II kvartalis ja aasta teises pooles võis täheldada majandusaktiivsuse märgatavat elavnemist. Neljandas kvartalis oli SKP aastakasv juba positiivne (0,1%).

Tootmise langus sundis firmasid jõulisemalt vähendama kulusid ja vallandama töötajaid. 2008. aastal alanud tööpuuduse kasv jätkus kiiresti peaaegu kogu aasta vältel, tõustes 12 kuuga 7,4%lt 10%le. Tööpuuduse haripunkt oli oktoobris (10,1%), aasta lõpukuudel tööturg stabiliseerus.

Tööpuuduse kasv ja ebakindlad majandusväljavaated mõjutasid negatiivselt eratarbimist. Eratarbimine läbis sügavaima mõõnapunkti aprillis, kui jaemüügi aastakasv oli langenud -10%le. Aasta teises pooles hakkas jaemüük suurenema ja detsembris oli aastakasv juba 5,4%. Elamuturg, millel oli oluline roll majanduskriisi käivitamisel, stabiliseerus pisut: kasutatud majade müük hakkas teisel poolaastal kasvama. Surutisest aga räägib see, et uute elamute müük vähenes endiselt ja oli aasta lõpus viimase 30 aasta madalseisu lähedal. Tarbijate kindlustunde hakkas küll esimeses kvartalis pisut suurenema, kuid oli endiselt madal.

USA majanduse välistasakaal paranes 2009. aastal: jooksevkonto puudujääk vähenes 2,6%ni SKPst, mis oli põhiliselt tingitud sisenõudluse ulatuslikust vähenemisest. Elavnemisega kaasnes pööre väliskaubanduse aktiivsuses: aasta teisel poolel hakkas kaubakäive taas kasvama.

Majanduslangus tõi kaasa inflatsiooni languse, kusjuures aasta arvestuses oli tegemist isegi deflatsiooniga 0,4%. Tarbijahindade aastakasv oli negatiivne märtsist oktoobrini ning inflatsioon taastus alles novembris. Energia ja toiduainete hindu arvestamata kõikus inflatsioon vahemikus 1,4–1,9%.

Majanduse elavdamiseks ja finantskriisi leevendamiseks hoidis USA föderaalreserv baasintressimäära kogu aasta vältel läbi aegade madalaimal tasemel (0,0–0,25%) ja järgis nn kvantitatiivse leevendamise poliitikat. Valitsus toetas majandust administratiivsete meetmete kõrval ka ekspanstiivse eelarvepoliitikaga, mistõttu riigieelarve puudujääk kasvas 5,8%lt 12,5%le.

Jaapanis oli majanduslangus G3 riikidest sügavaim, ulatudes 5,3%ni. Selle põhjus oli eeskätt Jaapani majanduse suur sõltuvus välisõudlusest, mis üleilmse kriisi tingimustes tugevasti vähenes. Ekspordilanguse ja nõrga sisenõudluse tõttu kahanes märgatavalt tööstustoodang, mille aastakasv alanes märtsis -36%le. Ekspordi nõrgestas lisaks loiuale välisõudlusele ka jeeni tugevnemine. Sisenõudlus on Jaapanis olnud suhteliselt nõrk juba aastaid, jaemüügi aastakasv oli negatiivne kogu aasta vältel. Tööpuudus tõusis 12 kuuga 4,3%lt 5,1%le.

Hiina ja teiste Aasia riikide kiire majanduskasvu tõttu hakkas siiski ka Jaapani majandus II kvartalis tõusma, esimesena G3 riikidest. Majandusaktiivsuse elavnemisest hoolimata oli inflatsioon aasta lõpus endiselt negatiivne, tarbijahindade aastakasv oli detsembris -1,7%. Deflatsiooni surve vähendamiseks ja majanduse elavdamiseks hoidis keskpank kogu aasta vältel baasintressimäära nullilähedasel tasemel ja riigieelarve puudujääk kasvas ekspanstiivse eelarvepoliitika tulemusel 10,5%le.

EUROALA

Ka euroala riigid läbisid 2009. aastal ulatusliku majanduslanguse, euroala SKP vähenes eelmise aastaga võrreldes hinnanguliselt 3,9%. Nii nagu USAs ja Jaapaniski, vähenes märgatavalt tööstus- ja teenindussektori aktiivsus. Tööstustoodangu kasvutempo langes aprillis madalaimale tasemele ehk -20,2%le. Majanduslanguse sügavaim etapp jäi esimesse poolaastasse, teisel poolaastal hakkas SKP taas kasvama ja algas mõõdukas elavnemine. See väljendus eeskätt tootmise kasvu taastumises, samal ajal kui eratarbimine ja sisenõudlus jäid üsna nõrgaks. Tööpuudus tõusis 12 kuuga 8,2%lt 10%le.

Inflatsiooni areng oli euroalal samasugune nagu USAs ja Jaapanis. Majanduslangus ja toormehindade alanemine põhjustasid aasta keskel tarbijahindade languse, kuid aasta lõpukuudel nõrk hinnakasv taastus. Euroala tarbijahinnad kasvasid eelmise aastaga võrreldes keskmiselt 0,3%.

Euroala rahapoliitika oli 2009. aastal otsustavalt suunatud finantskriisi leevendamisele ja majanduskasvu elavdamisele. Baasintressimäär langetati 2,5%lt 1,0%le ning säilitati sellel tasemel kogu ülejäänud aasta vältel.

Euroala riikide majandusolukorra erinevused tulid kasvu aeglustumise käigus üha selgemini esile, põhjustades pikaajaliste riiklike võlakirjade intressimäärade vahe kõige ulatuslikuma kasvu euro kasutuselevõtust alates. Sügava majanduslanguse tingimustes ei suutnud euroala riigid hoida eelarvepuudujääki stabiilsuse ja kasvu paktis ette nähtud 3% piires. Kogu euroala eelarvedefitsiit paisus 6,2%le, kusjuures mõnes riigis (Kreeka, Hispaania ja Iirimaa) ületas see 10%. See tõi kaasa nende riikide võlakirjade intressivahe märgatava suurenemise Saksamaa int-

ressimääradega võrreldes. Kuigi olukord aasta esimesel poolel mõnevõrra leevenes, teravnes probleem aasta lõpus ja taas tuli ilmsiks vajadus ühtsema ja rangema eelarvepoliitika järele.

Euroala väljavaated 2010. aastaks on majanduse elavnemise tõttu paranenud. Rahvusvaheline Valuutafond prognoosib 2010. aastaks umbes 1% majanduskasvu ja Euroopa Keskpank võib aasta keskel hakata üllileebet rahapoliitikat normaliseerima.¹

---

¹ Rahvusvaheline Valuutafond, „World Economic Outlook Update”, jaanuar 2010.

EESTI MAJANDUS 2009. AASTAL

REAALSEKTOR

Rahapoliitiline keskkond

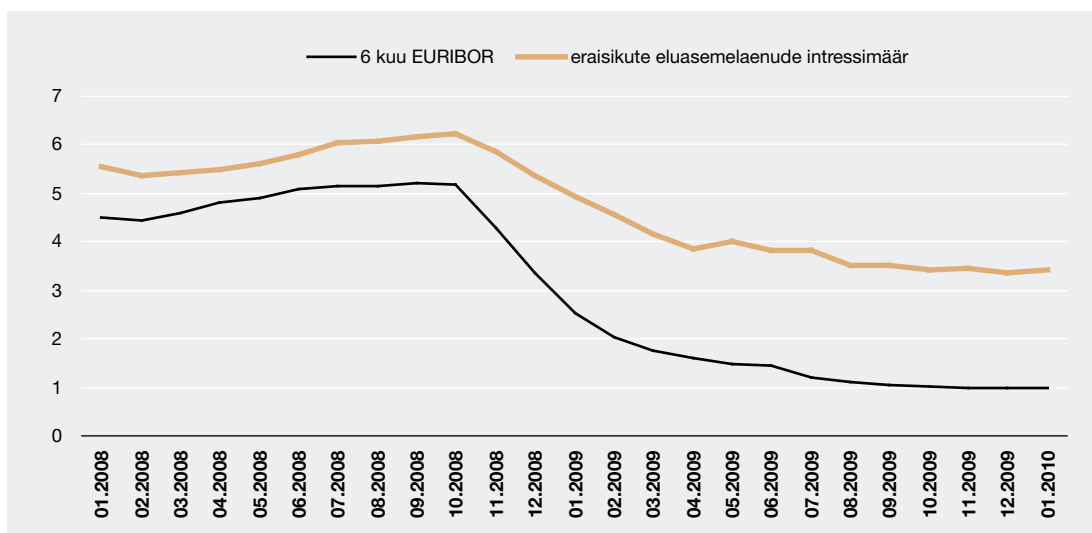
Rahapoliitiline keskkond püsis 2009. aasta jooksul leebe ning aitas leevendada üleilmse finantskriisi mõju. Enamik olulisi finantsinstitutsioone väljendas selget vajadust hoida intressimäärad madalad ning mitte kiirustada majandust stimuleerivate meetmete vähendamisega. Euroopa Keskpank alandas rahapoliitilise intressimäära aasta esimesel poolel 1% tasemeni. Madalat intressitaset soodustas ka deflatsiooniline surve, mis seisnes toorme hindade languses üleilmse nõudluse madalseisu tõttu ja palgasurve kahanemises kõrge tööpuuduse mõjul.

2009. aasta jooksul jätkus dollari nõrgenemistrend, mis küll detsembris pöördus, kuid aasta alguse tasemega võrreldes oli dollar aasta lõpus ligi 3% odavam. Vene rubla kurss Eesti krooni

nõrgenes ligi 5%. Nende valuutade odavnemise mõju leevendas Rootsi krooni kallinemine. Rootsi krooni kurss Eesti krooni tugevnes aastaga ligi 5,6%. Kokkuvõttes kasvas Eesti krooni nominaalne efektiivne vahetuskurss aasta jooksul 4,7%.

Kuigi üleilmsed intressimäärad 2009. aastal alanesid, ei vähendanud see kodumaiseid intressimäärasid (vt joonis 1). Nimelt tasakaalustas langetava baasintressimäära mõju intressimarginaali kasv.

Kokkuvõttes osutus Eesti rahapoliitiline keskkond 2009. aastal märkimisväärselt kitsendavamaks kui 2008. aastal. Üleilmse intressikeskkonna leevenemine aitas küll vähendada varem väljastatud ujuva intressimääraga laenu intressimakseid, kuid uute laenu intressimarginaali kasv vähendas laenu nõudlust märkimisväärselt.

Joonis 1. Euroala rahaturu intressimäärade ja Eestis välja antud pikaajaliste laenu intressimäärade muutused 2009. aastal

Sise- ja välisõudlus

Eesti majandusaktiivsust iseloomustas ülemaailmse finantskriisi mõjul 2009. aasta alguses toimunud järsk langus nii sise- kui ka välisõudluses. See tõi kaasa majanduslanguse, mis esialgsel hinnangul ulatus 14,1%ni. Aasta teisel poolel SKP alanemine aeglustus ning neljandas kvartalis langustrend pöördus kvartali arvestuses (vt tabel 1).

Majanduse taastumisse panustas ennekõike ekspordisektor. Esialgsel hinnangul vähenes kaupade eksport aasta jooksul ligi kolmandiku võrra. Aasta lõpus ekspordi langustempo aeglustus ning oli detsembris (ka baasiefekti tõttu) 2008. aasta detsembri tasemega võrreldav. Teenuste eksport vähenes maksebilansi kiirhinnangu andmetel 12% ja import 22%.

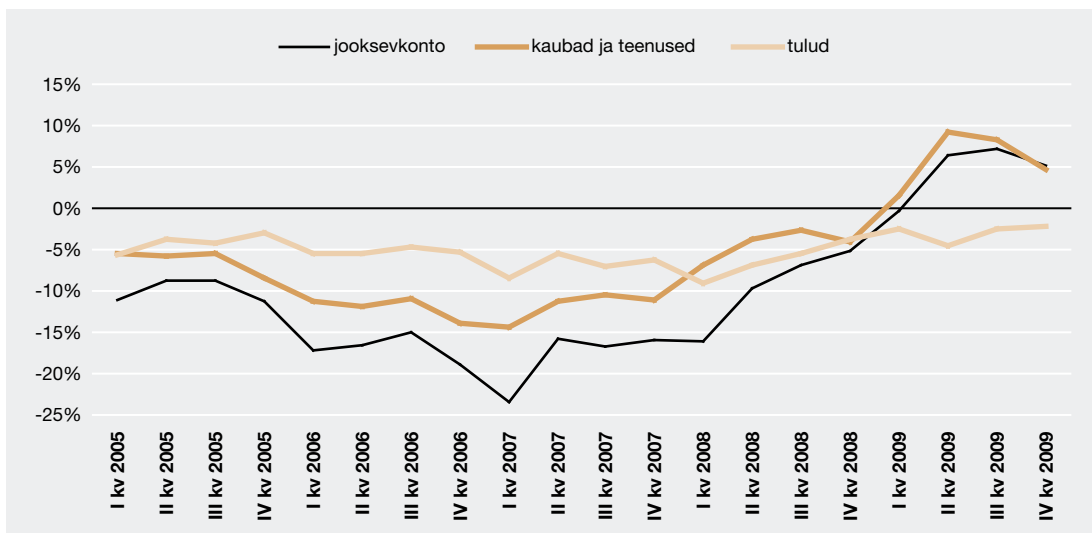
Aastat tervikuna iseloomustas nõrgenev sisenõudlus. Sellest tingitud tootmisressursside alakasutuse

tulemusena vähenesid järsult ka investeringud. Eratarbimist vähendas nii suurest tööpuudusest kui ka maksutõusust tingitud ostujõu langus. Selle tulemusena kahanes jaemüügi maht 2008. aastaga võrreldes 15%. Tarbimist vähendas ka säästmine, mis oli tingitud tarbijate suurenenud ettevaatlikkusest. Aasta lõpus aga soetati oodatavate aktsiitõusude tõttu rohkem varusid, mis andis majandusaktiivsuse kasvu ühekordse panuse.

Nõrga sisenõudluse mõjul järsult kahanenud import parandas oluliselt majanduse välistasakaalu. Maksebilansi kiirhinnangute alusel moodustas 2009. aasta jooksevkonto ülejääk 10 miljardit krooni ehk ligi 5% SKPst, aasta varem oli jooksevkonto defitsiit 9% (vt joonis 2). Välistasakaalu paranemist toetas ka tulukonto netoväljavoolu kahanemine. Detsembris langes tulude netoväljavool 0,3 miljardi kroonini. Tulukontot tasakaalustas mitteresidentide Eestis teenitud tulude vähenemine.

Tabel 1. SKP reaalkasv tegevusalade kaupa aastatel 2008–2009 (%)

	2008	I kv 2009	II kv 2009	III kv 2009	IV kv 2009	2009
Põllumajandus ja jahindus	-2,5	0,2	-11,4	-22,8	-4,2	-10,2
Metsamajandus	7,6	15,8	-11,7	25,4	36,3	16,6
Kalapüük	5,6	3,5	-8,5	3,5	22,5	5,8
Mäetööstus	-8,5	-13,6	-26,5	-6,7	3,2	-11,1
Töötlev tööstus	-4,2	-29,0	-31,2	-26,9	-14,3	-25,8
Elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus	-7,4	-0,5	-18,3	-24,4	-11,7	-12
Ehitus	-5,3	-31,5	-30,6	-31,7	-26,3	-30,1
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja kodumasinade remont	-8,6	-20,9	-20,9	-21,2	-15,5	-19,7
Hotellid ja restoranid	-7,9	-25,2	-26,9	-17,0	-23,0	-22,9
Veondus, laondus ja side	-4,1	-17,1	-16,8	-16,6	-12,8	-15,9
Finantsvahendus	-2,9	-26,1	-28,4	-29,7	-21,2	-26,5
Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	-0,5	-8,0	-8,4	-5,3	-6,1	-7
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	6,8	1,5	2,0	0,5	1,2	1,4
Haridus	1,2	-5,1	-3,0	-3,6	-4,5	-4,1
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	-0,4	-0,6	-1,1	-4,9	-2,9	-2,3
Muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenindus	0,0	-12,8	-18,4	-15,8	-13,5	-15,1
SKP kokku	-3,0	-15,3	-17,5	-17,0	-10,7	-15,2
Netotootemaksud	-7,2	-13,0	-5,0	-4,4	0,5	-5,4
SKP turuhindades	-3,6	-15,0	-16,1	-15,6	-9,5	-14,1

Joonis 2. Jooksevkonto saldo ja maksebilansi peamised kontod (% SKPst)

Inflatsioon

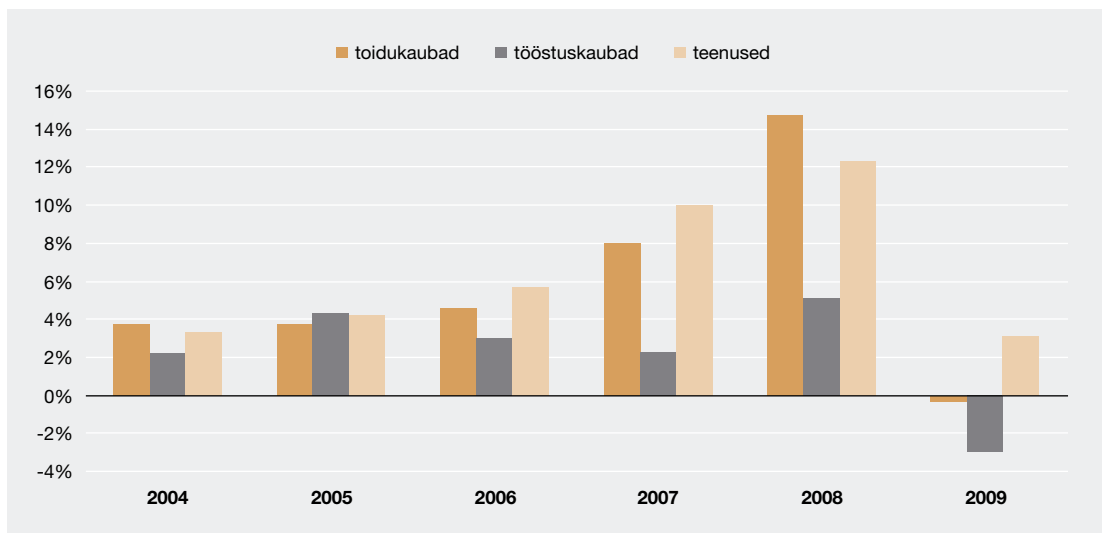
Varasemate aastate kiire hinnatõus asendus 2009. aastal langusega. Detsembris oli Eesti hinnatase aastatagusega võrreldes juba 1,8% madalam, kuigi aasta keskmisena oli see siiski 0,2% kõrgem. Novembrist saadik on inflatsioonimäär olnud Maastrichti inflatsioonikriteeriumist madalam.

Eelkõige odavnes 2009. aasta jooksul toidukaup ning vähenesid eluasemekulud, vastavalt 6,4% ja 7,1%. Selle taga olid peamiselt välismajanduste- gurid: nafta odavnemine maailmaturul, mis langetas majapidamiste küttekulusid, aga ka mootorikütuse hinda, ning toidutoorme odavnemine. Praeguseks on välismaiste inflatsioonitegurite madalseis tõenäoliselt lõpule jõudnud.

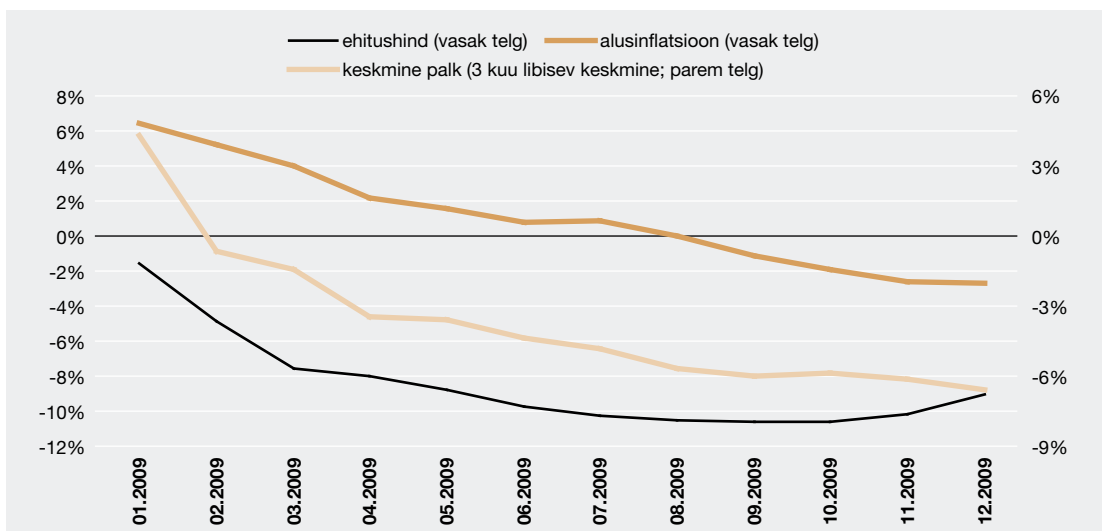
Üleilmse kriisi ning sellele järgnenud ulatusliku majanduslanguse tõttu Eestis muutusid inime-

sed juba 2008. aastal tarbimisotsuste tegemisel palju ettevaatlikumaks. Lisaks langesid sissetulekud märgatavalt ning ka pangalaenu võeti tublisti vähem. Seetõttu vähenes nõudlus märkimisväärselt, mis sundis ettevõtteid hindu langetama. Hindade alandamist põhjustas ka ettevõtete soov vähendada varusid, mille nimel tehti allahindlustega müügikampaaniaid. Kui eluaseme rentimine ja hotellis ööbimine kõrvale jätta, siis on teenuste hinnad majanduse kokkutõmbumisele keskmiselt vähem reageerinud kui kaupade hinnad (vt joonised 3 ja 4).

2009. aasta suvel toimus eelarveseisu parandamiseks mitu maksutõusu, kuid hindade alane mistrendi need siiski ei murdnud. Nii tõusis käibemaksumäär juulis 18%lt 20%le ning kasvas ka mootorikütuse aktsiisimäär. Väga paljude kaubagruppide puhul võtsid ettevõtjad käibemaksu tõusu enda kanda ega suunanud seda tarbijatele edasi.

Joonis 3. Teenuste, toidu- ja tööstuskaupade hindade muut eelmise aasta sama kuuga võrreldes

Joonis 4. Alusinflatsiooni, ehitushinna ja keskmise palga muutused eelmise aasta sama kuuga võrreldes

Valitsussektor

Majanduslangus kujunes Eestis pärast kinnisvarabuumi toimunud sisenõudluse alanemise ja vähenenud maailmakaubanduse koosmõjul oodatust suuremaks. Seetõttu on valitsus alates 2008. aasta teisest poolest rakendanud koondelarve tasakaalu parandavaid meetmeid. 2009. aastal välja töötatud konsolideerimispa-

keti suurus oli ligikaudu 9% aastasest SKPst. Meetmete hulka kuulusid aastateks 2009 ja 2011 kavandatud tarbimismaksude tõus ning eelarvelukude kärped. Kärped hõlmasid peaaegu kõiki kululiike, välja arvatud sotsiaalsed rahasiirded leibkondadele. Koondelarve tasakaalu parandamise meetmete seas oli erandiks vanaduspensionide 5% tõus. Umbes kolmandik meetmetest olid ajutised, sealhulgas kogumispensionifondi-

desse riigi sissemaksete ajutine peatamine ning tavalisest ulatuslikum dividendide väljavõtmine riigiettevõtetest.

Riigieelarve suur puudujääk hakkas võetud meetmete toel vähenema ning teisel poolaastal oli koondeelarve ülejääk juba rohkem kui 3,5% sama perioodi SKPga võrreldes. Aasta keskmisena vähenes koondeelarve puudujääk esialgsel hinnangutel 2,6%ni SKPst.

Koondeelarve puudujääki rahastati 2009. aastal valdavalt kiire kasvu aastail kogutud reservidest. Valitsussektori võlg kasvas aasta lõpuks kohalike omavalitsuste ja mittetulundusühingute laenude tõttu ligikaudu 8%ni SKPst. Samal ajal aga suurendas varade müük rahavarusid ning aasta lõpus oli Eesti valitsus ikka veel netolaenuandja.

RIIGIREITING

Riigireiting, täpsemalt krediidireiting, on riikide laenumaksmise suutlikkuse analüüsimisele spetsialiseerunud rahvusvaheliste (era)agentuuride hinnang valitsuse võimele ja taatele pikaajalised välislaenu õigeaegselt tagasi maksta. Kaudselt on riigireiting riigi majanduse ja majanduspoliitika usaldusväärsuse mõõdupuu. Riigireitingust sõltub suurel määral see, kui kõrge intressimääraga on võimalik välisurult laenu võtta.

2009. aastal oli Eesti riigireiting kõigi kolme reitinguagentuuri pideva tähelepanu all ning nad vaatasid ametlikult üle ja/või muutsid Eesti riigireitingud. 2009. aastal toimus Moody'se ja Fitchi riigireitingu visiit Eesti Panka. Nii Standard & Poorsi kui ka Fitchi esindajatega toimus kaks telefonikonverentsi ning esimesega kohtusid keskpanga eksperdid eraldi ka Londonis. Suhtlemine Eesti analüütikutega ja infovahetus muutus järjest tihedamaks. Peamiselt käsitleti 2009. aasta kohtumistel allpool märgitud teemasid.

1. **Finantssektori küsimused**, sealhulgas tütarettevõtete ja emapankade suhted (sh re-

finantseerimine ja Rootsi emapankade võimalik riigistamine). Nii nagu eelmistelgi kordadel, juhtisid agentuurid tähelepanu Eesti suurele välisvõlale ja selle finantseerimise raskustele.

2. **Eesti eelarvepoliitiline olukord ja väljavaade** – majanduspoliitiliste meetmete kasutamise võimalused ja otsustamise ajastus Eesti eelarvepositsiooni parandamiseks.

3. **Euroalaga liitumise väljavaade ja tegevusplaan.**

4. **Läti majandusarengu mõju Eestile** (eelkõige Läti lati võimalik vahetuskursimuutus).

5. **Tööturu olukord ja väljavaated** – kasvanud tööpuuduse mõju laenu tagasimaksmisele ja palgakasvu areng 2009. aastal.

6. **Eesti konkurentsivõime** siinses piirkonnas, arvestades ka Rootsi, Poola ja Venemaa valuutade odavnemist.

Standard & Poor's otsustas 24. veebruaril 2009 alustada Eesti pika- ja lühiajaliste välisvaluutakohustuste reitingute ülevaatamist (A/A-1/ negatiivne) ning neid vajaduse korral alandada. 21. aprillil kinnitas reitingukomitee Eesti pika- ja lühiajaliste välisvaluutakohustuste reitingud samal tasemel. Agentuur märkis oma otsuses, et Eesti riigireitingud viitavad tugevatele riiklikele institutsioonidele, aga ka valitsuse madalale võlakoozumusele ja märkimisväärsele eelarveservile. Lisaks toetab reitinguid Eesti konkurentsivõimeline, paindlik ja avatud majandus ning euroalaga liitumise väljavaade. Sellest hoolimata muutis Standard & Poors 10. augustil 2009 Eesti Vabariigi pika- ja lühiajalist riigireitingut, langes tades need tasemelt A/A-1 tasemele A-/A-2. Riigireitingute väljavaade jäi negatiivseks. 2009. aasta augustikuine reitinguotsus kajastas agentuuri seisukohta, et Eesti ees seisvad probleemid süvenevad, sest riigi majandus peab märkimisväärselt kohanduma, et vähendada sõltuvust välisrahastamisest. See aga võib lükata edasi Eesti ühinemist majandus- ja rahaliiduga. Negatiivne väljavaade viitab tõenäosusele, et kui majanduslik kohandumine ei suuda konkurentsivõimet tõsta või kui väliskeskonna sündmused

(nt kui mõni Eesti peamistest kaubanduspartneritest oma raha devalveerib) olukorda veel rohkem pingestavad, siis reiting langeb.

Reitinguagentuur **Moody's** otsustas alustada Eesti riigireitingu (A1/negatiivne) ülevaatamist 10. veebruaril 2009, pidades võimalikuks nende langetamist. 23. aprillil 2009 kinnitas Moody's Eesti riigireitingu samal A1 tasemel, kuid säilitas negatiivse väljavaate. A1 tasemel on reiting püsinud peaaegu kaheksa aastat, alates 2002. aasta novembrist. Agentuuri arvates süveneva ja ilmselt oodatust pikemaks kujuneva majanduslanguse tingimustes jääb Eesti valitsuse krediidivõime tõenäoliselt piisavalt tugevaks. Valitsus pingutab eelarvepuudujäägi vähendamiseks ning likviidsus on tagatud. 2009. aasta aprillis ütlesid Moody'se esindajad, et distsiplineeritud eelarvepoliitika tõttu kiire kasvu aastatel ja eelarve muljetavaldaval kohandamisel praeguse olukorraga jääb Eesti 2009. aasta eelarvepuudujääk tõenäoliselt Maastrichti kriteeriumiga sätestatud piirsesse ehk alla 3% SKPst. Selline tulemus – üks paremaid ELis – peaks võimaldama Eestil kasutada kriisist ülesaamiseks oma strateegiat ning jaanuaris 2011 ametlikult eurole üle minna.

2009. aasta 8. aprillil otsustas reitinguagentuur **Fitch Ratings** ühe astme võrra alandada Eesti, Läti ja Leedu pika- ja lühiajaliste välisvaluutakohustuste reitingut ning pikaajalist kroonikohustuste reitingut. Nende riikide pikaajaliste välisvaluutakohustuste reiting (riigireiting) on vastavalt BBB+, BB+ ja BBB.

Eesti reitingute alandamist põhjendas agentuur majanduskasvu väljavaadete halvenemisega, mis suurendab survet makromajanduslikule poliitikale. Eesti ja Leedu reitingute langetamine peegeldas ka nende haavatavust negatiivsete sündmuste korral Lätis (kus riskid olid sel ajal tõusnud) kolme riskiallika kaudu: kaubandus, pangasektori ühised omanikud ja elanike usaldus kohaliku valuuta ja pangasüsteemi vastu. Kuigi Fitchi põhistsenaariumis Läti lati devalveerimist

ei oodata, avaldaks see suurt survet Eesti kroonile ja Leedu litile. Fitch oli 2009. aasta aprillis seisukohal, et Eesti kiire majanduslanguse taustal on edasisi eelarvepositsiooni parandavaid meetmeid raske rakendada ning 2009. aasta eelarvepuudujääk võib kergesti ületada eesmärgiks seatud 2,9% SKPst. Seejuures märgib Fitch, et Eesti valitsussektor on tänu eelarvereservile, mis moodustas 2008. aasta lõpus 9% SKPst, võimeline oma eelarvepuudujääki vähemalt osaliselt rahastama. Eesti reitingut toetab valitsusektori väike võlakoormus (2008. aasta lõpus 4,8% SKPst). Pealegi on kõigi kolme Balti riigi vajadus välisrahastamise järele lähiajal endiselt suur.

Reitinguagentuurid on Eesti aruannetes riigireitingut toetavate ja nõrgestavate teguritena teiste seas toonud välja allpool nimetatud tegurid.

Toetavad tegurid:

- poliitiline ja institutsionaalne tugevus koos ELi liikmelisusega;
- senine tugev eelarvepoliitika ja valitsuse märkimisväärne likviidsuspuhver, valitsuse madal võlatase (seni madalaim ELis);
- Eestis ei ole riigi omanduses pankasid, 98% pangandussüsteemi varadest on välisomanduses;
- konkurentsivõimeline ja avatud majandus, mis on piisavalt paindlik, et tulla toime ajutise nõrga nõudlusega;
- Euroopa majandus- ja rahaliiduga liitumise väljavaade järgnevatel aastatel jooksul, mis vähendab valuutariski.

Nõrgestavad tegurid:

- Eesti lähiaja välisfinantseerimise vajadus on suur, valdav osa välisfinantseerimise vajadusest on seotud välismaiste emapankadega või ettevõtetega;
- Eesti kogu- ja netovälisvõlg, võrreldes sarnaste reitingutasemega riikidega;
- pankade tegevus tõstab tururiskiga seotud krediidiriski (välisvaluutalaenude

kõrge osatähtsus välisvaluutahoiustega võrreldes);

- Eesti kodumaised eelarvelised finantseerimisvõimalused on piiratud, mis suurendab riigi sõltuvust eelarvereservist või välislaenamisest;
- erasektori kõrge võlatase ja suhteliselt madal sissetulekute tase;
- vajadus vähendada varasemat suurt välismajanduse tasakaalustamatust, mis on viinud majanduskasvu tõsise languseni ja sissetulekute vähenemiseni.

Reitinguagentuuride Eesti aastaaruanded on avalikustatud Eesti Panga veebilehel.

FINANTSSEKTOR

2009. aasta oli keeruline aasta eelkõige panganduse jaoks, väärtpaberiturud hakkasid maailmajanduse kindlustunde taastumise toel uuesti kasvama. Eesti finantssektori struktuuris 2009. aasta jooksul märkimisväärsed muutused ei olnud. Pankade finantsvarade suhtelist kasvu mõjutas sisemajanduse koguprodukti vähenemine. Investeeringufondide ja aktsiaturu suhtelised osakaalud kasvasid nii mahu ja kapitalisatsiooni suurenemise kui ka SKP vähenemise tõttu.

Pangandus

Institutsionaalne areng

2009. aasta mais täienes Eesti pangaturg ühe uue liikme võrra – kommertspangana tegutsemise loa sai varem vaid varahaldusega tegele- nud LHV Group. Seega tegutseb Eestis pangana seitse krediidiasutust, kümme välisriigi krediidiasutuse filiaali ning ligi 230 välisriikide krediidiasutust on saanud loa osutada piiriüleseid pangateenuseid.

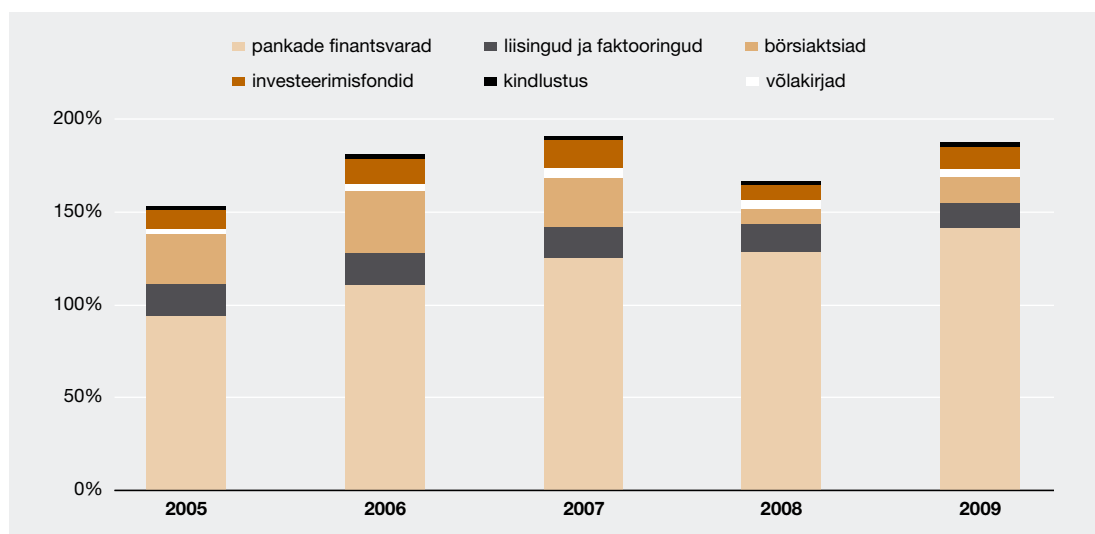
Tegevuskeskkonna muutus on toonud kaasa turu-

osaliste tegevusstrateegiate mõningase muutuse. Riskid on suurenenud, mistõttu varasemad turuliidrid on pidanud turuosa loovutama, samal ajal kui siinsel turul filiaalidena tegutsevad suuremad pangandusgrupid on oma turuosa suurendanud.

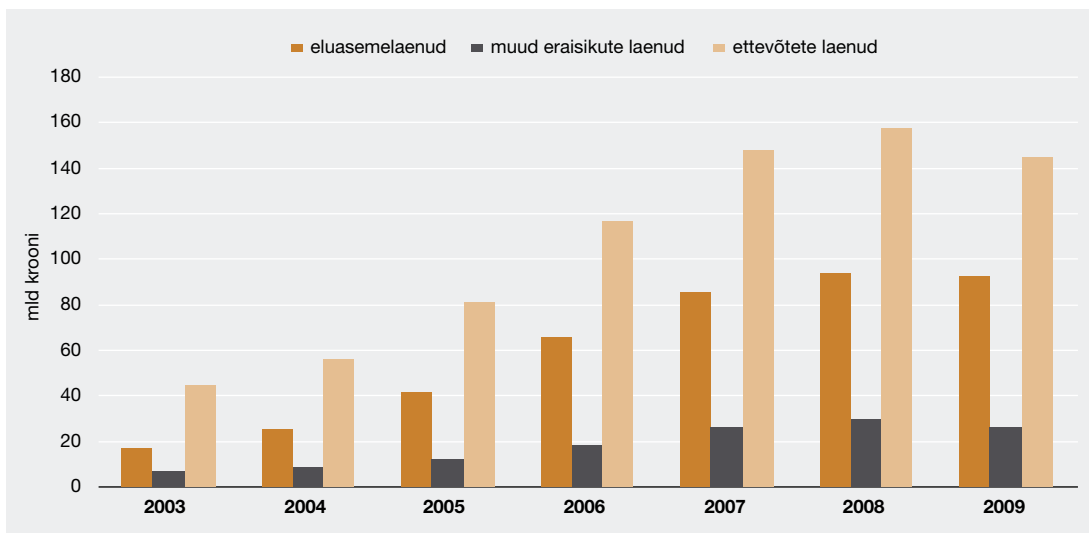
Pankade varad ja kohustused

Pingelise majandusolukorra tagajärjel vähenesid pankade varad 2009. aastal 5,6% ehk 322 miljardi kroonini (aasta varem suurenesid 6,5%). Pankade ja liisinguettevõtete finantseerimisportfellide koondmaht ulatus 2009. aastal 264 miljardi kroonini, vähenedes aastaga ligi 18 miljardi krooni võrra ehk 6,3%. Tegemist on esimese aastaga pärast 1990. aastate lõpus toimunud majanduslangust, kui pankade finantseerimisportfellide kogumaht on vähenenud.

Finantseerimisportfellide maht vähenes kogu aasta vältel ühtlaselt, kuigi sektorite arvestuses oli mõningaid erinevusi. Eraisikutele väljastatud laenudest kahanesid enim tarbimisaenud, mille maht oli võrreldes aastatagusega 11% väiksem. See tõi kaasa ka eluasemelaenu suurenenud osakaalu majapidamistele väljastatud laenude portfellis (vt joonis 2).

Joonis 1. Eesti finantsvahendajate struktuur

Joonis 2. Reaalsektorile väljastatud laenud

Ettevõtetele väljastatud laenude ja liisingute mahu areng oli sektorite arvestuses väga erinev. Märkimisväärselt vähenesid äriteeninduse ning hulgi- ja jaekaubandusettevõtetele väljastatud laenu- ja liisinguportfellid, vastavalt 28% ja 24%. Laenumaht kasvas aga 28% hotellide ja restoranide sektori puhul ning 13% energeetikasektoris.

Pankade varad vähenesid 2009. aasta jooksul 19 miljardi krooni võrra ning välispankadelt kaasatud ressursi jääk ligikaudu 10 miljardi krooni võrra. Pankade kaasatud ressursi arvestuses suurenes, vaatamata 2009. aastal aset leidnud suurele majanduslangusele, hoiuste osakaal. Majapidamiste hoiuste maht kasvas 2009. aastal 1,5 miljardi krooni ning ettevõtete hoiused 0,6 miljardi krooni võrra. Kokku oli eraisikutel hoiuseid 55,4 miljardi krooni ning ettevõtetel 52,6 miljardi krooni väärtuses.

Laenuportfelli kvaliteet

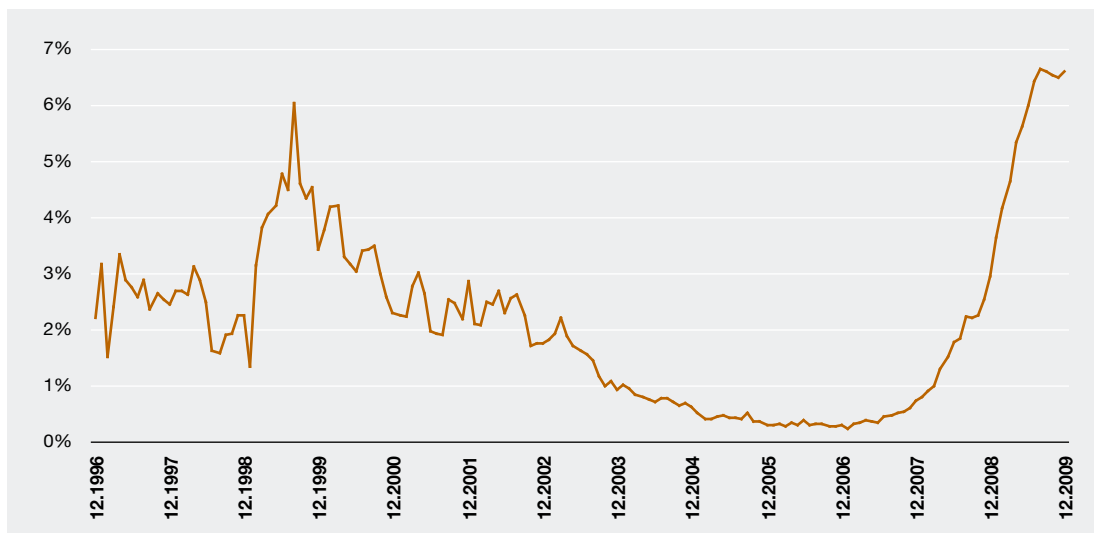
Laenuportfelli kvaliteedi halvenemine algas koos majanduskeskkonna halvenemisega juba 2008. aasta lõpus, kuid kiirenes oluliselt 2009. aasta esimesel poolel. Rohkem kui 60 päeva maksetähtaega ületanud laenude

(viivislaenude) osakaal laenuportfellis suurenes 2,9%lt 2008. aasta lõpus augustiks 6,5%ni ning jäi seejärel samale tasemele püsima (vt joonis 3). Kõige enam halvenes laenukvaliteet ehitussektorile väljastatud laenude puhul, mille viivislaenude osakaal suurenes aasta jooksul 5%lt 19,2%ni. Ettevõtlussektorist on viimase aasta keerulisele olukorrale suutnud teistest paremini vastu seista transpordisektor, kus viivislaenude osatähtsus kasvas vaid 0,5 protsendipunkti võrra 1,4%ni.

Eraisikutele väljastatud laenude puhul oli tavapärastel enim viivislaene eraisikute tarbimislaenude hulgas – 9,9% laenuportfelist. Eluasemelaenude hulgas aga kasvas viivislaenude osakaal aasta jooksul mõõdukamalt (1,8%lt 4,2%ni), vaatamata suurele majanduslangusele ning sissetulekute vähenemisele.

Kasumlikkus

Pankade kasumlikkust mõjutas 2009. aastal peamiselt kaks tegurit. Kõige suuremat mõju avaldas vajadus korrigeerida laenuportfelli väärtust. Lisaks vähendasid kasumlikkust madalad baasintressimäärad. Eestis tegutsevad pangad teeni-

Joonis 3. Üle 60 päeva maksetähtaega ületanud laenude osatähtsus laenuportfellis

sid 2009. aasta jooksul 4 miljardit krooni puhast intressitulu ehk üle kolmandiku võrra vähem kui 2008. aastal.

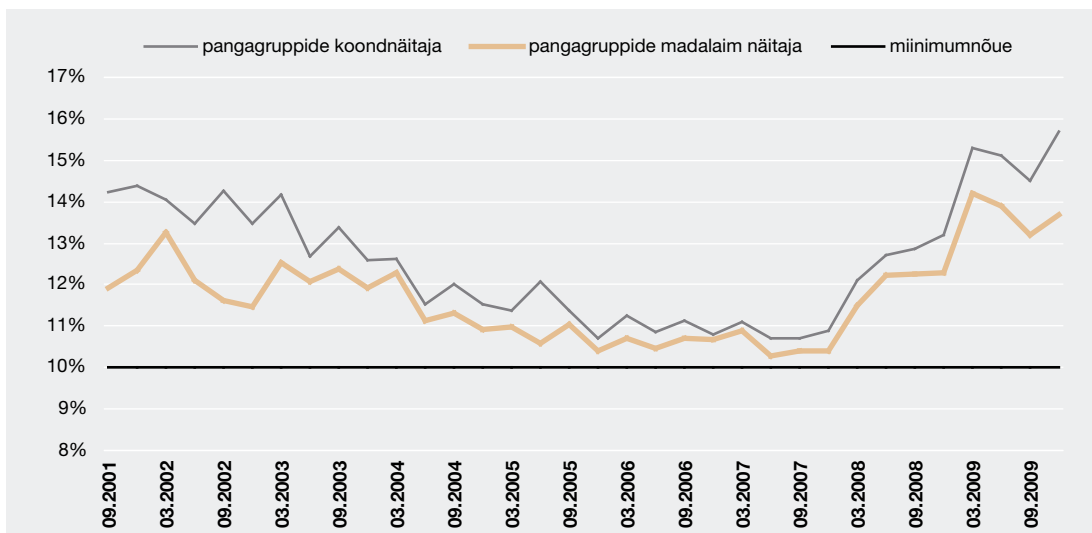
Kuigi puhta intressitulu vähenemine aasta teises pooles pidurdus ning pangad teenisid kogu aasta jooksul koondarvestuses allahindluste eelselt kasumit, ei piisanud sellest vara väärtuse allahindluse katteks. Pankade koondkahjum oli 2009. aastal 8,9 miljardit krooni. 2009. aastal hinnati varasid täiendavalt 8,1 miljardi krooni väärtuses alla, mis moodustab ligikaudu 3,5% laenuportfellist. Kahjumeid kanti ka tütarettevõtetesse tehtud investeeringute allahindluste tõttu suurusjärgus 3,4 miljardit krooni.

Kuna pankade teenitav tulu ja laenuportfellide maht 2009. aastal vähenes, pöörasid pangad tähelepanu ka kulude kokkuhoiule. Võrreldes 2008. aastaga alandati 2009. aastal tegevuskulusid 10%. Osaliselt tulenes see ka tulemustasude reservi tühistamisest.

Kapitali adekvaatsus ja riskid

2009. aastal mõjutas pankade kapitali adekvaatsuse näitajat eelkõige riskivarade vähenemine. See oli tingitud peamiselt kahest tegurist. Esiteks hakkas lisaks SEB pangale riskitundlikumat sisereitingupõhist krediidiriski arvutamise meetodit kasutama ka Swedbank. Teiseks vähenesid 2009. aastal pankade laenuportfelli kahanemise tõttu ka pankade krediidiriski kapitalinõuded. 2009. aastal suurendasid pangad ka riskide katmiseks vajalikku kapitali hulka. Seda tehti eelkõige eelmiste perioodide jaotamata kasumi lisamisega esimese taseme omavahendite hulka.

Pangagruppide kapitali adekvaatsuse koondnäitaja suurenes 13,3%lt 2008. aasta lõpus 15,7%ni 2009. aastal (vt joonis 4). Pangagruppide arvestuses oli turu madalaim kapitali adekvaatsuse näitaja 13,7%. Pankade kapitaliseerituse näitajad kinnitavad, et Eestis tegutsevad pangad omavad piisavalt kapitalipuhvreit praegusel suurte laenude allahindluste perioodil toimetulekuks.

Joonis 4. Pangagruppide kapitali adekvaatsus

Väärtpaberiturg

Võlakirjaturg

Võlakirjade esmasturg oli 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga väga vaikne, kuigi seda elavdasid 2009. aasta esimesel poolel valitsussektori ja finantseerimisasutuste emissioonid. Emissioonimaht vähenes aastaga 50% ning kuu keskmine emissioonimaht oli vaid 270 miljonit krooni (vt joonis 5).

Võlakirjade kapitalisatsioon alanes 2009. aastal 2 miljardi krooni võrra 9,6 miljardi kroonini (4,4% SKPst). See oli peamiselt tingitud reaalsektori ettevõtete ja krediidasutuste väljastatud võlakirjade mahu vähenemisest.

Kohalike emitentide osatähtsus kasvas võlakirjade esmasturu üldise passiivsuse tõttu aasta lõpuks ligikaudu 91%ni.

Võlakirjade investorite hulgas toimus samuti mõningaid muutusi, kui vähenesid nii reaalsektori ettevõtete kui ka kindlustusandjate ja pen-

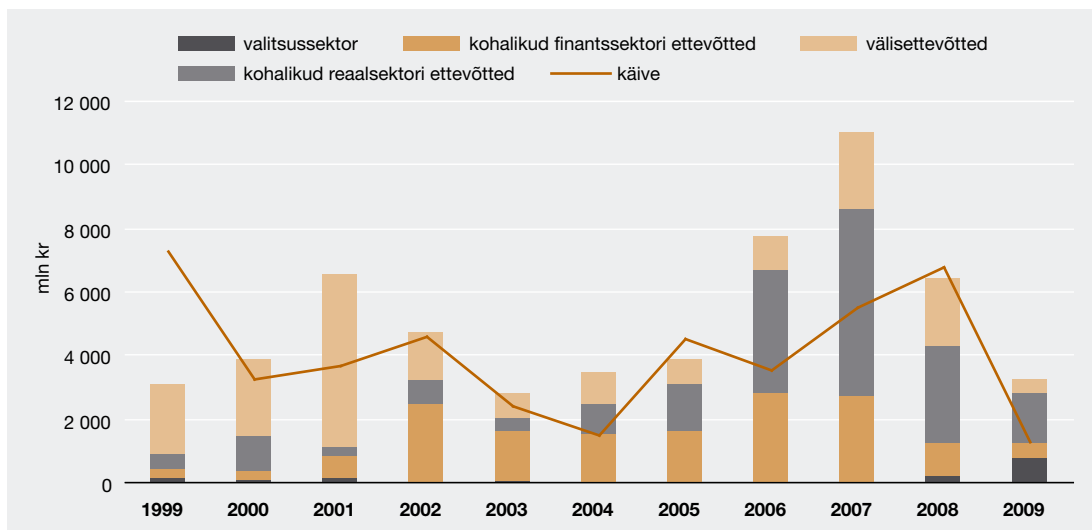
sionifondide omanduses olevate võlakirjade osatähtsus (vastavalt 25%le ja 9%le). Seevastu krediidasutuste osakaal kasvas 34%ni. Jätkuvalt tõusis ka residentsete investorite osatähtsus võlakirjade kapitalisatsioonis, ulatudes aasta lõpus 72%ni kõikidest väljastatud võlakirjadest, millest erasikute valduses oli ligikaudu 2,8%.

2009. aasta jooksul lunastati Tallinna Börsil nelja ettevõtte võlakirjad. Aasta lõpus olid börsil noteeritud vaid kahe ettevõtte võlakirjad kogumahuks 101 miljonit krooni.

Võlakirjade järelturg oli samuti väga vaikne. Võlakirjade keskmine päevakäive oli vaid 5 miljonit krooni, mis moodustab 2008. aasta keskmisest päevakäibest 19%.

Aktsiaturg

Aasta esimeses pooles rahulikuna püsinud aktsiaturgu elavdas augustis TeliaSonera AB teade Eesti Telekomis ülevõtmispakkumise kohta. Aasta lõpuks toimus väike korrektsoon, kui

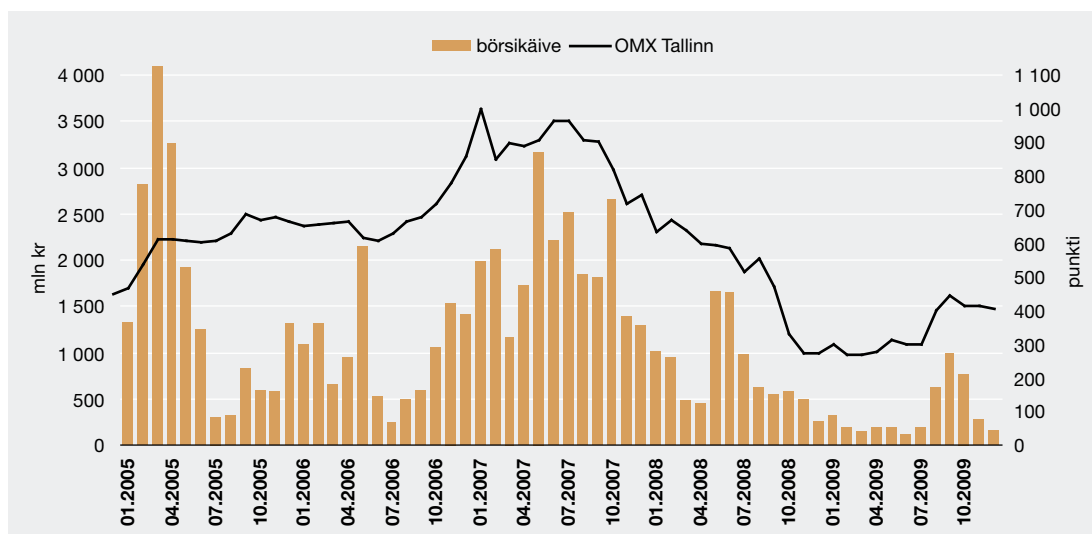
Joonis 5. Aasta jooksul välja lastud võlakirjade maht emitentide kaupa ja järelturu käive

indeksi väärtus langes 2009. aasta tiptasemelt (456 punkti) 404 punktile ning kapitalisatsiooni maht alanes 3 miljardi krooni võrra 29 miljardini (vt joonis 6). Börsi keskmine päevakäive aasta jooksul oli 16 miljonit krooni.

2009. aasta lõpuks oli Tallinna Börsi põhinimekirjas noteeritud 16 ettevõtte aktsiad. Kõige aktiivsemalt kaubeldi aasta jooksul kolme ettevõtte aktsiatega, mis moodustasid aasta kogukäibest kokku 67%. Aasta jooksul lõpetati Starmani ja

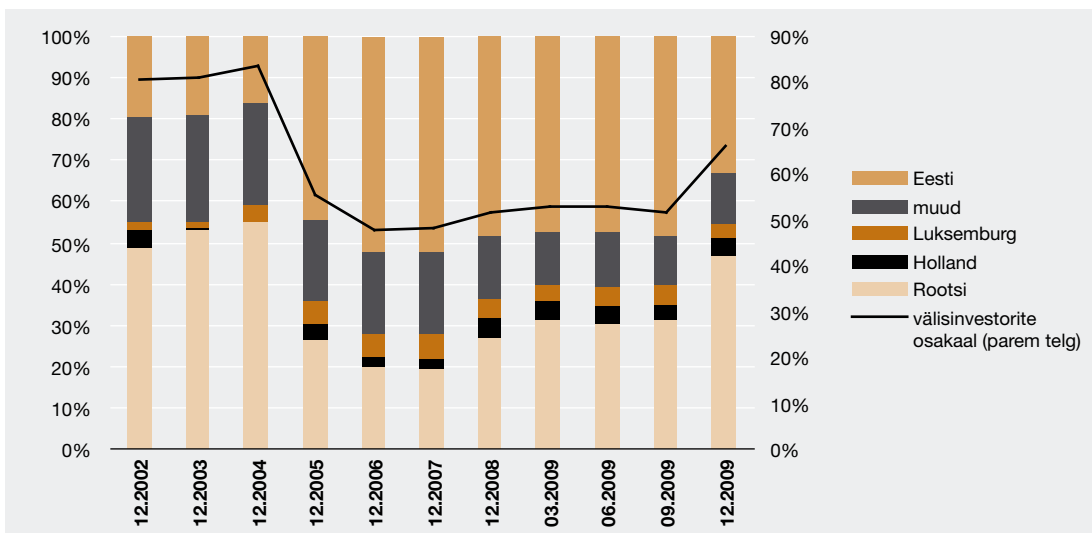
Luterma aktsiate noteerimine börsi põhinimekirjas ning Järvevana aktsiad viidi üle börsi lisanimekirja. Oktoobris andis Eesti Telekom sisse taotluse aktsiate noteerimise lõpetamiseks, mis toimus 2010. aasta alguses, kui ettevõtte kapitalisatsioon moodustas börsi kogukapitalisatsioonist 44%.

Börsil noteeritud aktsiate investorite struktuuris, mis oli alates 2006. aastast püsunud suhteliselt ühesugune, toimus 2009. aasta IV kvartalis suuri muutusi (vt joonis 7). Nimelt kasvas märkimis-

Joonis 6. Tallinna Börsi kuukäive ja indeks OMX Tallinn kuu lõpus

Joonis 7. Tallinna Börsil noteeritud aktsiate investorid residentsuse järgi ja välisinvestorite osakaal perioodi lõpus

väärselt Rootsi residentide omanduses olevate aktsiate maht, mille tulemusel tõusis nende osatähtsus börsi kapitalisatsioonis aasta lõpuks 48%ni ning välisinvestorite osakaal kokku 66%ni. Kohalikud investorid hõlmasid kapitalisatsioonist ligikaudu 9,7 miljardit krooni ehk 34%. Erasisikute omanduses olevate aktsiate maht kasvas IV kvartalis 14%ni.

2009. aasta lõpuks oli Tallinna Börsil registreeritud 33 börsiliiget, kellest kolm kõige aktiivsemat moodustasid kõigist börsitehingutest kokku 76%.

Muud finantsvahendajad

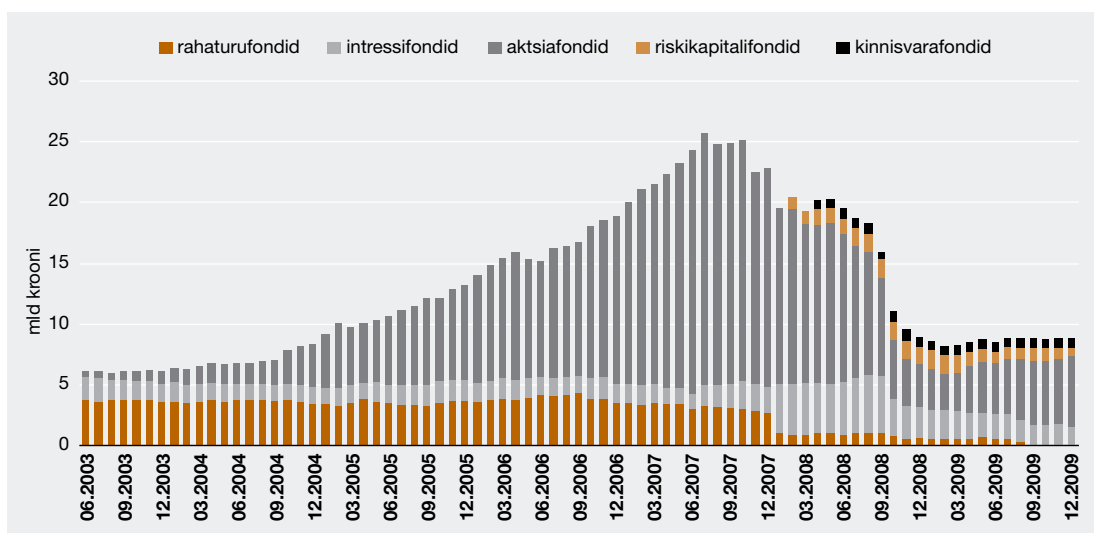
Investeeringis- ja pensionifondid

2009. aasta suvel peatas riik teise samba pensionifondide sissemaksete tegemise. Kuigi riik jätkab oma sissemakseid plaanitult 2011. aastal, avaldas peaaegu 40% varem liitunudest soovi 2010. aastal vabatahtlikult sissemaksete tegemist jätkata. 2009. aastal vahetasid paljud pensionifondi – ligikaudu 28% 220 000 sissemaksete jätkajast suunas oma maksed teise fondi. Peamiselt liiguti suuremamahulistest Swedbanki

ja SEB kõrgema riskiga fondidest väiksematesse või uutesse pensionifondidesse.

2009. aastal lisandus Eesti turule üks kinnisvarafond ja kaks kohustuslikku pensionifondi. Samal ajal likvideeris Swedbank Investeeringisfondid oma kolm fondi, sh Swedbank Rahaturufondi, mille järel ei eksisteeri Eestis ühtegi rahaturufondi. 2008. aastal registreeritud kolmest riskikapitalifondist on alles vaid Gild Arbitrage Riskikapitalifond, mis muudeti mitteavalikuks tähtjaliseliseks fondiks ning tema laenukohustused restruktureeriti pikaajalisteks võlakirjadeks. Kokku oli 2009. aasta lõpuks Eestis registreeritud 43 investeeringisfondi ja 33 pensionifondi.

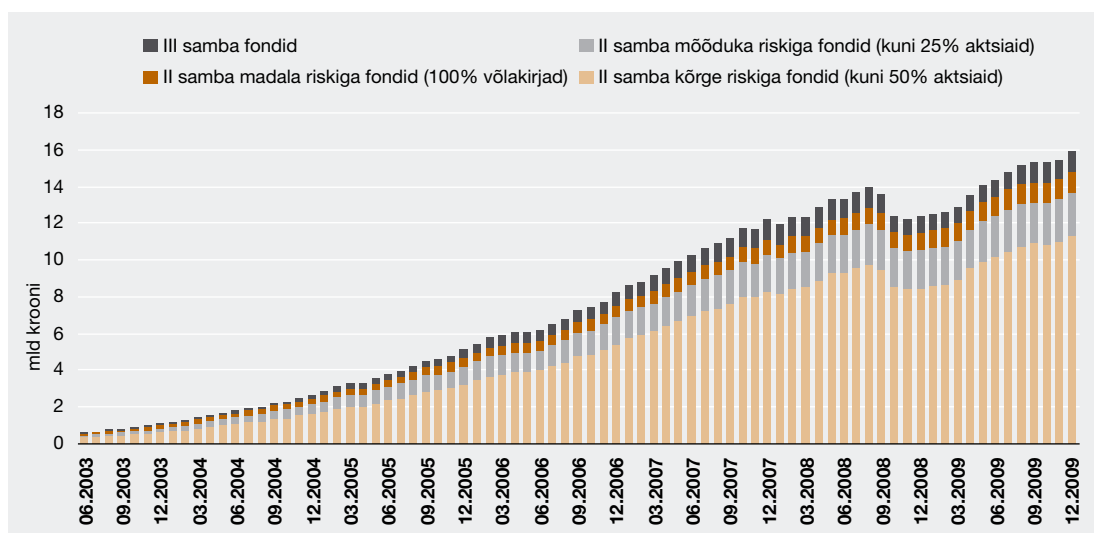
Investeeringisfondide varade kogumaht oli 2009. aasta lõpus 8,9 miljardit krooni ehk ligikaudu sama palju kui 2008. aastal (vt joonis 8). Kuna intressifondide tootlus on langenud ning kaks fondi likvideeritud, on fondide varad vähenenud kokku ligikaudu 1 miljardi krooni võrra ning nende osatähtsus kõikide investeeringisfondide varade mahus alanenud 18%le. Samas suurusjärgus vähenes ka riskikapitalifondide osatähtsus, ulatudes aasta lõpus 8%ni. Aktsia-

Joonis 8. Investeeringisfondide varade maht kuu lõpus

fondide varade maht kasvas aastaga peamiselt hinnatõusu tagajärjel kokku üle 2,2 miljardi krooni võrra, mille tulemusel tõusis nende osatähtsus investeeringisfondide portfellis 65%ni.

Pensionifondide varade maht kasvas sissemaksete peatamisest hoolimata möödunud aastaga peaaegu 3,6 miljardi krooni võrra, saavutades 15,9 miljardi krooniga läbi aegade kõrgeima taseme (vt joonis 9). Kolmanda samba pensionifondide

Joonis 9. Pensionifondide varade maht perioodi lõpus

ja teise samba kõrgema riskiga pensionifondide varade maht kasvas aastaga teiste pensionifondidega võrreldes suhteliselt kiiremini (mõlemal juhul 34%). Seega tõusis kõrge riskiga pensionifondide osatähtsus kõigi teise samba pensionifondide varade mahus 77%ni. Koos pensionikindlustusega oli kolmanda samba pensionifondide maht 2009. aasta lõpus 3,4 miljardit krooni, millest pensionifondide osa moodustas 33,4%.

Kindlustus

Kooskõlas reaalmajanduse mahu vähenemisega 2009. aastal kahanes ka Eesti kindlustusturg. Möödunud aasta lõpul tegutses siin küll endiselt 19 elu- ja kahjukindlustusandjat, kuid kindlustusmaksete kogumaht vähenes aastaga 11%. Hoolimata müügi märkimisväärsest langusest, lepingute katkestamise väga kõrge määra ja jätkuvalt tihedast konkurentsist turuosaliste vahel paranes kogu turu kasumlikkus. See oli eelkõige tingitud kindlustusseltside majanduslikult efektiivsest tegevusest ja investeringute tulususe mõningasest paranemisest.

Elukindlustussektor kohanes turu arenguga juba 2008. aastal. Kuigi Eestis kogutud kindlustusmaksed (2009. a 1,1 mld krooni) vähenesid aasta jooksul 9,4%, viitavad seltside tegevustulemused pigem turu stabiliseerumisele. Kindlustusandjad lõpetasid 2009. aasta 453 miljoni krooni suuruse (auditeerimata) kasumiga, mis omakorda toetas omavahendite kasvu ja kapitaliseerituse tugevnemist. Jätkuvalt väga kontsentreeritud elukindlustussektor on koondunud kolme suurema seltsi kätte, mis hõlmavad turust kokku 85%.

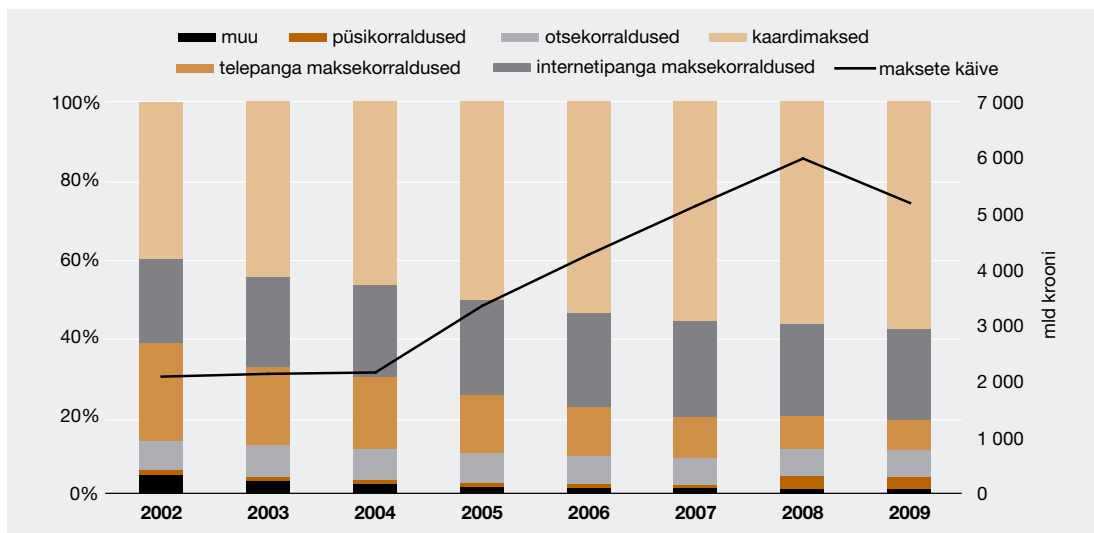
2009. aastasse jäi ka Eesti annuiteetkindlustusturu avanemine.¹ Kogumispensionide seaduse kohaselt sõlmivad seltsid alates 1. jaanuarist 2009 pensionilepinguid kohustusliku kogumispensioni väljamaksete teostamiseks.

Kahjukindlustusse jõuavad majanduses toimunud muutused väikese viitajaga, mistõttu müügi mahu suurem langus (-16%) leidis aset just 2009. aastal, kui Eestis koguti kindlustusmaksid 3,2 miljardi krooni ulatuses. Arvestades sõidukikindlustuse osatähtsust (65%) ja oluliselt jahenenud huvi uute sõidukite vastu, teenisid seltsid siiski rekordilise 890 miljoni krooni suuruse kasumi (auditeerimata). Eelmise aasta tulemuslikkust mõjutas lisaks eelnevalt nimetatud teguritele madal kahjumäär ning osaliselt ka möödunud aastate head tulemused ja varem sõlmitud lepingud. Sarnaselt elukindlustusturuga on ka kahjukindlustusturg koondunud kolme suurema tegija kätte, samas on oma turuosa oluliselt tugevdanud välisfiliaalid (9%lt 14%ni).

Makseviisid

Kui varasematel aastatel on maksete käive kasvanud suhteliselt kiiresti, siis 2009. aastal vähenes käive madala majandusaktiivsusega kooskõlas ligikaudu 13% (vt joonis 10). Sealjuures kahanes võrdväärset nii sularaha kui ka sularahata maksete käive. Inimeste makseviiside eelistused on küll varasemalt välja kujunenud, kuid mugavust, turvalisust ja makse tegemise hinda arvestades eelistatakse üha enam kasutada üht kindlat makseviisi. Sularahata maksetehingute puhul on kasvanud nii kaardimaksete kui ka otsekorraldustehingute osatähtsus (vastavalt 58% ja 7%).

¹ Alates 2009. aastast on vanaduspensioniiikka jõudnud isikutel õigus saada pensioni väljamakseid II samba fondidest. Isikutel, kelle konto väärtus on suurem või võrdne 50kordse rahvapensioni määraga (alates 95 657,01 kr) on ainus võimalus väljamaksete saamiseks sõlmida kindlustusseltsiga annuiteetleping (allikas: www.pensionikeskus.ee).

Joonis 10. Kasutatavamad makseviisid ja maksete käive

Samas on vähenenud 8%le telepanga vahendusel teostatud maksetehingute osakaal.

Väljastatud pangakaartide arv püsis 2009. aastal varasema aastaga samaväärsel tasemel: aasta lõpus oli ringluses kokku 1,84 miljonit pangakaarti ehk 1,3 pangakaarti inimese kohta. Väljastatud kaartidest moodustavad enamuse jätkuvalt deebetkaardid (77%), millest enam kui 80% kasutati aktiivselt. Krediitkaartide kasutamise aktiivsus on endiselt madal ehk vaid 55%. Möödunud aastaga vähenes krediitkaartide koguarv peaaegu 16 000 võrra. Vaba tagasimaksega krediitkaartide arv kasvas – vastupidiselt väljastatud krediitkaartide üldarvu langusele – rohkem kui 13 000 võrra ning nende osatähtsus tõusis 32%ni.

Möödunud aastaga kasvas elektroonseid makseid aktsepteerivate müügikohtade ning müügiterminalide arv, aasta lõpus oli neid vastavalt 17 671 ja 26 903. Müügikohtade arvu kasv tuleb enamjaolt kaardimakseid aktsepteerivate kohtade lisandumisest, mis moodustavad ka

enamuse kõikidest müügikohtadest. Mobiilmakseid aktsepteerivate müügikohtade arv vähenes 2009. aastaga järsult: aasta lõpuks oli 716 müügikohast alles vaid 89. Pangaautomaatide arv vähenes peamiselt makseautomaatide arvu kahanemise tõttu aastaga mõne automaadi võrra 1006ni.

EESTI PANGA 2009. AASTA MAJANDUSPROGNOOSIDE PÕHISÕNUMID

2009. aastal avaldas Eesti Pank aprillis kevadprognoosi ja novembris sügisprognoosi. Prognoos koosneb põhi- ja riskistsenaariumidest, kus käsitletakse majanduse arengut järgmisel kolmel aastal. Prognoosi koostamisel kasutatakse makroökonoomilise mudeli tulemusi ja eksperdi-hinnanguid. Riskistsenaariumid kajastavad peamisi riske, mis võivad majandust ohustada.

2009. aastal langes maailmamajandus mitme aastakümne sügavaimasse kriisi. Aasta algul halvas kriis maailmakaubanduse, kuigi vaid mõni kuu varem peeti kriisi avaldumise peamiseks kohaks finantsturge. Eesti peamised eksporditurud – Põhjamaad ja Balti riigid – said kevadprognoosis eeldatust ulatuslikumalt kannatada. Euroala majanduskasv oli enneolematult suurte majanduspoliitiliste meetmete toel aasta teises pooles napilt positiivne. Sügisprognoosi ajaks välisnõudlus stabiliseerus, kuid oli endiselt nõrkega pakkunud Eesti ekspordile veel olulist tuge. Praegu on ebaselge, kas maailmamajandusel on piisavalt jõudu, et jätkata pärast esmast pööret kasvuteel ka ilma valitsuste abita.

Eesti sisemajanduses ilmnisid 2009. aasta algul esimesed märgid võimaliku šoki suurusest. Kevadprognoosis alahindasime reaalmajanduse kohandumise ulatust, eriti tööpuuduse küsimusi. Süvenev ebakindlus tulevaste sissetulekute pärast sundis majapidamisi üle minema tugevale säästurežiimile, mistõttu tarbimine alanes peaaegu veerandi võrra. Ettevõtete investeeringute korrigeerimine oli veelgi järsem. Osaliselt põhjustas seda asjaolu, et Eesti majandus jõudis varasematel aastatel kasvu hoogustanud laenuboomist karmimate laenutingimustega keskkonda. Pangad ja investorid on nüüd märksa ettevaatlikumaks muutunud. Prognoosi sõnumina oli see-

tõttu oluline euro kasutuselevõtu väljavaadete selginemine aasta teises pooles. Eurole üleminek turgutab majanduskasvu mitmel viisil: elavdab kohalikke investeeringuid, alandab laenumarginaale ja suurendab Eesti majanduse usaldusväärsust välisinvestorite silmis.

Tarbijahindade kasv aeglustus 2009. aastal prognoosidega kooskõlas ning Eesti täitis novembris Maastrichti inflatsioonikriteeriumi. Juulis toimus käibemaksu tõus, mille mõju jäi piiratuks ning see kandus vaid osaliselt tarbijahindadesse. Väliskonkurentsile avatud hüviste, eelkõige toiduainete ja püsikaupade hinnad reageerisid majanduslangusele kiiresti. Hinnad kohanduvad teenuste sektoris palgalanguse kaudu, mis on pikaajalisem protsess. Praeguste andmete põhjal on suletud sektori nominaalne kohandumine järgnevatel aastatel siiski väiksem, kui kriisi alguses eeldati. Hindade allapoole jäikus on eriti iseloomulik reguleeritud hindadele.

Lähiaastatel kujuneb majanduse jaoks oluliseks tööjõu- ja kaubaturu suutlikkus kiiresti kohanduda muutunud oludega. Paari aasta eest täisvõimsusel töötanud Eesti majandus on liikumas keskkonda, kus on palju kasutamata ressursse. Tootmismahu järsk kahanemine ja sellega kaasnenud kulude kärpimine on märkimisväärselt vähendanud nõudlust tööjõu järele. Samuti on kasutamata küllaltki suur osa tootmisvõimsusest, eelkõige ehitussektoris. See pärsib Eesti majanduse kasvuväljavaateid. Kaugemas tulevikku vaadates on Eesti majandusel euroala riikidega võrreldes endiselt konkurentsieeliseid, mis põhinevad eelkõige madalamal palga- ja hinnatasemel ja võimaldavad pärast majandussurutise lõppemist Eestil nendest väliskaubanduspartneritest jõudsamalt kasvada.

KROON

F. Laarsen

Jafampuk

1940

G. Reindorff

Määrused, otsused ja
publikatsioonid

2009. AASTAL VASTU VÕETUD EESTI PANGA PRESIDENDI MÄÄRUSED

Nr 1, 18. märts 2009

Meenemüüdi käibeelaskmine

Nr 2, 20. mai 2009

Meenemüüdi käibeelaskmine

Nr 3, 19. juuni 2009

Eesti Panga presidendi 9. novembri 2007. a määruse nr 16 „Krediidiasutuse bilansivälise aruandluse kehtestamine” muutmine

Nr 4, 30. juuni 2009

Eesti Panga presidendi 13. juuli 2007. a määruse nr 9 „Krediidiasutuste bilansi täiendava aruandluse kehtestamine” muutmine

Nr 5, 20. juuli 2009

Eesti Panga presidendi 2008. aasta 9. mai määruse nr 4 „TARGET2-Eesti reeglite kinnitamine” muutmine

Nr 6, 22. september 2009

Eesti Panga presidendi 1. oktoobri 2007. a määruse nr 14 „Krediidiasutuste maksebilansi aruandluse kehtestamine” muutmine

Nr 7, 20. oktoober 2009

Eesti Panga presidendi 2005. aasta 4. novembri määruse nr 15 „Pangatähtede ja müntide Eesti Panka saatmise kord” muutmine

Nr 8, 2. november 2009

Krediidiasutuse riskijuhtimise, omavahendite ja kapitali adekvaatsuse kohta avalikustatav teave

Nr 9, 4. november 2009

Eesti panga presidendi 2008. aasta 7. novembri määruse nr 10 „Hoiu-laenuühistu bilansi ja kasumi-aruande sisu- ja vorminõuete kehtestamine” muutmine

Nr 10, 17. november 2009

Eesti Panga presidendi 2008. aasta 9. mai määruse nr 4 „TARGET2-Eesti reeglite kinnitamine” muutmine

Nr 11, 11. detsember 2009

Eesti Panga presidendi 16. detsembri 2002. aasta määruse nr 21 „Rahvusvaheliste maksete deklarimise ja maksebilansistatistika koostamiseks vajalike andmete esitamise kord” muutmine

Nr 12, 28. detsember 2009

Meenemüüdi käibeelaskmine

2009. AASTAL VASTU VÕETUD EESTI PANGA NÕUKOGU OTSUSED

Nr 1-1, 3. märts 2009

Meenemüntide kujundus ja verimine

Nr 2-1, 31. märts 2009

Eesti Panga juhatuse tasustamine

Nr 2-2, 31. märts 2009

Pakkumuste küsimine Eesti Panga raamatupidamise aastaaruande auditeerimiseks

Nr 3-1, 28. aprill 2009

Eesti Panga kasumijaotuse strateegia

Nr 3-2, 28. aprill 2009

Eesti Panga 2008. a aastaaruanne

Nr 4-1, 2. juuni 2009

Eesti Panga siseauditi osakonna 2009. aasta tööplaani täiendamine

Nr 4-2, 2. juuni 2009

Eesti Panga juhatuse liikme ja asepresidendi ametist vabastamine

Nr 5-1, 29. september 2009

Audiitorite nimetamine

Nr 5-2, 29. september 2009

Meenemündi kujundus ja verimine

Nr 6-1, 20. oktoober 2009

Finantsinspeksiooni nõukogu liikmete nimetamine

Nr 8-1, 15. detsember 2009

Eesti Panga nõukogu 20. oktoobri 2009. a otsuse nr 6-1 „Finantsinspeksiooni nõukogu liikmete nimetamine” muutmine

Nr 8-2, 15. detsember 2009

Eesti Panga kasumijaotuse strateegia ja 2008. aasta kasumi jaotamine

Nr 8-3, 15. detsember 2009

Eesti Panga siseauditi osakonna 2010. aasta tööplaani kinnitamine

Nr 8-4, 15. detsember 2009

Eesti Panga töötajatele antava tarbimislaenu intressimäära kinnitamine

EESTI PANGA PUBLIKATSIOONID 2009

Eesti Panga **veebilehe** aadress on www.eestipank.ee. Veebilehel on teave Eesti Panga ja selle tegevuse kohta, samuti Eesti rahasüsteemi, majanduse ja finantskeskkonna kohta. Veebilehel on avaldatud pangandust käsitlevad õigusaktid, teave Eesti rahatähtede ja müntide kohta (k.a soovitud kollektsionääridele), Eesti Panga publikatsioonid ja pressiteated, teave Euroopa Liidu ning ühisraha euro kohta, sõnastik jpm. Lisaks on võimalik kasutada mahukat statistikaandmebaasi ning vaadata ja alla laadida valuutade päevakursse. Veebilehel asub ka virtuaalraamatukogu, mille kaudu pääseb teistesse majandusala raamatukogudesse.

Eesti Panga majanduskommentaari

Eesti Pank avaldab majanduskommentaari kuus korda aastas. Majanduskommentaaris väljendab keskpank operatiivselt ja kokkuvõtlikult oma seisukohti tähtsamates majandus- ja pangapoliitilistes küsimustes. Kommentaari saab lugeda veebilehelt, kuid selle kohta avaldatakse ka pressiteade ning sageli kaasneb kommentaari avaldamisega pressikonverents.

Aastaruanne

Aastaruande põhiosas avaldatakse ülevaade keskpanga tegevusest aruandeaastal ja finantsaruanne. Aastaruande lisadena esitatakse majandus- ja finantskeskkonna ülevaade; aruandeaastal välja antud Eesti Panga presidendi määruste loend, aasta jooksul ilmunud üllitiste loend jms.

Rahapoliitika ja Majandus: hetkeseis ja ettevaade

Eesti Panga perioodiline trükis, mis ilmub kaks korda aastas ning sisaldab põhjaliku majandusülevaate ja **majandusprognoosi**. 2009. aastal avaldati

- Rahapoliitika ja Majandus (1/2009)
- Rahapoliitika ja Majandus (2/2009)

Finantsstabiilsuse Ülevaade

Eesti Panga perioodiline trükis, mis ilmub kaks korda aastas ja milles vaadeldakse Eesti ettevõtete ning majapidamiste finantskäitumist ning riske, finantsturgusid, maksesüsteeme jms. Vajadusel lisanduvad aktuaalseid teemasid süvitsi käsitlevad artiklid. 2009. aastal avaldati

- Finantsstabiilsuse Ülevaade (1/2009)
- Finantsstabiilsuse Ülevaade (2/2009)

Maksebilanss

Annab ülevaate Eesti välismajandustegevusest, sealhulgas riigi rahvusvahelisest investeerimispositsioonist ja välisvõlast. Sisaldab palju statistilist materjali.

2009. aastal avaldati

- Eesti 2008. aasta maksebilanss
- Eesti 2009. aasta I kvartali maksebilanss
- Eesti 2009. aasta II kvartali maksebilanss
- Eesti 2009. aasta III kvartali maksebilanss
- Eesti maksebilansi aastaraamat 2008

Päevakajalist

Eesti Panga kiirhinnang, mida vajaduse kohaselt avaldatakse aktuaalsetel majandusteemadel.

2009. aastal avaldati

- Kiirhinnang Eesti majandusele jaanuaris süvenenud globaalse kriisi taustal (5.02.2009)
- Laenuuru toimimine ja riigi sekkumise võimalused (27.03.2009)
- Kiirhinnang lähiaastate eelarvepoliitikale (10.06.2009)
- Pankade laenukahjumid ja hinnangud kapitali piisavusele majanduse langusetapis (22.07.2009)

Euro kasutuselevõtu aruanne

Euro eduaruande kaudu soovib Eesti Pank kui Eesti raha hea käekäigu eest vastutav asutus jagada avalikkusega keskpanga käsutuses olevat teavet Eesti valmisolekust üle minna Euroopa ühisraha eurole ning tutvustada oma seisukohti sellega seotud küsimustes. 2009. aastal avaldati

- Euro kasutuselevõtu aruanne (veebruar 2009)
- Euro kasutuselevõtu aruanne (juuli 2009)
- Euro kasutuselevõtu aruanne (detsember 2009)

Euroopa Liidu ja välismajanduse ülevaated

Alates 2009. aastast avaldab Eesti Pank Euroopa Liidu majanduspoliitika kvartaliülevaateid ning muu välismajanduse ülevaateid. 2009. aastal avaldati

- Venemaa majandus 2009. aasta teisel poolel (17.07.2009)
- Euroopa Liidu majanduspoliitika 2009. aasta I kvartalis (15.09.2009)
- Euroopa Liidu majanduspoliitika 2009. aasta II kvartalis (15.09.2009)
- Kesk- ja Ida-Euroopa majandusolukord (13.10.2009)
- Eesti Panga jaoks olulised teemad Euroopa Liidus 2009. aasta teisel poolel (27.10.2009)
- Euroopa Liidu majanduspoliitika 2009. aasta III kvartalis (11.11.2009)

Kroon ja Majandus

Ajakiri, mis sisaldab ülevaateid ja analüüse aktuaalsetel majandusteemadel, kommentaare, tõlkeartikleid, statistikat jm.

2009. aastal ilmunud numbrid:

Kroon ja Majandus (1/2 2009)

- Inflatsioon Balti riikides (K. Benkovskis, D. Kulikov, D. Paula, L. Ruud)

Kroon ja Majandus (3/4 2009)

- Viis aastat Euroopa Liidu liikmelisust (tõlge Euroopa Keskpanga kuubülletäänist)
- Valitsussektori kulude struktuur Euroopa Liidus (tõlge Euroopa Keskpanga kuubülletäänist)
- Aluseksporti aegrea väljatöötamine (K. Musting)
- Tootlikkuse hindamise ja analüüsi meetodid OECD riikides (N. Viilmann)

Tööturu Ülevaade

Tööturu ülevaates käsitletakse Eesti tööturu olulisemaid arengusuundi, tööjõu nõudlust ja pakkumist, tööjõukulusid, tööturu institutsionaalset arengut ja muid tööturuvaldkonda käsitlevaid küsimusi.

2009. aastal avaldati

- Tööturu Ülevaade 1/2009 (märts 2009)
- Tööturu Ülevaade 2/2009 (september 2009)

Toimetised / Working Papers

Eesti Panga Toimetistes avaldatakse Eesti Pangas korraldatud uuringute aruandeid. Toimetiste sihtgrupina nähakse ennekõike majandusteadlasi ja majandusasjatundjaid. Paljudel juhtudel avaldatakse toimetised ainult inglise keeles. 2009. aastal ilmusid järgmised toimetised:

- *Working Papers 1/2009*: M. Randveer, T. Rõõm. *The Structure of Migration in Estonia: Survey-Based Evidence*
- *Working Papers 2/2009*: A.H. Hallett, R. Kattai, J. Lewis. *Can We Rely on Real Time Figures for Cyclically Adjusted Budget Balances?*
- *Working Papers 3/2009*: J. Babecky, P. Du Caju, T. Kosma, M. Lawless, J. Messina, T. Rõõm. *Downward Nominal and Real Wage Rigidity: Survey Evidence from European Firms*
- *Working Papers 4/2009*: J. Babecky, P. Du Caju, T. Kosma, M. Lawless, J. Messina, T. Rõõm. *The Margins of Labour Cost Adjustment: Survey Evidence from European Firms*
- *Working Papers 5/2009*: P. Gelain, D. Kulikov. *An Estimated Dynamic Stochastic General Equilibrium Model for Estonia*

Muud publikatsioonid

- Kunstiraamat „Eesti rahvapärased hõbeehted”. Eesti Pank, 2009
- Kunstikalender „Eesti rahvapärased hõbeehted”. Eesti Pank, 2009
- Eesti pangatähtede turvamärgid. Eesti Pank, 2009
- Näitusevoldik „Meie igapäevane pangakaart”. Eesti Pank, 2009
- Näitusevoldik „Eesti Pank 90. Esimene aastakümme”. Eesti Pank, 2009

Ühekordset teavet saab

Eesti Panga infotelefonil **668 0719**

e-posti aadressil **info@eestipank.ee**

Teavet Eesti Panga publikatsioonide tellimise kohta saab

telefonil **668 0998**

e-posti aadressil **trykis@eestipank.ee**

